ידיעות אחרונות
המוסף לשבת

עם ביטולן החלקי של הסובסידיות והעלאת מחיריהם של מיצרכי־היסוד

נגיד בנק־ישראל, משה זנבר:

„מיצרכי־היסוד אצלנו הם עדיין מהזולים בעולם"

„אילו דחו את קיצוץ הסובסידיות, היתה הקפיצה במחירים גדולה עוד יותר * יש להטיל מס על רווחי־יתר בתקופת מלחמה * עלינו לעשות הכל שלא לפגוע בתעסוקה, ולקלוט המשתחררים מצה"ל * נצטרך להוריד את רמת־החיים ב־6־7 אחוז השנה * השכבות החלשות אינן צריכות להרגיש זאת"

מאת **ישראל תומר**

כיצד ישפיע עלינו צימצום הסובסידיות? מה עושה הממשלה בתחום הכלכלי ומה אינה עושה? האם הכל תקין במערכת הכלכלה שלנו? כיצד לממן את הוצאות המלחמה, ומי ישלם את מחירה? שאלות אלה ורבות אחרות מעסיקות בימים אלה את הציבור. ועליהן ביקשנו את חוות־דעתו של נגיד בנק־ישראל, מר משה זנבר, המשמש על־פי החוק גם כיועץ כלכלי של ממשלת־ישראל.

מן התשובות משתמע, שיש לנגיד דעה משלו על המדיניות הכלכלית של הממשלה וביצועה המעשי. דעותיו אלה אינן עולות תמיד בקנה אחד עם המגמות של מישרד־האוצר.

מתנת־חינם

● שאלה: כציבור שואלים: האם לא היתה דרך אחרת, הדרגתית יותר, לצימצום הסובסידיות?

הנגיד: במשך שנים רבות לא נגעו בסובסידיות למיצרכי־היסוד. מחיר הלחם האחיד, לדוגמה, נקבע בפעם האחרונה ב־1962. לנוכח עליות המחירים בעולם, נראה לי שהפחתת הסובסידיות על מיצרכים אלה היתה בהחלט צעד הכרחי, עם כל הכאב שהדבר גורם. לדידי היו הדברים ברורים גם בעבר, והייתי בדעה שיש להימנע מהגדלה בלתי־פוסקת של הסובסידיות, כדי להימנע מקפיצה גדולה מדי, כפי שאירעה עכשיו. אולם, אילו דחו את קיצוץ הסובסידיות לעוד שנתיים, היתה הקפיצה במחירים גדולה עוד יותר. גם עכשיו, אחרי עליית המחירים, צריך לדעת, כי מיצרכי היסוד כמו לחם, שמן, חלב ומוצריו, סוכר וכן נסיעה באוטובוסים — הם אצלנו מן הזולים בעולם. גם לאחר עליית־המחירים הנוכחית עדיין מהווה הסובסידיה ללחם אחיד לגבינות רכות, למשל, כ־80 אחוז מן המחיר לצרכן.

● הממשלה צימצמה סובסידיות למוצרי מזון חיוניים ולתחבורה ציבורית, אך השאירה בעינן סובסידיות סמויות שונות אחרות. מה דעתך על כך?

הנגיד: נכון, יש גם סובסידיות סמויות, שהממשלה טרם נגעה בהן, כגון סובסידיה סמויה למקבלי הלוואות מתקציב־הפיתוח, הניתנת באמצעות ריבית זולה. גם סובסידיות אלה גורמות לעיוותים, ויש להפחיתן. צריך לזכור, שככל שעליית המחירים במשק היא גדולה יותר, הרי שסובסידיה סמויה זו, הניתנת למקבלי הלוואות־הפיתוח הבלתי צמודות, הולכת וגדלה. וזאת בלא כל החלטה ממשלתית ופרלמנטרית מיוחדת. אם מישהו משלם ריבית בלתי צמודה של תשעה אחוזים בתקופה שמחירים עלו ב־12 אחוז לשנה, אין זה מתקבל על דעתי שימשיך לשלם אותה ריבית גם כאשר המחירים עולים ב־24 אחוז לשנה. בשנים האחרונות הצעתי לא אחת להעלות את הריבית על הלוואות אלה בשיעור של שניים־שלושה אחוזים, או לקבוע ריבית ניידת בהתאם לעליית המחירים במשק. היום, לנוכח עליית המחירים יש לדרישה זו מישנה־תוקף. צריך לדעת, כי בהיקף הלוואות־הפיתוח של מיליארד ל"י לשנה מגיעה כיום סובסידיה סמויה בצורת ריבית זולה לכדי 150 מיליון לירות לשנה. זוהי מתנת־חינם, שאינה מעוגנת בחוק ואין לה הצדקה כלכלית או חברתית.

משה זנבר
דעות עצמאיות

מטרה חברתית

● מישרד־האוצר מתנגד להטל מס על רווחי יתר. האם יש דרכים למנוע התעשרות ורווחים הנובעים ממצב חירום ומלחמה?

הנגיד: בתקופת מלחמה יש ענפים, הנהנים מביקוש גואה. במיוחד אמורים הדברים במפעלים הקשורים במערכת הבטחון. לעומת זאת, יש ענפים אחרים, שבהם הפעילות מועטת והרווחיות מצטמקת. לדעתי, על הממשלה לנקוט צעדים, שימנעו רווחי־מלחמה בענפים שבהם צפויים רווחים מיוחדים כתוצאה מן המלחמה. על כן נראה לי, שיש מקום להטיל מס מיוחד על רווחים עודפים, הנוצרים בתקופה זו. אם, למשל, במיפעל מסויים היה שיעור הרווח שלושה אחוזים מן המחזור, ואילו כתוצאה מן ההזמנות הגדולות, הנובעות ממצב החרום, גדלה רווחיותו לכדי ארבעה אחוזים — יש, לדעתי, להטיל מס מיוחד על אחוז הרווח הנוסף. נכון, שמס זה איננו כליל השלימות מבחינת השפעותיו הכלכליות והביצוע המינהלי. אולם, בתקופה בה ציבור הצרכנים כולו נדרש להקטין את רמת חייו, יש הגיון חברתי רב במס כזה. אני דוחה את טענת אירגוני המעסיקים, שמס על רווחי־יתר הוא מס פוליטי. במצבנו כיום יכולה להיות למס כזה מטרה חברתית חשובה, והוא לגיטימי לא פחות ממס־הכנסה.

● האם שיעור הפיצוי למשפחות מרובות־ילדים ולנזקקים אחרים, שעליו החליטה הממשלה, הוא מספיק?

הנגיד: בנק־ישראל לא בדק את החשבונות, שהוגשו לממשלה על־ידי האוצר. אני מקווה שהחשבונות שעשו חברי באוצר הם נכונים, ושהוסקו מסקנות נכונות לגבי גובה הפיצוי למעוטי הכנסה. ברור שאם המחירים יעלו במיליארד לירות, והפיצוי באמצעות תוספת־היוקר ובתמיכות ישירות מסתכם ב־400 מיליון לירות — לא כולם יקבלו פיצוי. אילו היה כך, התרגיל כולו לא היה כדאי. חלק מן הציבור צריך לשאת נטל גדול, חלק אחר בנטל קטן יותר ורק שיכבה קטנה של נזקקים אינה צריכה לשאת בנטל כלל.

● התעשיינים החליטו להתנגד לתשלום המיקדמה של ארבעה אחוזים על חשבון תוספת־היוקר, ואילו ההסתדרות סבורה שאין זה מספיק. מי צודק בוויכוח זה?

הנגיד: נכון, שמבחינת התעשיינים מהווה תשלום תוספת־היוקר במועד לא רגיל מעין מס. למעסיקים אין כל הכנסה נוספת כתוצאה מביטול הסובסידיות. אבל השאלה היא האם יש הגיון כלכלי וחברתי להטיל מס כזה על המעסיקים. לדעתי, התשובה היא חיובית. אם אנו צריכים לחפש שיכבה זו או אחרת, שעליה אפשר להטיל מס כזה, הם אינם האחרונים בתור. לא כל שכן כאשר המדובר על מס חד־פעמי לתקופה של חמישה חודשים. הרי המדובר הוא במיקדמה על־חשבון תוספת־היוקר, שתשולם בלאו הכי מאמצע השנה.

כדי להקל על המעסיקים את ספיגת תוספת־היוקר, המיוחדת הזו, הייתי מציע לממשלה שתבטל את מילוות המעסיקים (חובה), המוטל היום. מילווה זה הינו צמוד, והממשלה אינה נתקלת כיום בכל קושי לגייס בשוק החופשי מאות מיליוני לירות באמצעות מילוות דומים.

באוזני ההסתדרות הייתי אומר, כי עליה להסתפק בשיעור כזה של מיקדמה לתוספת היוקר. אם יוטל על המעסיקים „מס" כבד יותר, נניח שבעה אחוזים, הרי יקשה עליהם לספוג זאת, ובסופו של דבר ייפגעו דווקא העובדים מהעלאות־מחירים נוספות.

תחרות חופשית

● האם יש צורך להחמיר את הפיקוח על המחירים בשעה זו?

הנגיד: בדרך־כלל אני נגד פיקוח על המחירים, פרט לתקופות־מעבר מסויימות, כאשר צמח זעזוע במערכת המחירים כתוצאה מפיחות או מהעלאת מיסים עקיפים. גם המצב שנוצר כיום מחייב פיקוח מחירים מוגבר. שכן חלק מן המיצרכים שהתייקרו השבוע (סף־

(סוף בעמוד 18)

לאן צועד המשק?

מגמות סותרות מציינות את כלכלתנו בתקופה זו

מאת **צבי קסלר**

מושגים כלכליים אינם זרים עוד לכלל הרחב. וכי מי אינו יודע מה זו אינפלציה?

ובכל זאת: אינפלציה פירושה עליית מחירים; אינפלציה פירושה יותר כסף; אינפלציה מלווה בגיאות כלכלית, או להיפך: הגיאות מלווה באינפלציה. בדרך־כלל, רוב האנשים די שבעי־רצון מן האינפלציה, חרף העובדה שהכלכלנים משתמשים בה לעתים כמושג שלילי.

אין המדובר, כמובן, באינפלציה דוגמת זו שהיתה בשנות ה־30, בגרמניה, כשמארק אחד חסך למיליוני מרקים. אך על־פי התיאוריה הכלכלית שפותחה בקמברידג', הרי אינפלציה מבוקרת, כשהמחירים עולים בכל שנה בכמה אחוזים, היא חיובית. לפי תיאוריה זו, זה כמעט בלתי־נמנע, אם רוצים שהמשק יתפתח וישגשג.

יש סוגים שונים של אינפלציה. הכלכלן פאול איינציג מנה בספרו, שפורסם בראשית שנות ה־50, 140 סוגים שונים של אינפלציה. בכל־אופן יש מכנה־משותף אחד לכולם, והוא — עליית המחירים.

מה להעדיף

לעומת האינפלציה המוכרת והמדוברת, רק מעטים מבין ההדיוטות יודעים מה זאת סטאגנציה, שהרי סטאגנציה (בתרגומה המילולי — קפאון, ובתרגומת לקלסיקון הישראלי — מיתון) אינה שכיחה בעולם בימים אלה של עליות־מחירים.

סטאגנציה אומנם מביאה לאי־עליית מחירים, אולם היא מביאה גם לאבטלה, לצימצום הייצור, לשפל כלכלי, ואם תשאלו כלכלן מה הוא מעדיף — סטאגנציה או אינפלציה, הוא יבחר באינפלציה אפילו כשזו דוהרת.

כיוון שהסטאגנציה היא היפוכה של האינפלציה, הרי הצעדים הכלכליים שנוקטים לבלימתה של האינפלציה, הם הפוכים לאלה שיש לנקוט כדי להוציא את המשק ממצב של סטאגנציה. כשמשק דורך במקום, מזרימים כספים לעידודו. כשמזרימים כספים בתקופות של אינפלציה, רק מגבירים אותה ומחישים את קצב עליית־המחירים. כדי לבלום אינפלציה, יש לספוג מן המשק כספים. אך כשסופגים כספים בימי סטאגנציה, הרי מביאים לנסיגה כלכלית נוספת.

עד לפני זמן קצר היה הכל שפיר. במשק של אינפלציה לא היתה קיימת סטאגנציה ולהיפך, שהרי שני אלה סותרים זה את זה. לכן ידעו הכלכלנים בדיוק על מה להמליץ כדי להילחם בזה או בזה. אך לפני מספר שנים נכנס מושג חדש לטרמינולוגיה הכלכלית: סטאגפלציה. נוצר מצב, שהמחירים עולים והמשק נמצא בתהליך אינפלציוני, אך בו בזמן קיימת אבטלה והמשק נמצא בקפאון. בסטאגפלציה, המצב הגיע לקיצוניות בארצות־הברית, בתחילת שנות ה־70, כאשר האבטלה היתה גדולה אך המחירים הוסיפו לעלות.

הנשיא ניכסון ניסה לבצע בעת ובעונה אחת שני צעדים: הוא עודד את המשק כדי להגביר את הייצור ולצמצם את האבטלה, ובד־בבד הוציא צווים להקפאת המחירים. היה זה נסיון לאחוז במקל בשני קצותיו, ובדרך־כלל הוא לא הצליח. לא זו בלבד שהאינפלציה סותרת את הסטאגנציה, אלא גם הצעדים שננקטו סתרו אלה את אלה.

„כיסי אבטלה"

זה מביא אותנו לישראל. בסוף 1966 ובשנת 1967 עבר על המשק שלנו מיתון גדול, דהיינו סטאגנציה. האבטלה הגיעה לממדים של עד 100 אלף איש. אך המחירים לא עלו, ולא היתה באותה תקופה אינפלציה בישראל. הדבר איפשר, איפוא, להזרים כספים ולעודד את הייצור. תוך שנה אחת יצאה ישראל ממצב המיתון ובשנים 1968, 1969 ו־1970 לא היתה אבטלה, והמחירים עלו בקצב מבוקר, של לא יותר מששה אחוזים בכל שנה עד 1970.

השנה צועד המשק הישראלי שוב למצב של סטאגנציה. אולם, על־פי הערכה זהירה, יעלה מדד־המחירים לצרכן השנה בשיעור שבין 30 ל־40 אחוז. אם עליית־מחירים זו תהיה התופעה הדומיננטית היחידה במשק בשנה זו, הרי הממשלה תוכל להתגבר עליה: העלאת מסים גדולה, שתוציא מן הציבור סכומי־כסף ניכרים, עשויה להאיט את קצב עליית המחירים ולבלום את האינפלציה.

אולם, בשל המלחמה מאיימים, כאמור, במשק הישראלי גם מיתון ואבטלה, וזו הפעם הראשונה מאז 1967. החששות הם, שכאשר יחלו השיחרורים מן הצבא, ייווצרו „כיסי־אבטלה" בענפים שונים. הציבור שינה גם את הרגלי הצריכה שלו, ואנשים נמנעים מלהוציא כסף על דברי מותרות.

אולם, זה עדיין לא הכל: גם הייצוא שלנו נתקל בקשיים. למרות שהאינפלציה שוררת עתה בכל העולם, היא מהירה יותר אצלנו מאשר במדינות אחרות. דבר המייקר את התוצר הישראלי ומקשה על שיווקו למדינות אחרות. פחות שיווק בתוך הארץ ופחות שיווק לחוץ־לארץ — עלולים שניהם לגרום לאבטלה ולמיתון, וכנגד המיתון יש להזרים כספים ולא לספוג. נוצר, איפוא, מצב של סתירות, שמולו תצטרך להתייצב הממשלה.

חוסר ברירה

השאלה, היא, איפוא, מה תעשה ממשלת ישראל.

הנשיא ניכסון, אשר נכשל תחילה בהתמודדות עם הבעיות הכלכליות של ארצו, הצליח, בסופו של דבר, כאשר הגיע למסקנה ברורה, שלא ניתן להתמודד עם שתי מגמות סותרות בעת ובעונה אחת. על כן הוא החליט להתעלם מן האבטלה ומן המיתון, ולהילחם רק בעליית־המחירים. הוא העלה את המסים, הקפיא את השכר ועשה את כל הצעדים, שיש לנקוט לבלימת אינפלציה. הדבר הביא לגידול באבטלה, האמריקנית עד לשיא של שישה אחוזים מובטלים מכוח־העבודה האמריקני. על המשק האמריקני עבר בשנים אלה משבר רציני, אך הוא יצא מגל האינפלציה.

אז, ורק אז, הוריד הנשיא את המסים, הזרים כספים, והביא להתאוששות במשק. כתוצאה: המשק האמריקני הוא כיום היציב ביותר בכל מדינות המערב.

ההערכה היא, שישראל, אולי מחוסר־ברירה, תלך באותו כיוון. שר־האוצר הגיש לממשלה תקציב לשנה הבאה בגרעון של מיליארדים (מקור אחר מדבר על גרעון בארבעה מיליארד לירות). אומנם, ניתן לממן גרעון זה על־ידי הדפסת כסף — אך ברור שצעד כזה יביא לגל־אינפלציה עצום. לכן חותר שר־האוצר להיפך. מר ספיר כבר הצהיר, שבכוונתו להטיל במועד זה או אחר את מס הערך המוסף, שבעזרתו ניתן לספוג מהציבור מיליארדי לירות. בשלב ראשון יביא הדבר לעליית מחירי המוצרים, שעליהם יוטל המס, אך בשלב שני ייספגו כספים בהיקף רחב, ותיבלם האינפלציה.

אולם, הדבר יגרום גם לאבטלה באותם ענפים [illegible]

אהרן שמיר | זו דעתי

פרצופה של מנהיגות

היה זה יכול להיות נסיון מעניין לקבץ חיילים מכל היחידות לסימפוזיון שבו תוצג בפניהם השאלה „מה דעתם על המנהיגים, המיפלגות ומוסדות השלטון?"

למה דווקא חיילים? כי סביר להניח שאנשים אשר ראו את המוות לנגד עיניהם; שבמשך ימים אחדים פעלו לטובת המדינה יותר מאשר אחרים בכל ימי חייהם, יהיו מסוגלים להתעלות על חישובים כיתתיים, מעמדיים, עדתיים, כלכליים ומפלגתיים, ולומר בגלוי אם הם שבעי־רצון מן הדרך בה קובע קומץ אנשים את גורלם.

אילו הייתי אחד מהם, לא הייתי מהסס מלקבוע בצורה חד־משמעית שמנהיגות העם היא שערוריה; שצריך לסלק את כולה — ולהתחיל הכל מחדש.

אבל איך אפשר לסלק כשאיש אינו מוכן להסתלק.

• • •

דבר נורא קרה לנו ביום־הכיפורים. דבר שצריך אומנם לחקור כיצד קרה ומדוע. אבל לקבוע שהשלטון אשם — אין צורך לחקור. אין זו אשמה פלילית, ודומני שאיש אינו חושד בשר כלשהו שפעל בשירות האוייב וגרם למחדל בכוונה להרע למדינה. זוהי אשמה מוסרית. ובגין־כך צריך היה השלטון להרים את ידיו, לומר „נכשלתי" — ולהתפטר.

לא, השלטון לא התפטר. אף לא אחד מן השרים לא הודה בחלקו במחדל. להיפך, כולם מאמינים — או לפחות טוענים כך, שהם בסדר גמור.

מה קרה? הם טוענים שבסך־הכל לא הבינו כראוי את איומיהם של הערבים.

ואם לא הבינו, ואם הופתעו, האם משום כך צריך היה לקרות מה שקרה? האם המדינה העניה הזו, הנתונה בסכנה מתמדת, בינבזה מיליארדי לירות כדי שתוכל להגן על עצמה רק לאחר התראה מוקדמת, מבלי לקחת בחשבון שקיים גם גורם ההפתעה.

השלטון צריך היה להתפטר ולא עשה כך. העם הלך לבחירות והצביע כאשר הצביע. אותה ממשלה, בסמכות של ממשלת־מעבר, ממשיכה לנהל את ענייניה הגורליים של המדינה כאילו לא קרה דבר. היא נכשלה בעבר. אבל היא מאמינה כי היא צודקת בדרכה, וכי בכוחות עצמה, בתוספת כמה גושים פרלמנטריים זוטרים, היא תחלץ את המדינה מהבוץ.

והנה, חודש לאחר הבחירות, כשרק מי שאינו אידיוט גמור מבין שכל מעייניה של המדינה צריכים להיות נתונים ברגע זה לנושא אחד בלבד, הוא הנושא המדיני־בטחוני, מתנהלים עדיין במדינה מאבקים בין־מפלגתיים על נושאים שבהשוואה לנושא הגורלי הם ברגע שוליים ביותר.

• • •

במחדל זה, של התעלמות מן העיקר, לא אשם רק השלטון. אשמים כל המנהיגים, של כל המפלגות, המחזישים לעם את אשר הוא ידע תמיד, אך לא זע ולא נע: שהמפלגה קודמת לעם ולמדינה.

שיכעסו הכועסים. אבל כך נראים פני הדברים.

בשם שצריכה היתה המנהיגות להיות דרוכה לקראת מלחמה אפשרית לפני יום־הכיפורים, היא חייבת להיות דרוכה עתה לקראת צרות לא פחות חמורות. עדיין אין מצבנו טוב כל כך ובטוח כל כך.

קיימות סברות שלמרות הסימנים החיצוניים אין פני מצרים לשלום־אמת וצפויות לנו הפתעות לאחר השלמת הפרדת־הכוחות; קיימות סברות שה־מגעים עם סוריה יהיו קשים יותר מאשר עם מצרים; יש הטוענים, כי עם פתיחת התעלה לשיט תפתח בריה"מ בהסתה מחודשת נגד ישראל, כדי להגביר את מעורבותה באיזור ולדחוק את רגלי ארה"ב; מתבשלים לחצים חדשים ותקיפים יותר מצד מדינות אירופיות. בקיצור: מצבנו מעולם לא היה רע יותר.

ובמה עוסקת המנהיגות (מכל המפלגות)? בפסולי חיתון, בראשות ועדות הכנסת, בכלנתריזם בעיריות, בהשגעות וכו' וכו'.

וזאת במקום להתאחד, לפחות לתקופה מוגדרת, עד שיתבהר פחות או יותר המצב המדיני־בטחוני בו אנו נתונים; להפסיק את המריבות המ־פלגתיות ולשתף פעולה — במחשבה ובמעשה — כדי להוציא את העגלה מן הבוץ.

צו־השעה הוא ממשלת־חירום לאומית, שתקום בדחיפות, ולא תקדיש את מירב כוחותיה למלחמה „מיהו יהודי" אלא לעצם קיומה של מדינת היהודים.

אבל, המאמין מישהו שקומץ המנהיגים, שגורלנו נתון בידיהם, והלה מסוגל להתעלות על עצמו? ואם לא הספיקה לנו רעידת האדמה של יום הכיפורים, כדי לשכנעם שרק באחדות ניוושע, או שזקוקה המנהיגות לרעידת־אדמה נוספת?

חימושו המאסיבי של העולם הערבי מעורר דאגה גדולה

מיצבור עצום של נשק חדיש – אשר נעשה מתוחכם ביותר על־ידי החלפת מטוסים (וטייסים מעולים) בטילים משוכללים – מעורר אצל הערבים את התקווה, שביום מן הימים יוכלו לבצע מלחמה של לחיצות־על־כפתורים, שבו תהיה חשיבות מעטה לגורם האנושי ✶ ההסדר שדמשק היתה אולי מעוניינת בו אינו יכול להתקבל, כי אינו כולל כלל את המלה שלום

מאת אראל גינאי

„הכל מתנהל מצויין, יש לנו שיתוף נהדר"...

„מזה, לא ידעתי שאתה מעריץ כל־כך גדול של אבא אבן..."

„אבא אבן? מי מדבר על אבא אבן? אני מדבר על קיסינג'ר..."

דו־שיח קצר זה שהיה לי בימים אלה עם אחד האישים הפוליטיים שלנו, מעיד, בראש ובראשונה, על אמון רב ביכולתו של „הנרי היקר" להסדיר, צעד אחר צעד, את בעיות האיזור.

שנית, מעיד דבר זה על העובדה, כי פוליטיקנים מסויימים אצלנו מעריכים כי בשלב הנוכחי של הסכסוך, לפחות, מה שטוב בשביל ארצות־הברית, אינו רע בשביל ישראל.

אמון זה — האם הוא מוצדק?

קיסינג'ר — הנתמך על־ידי כל עוצמתה של ארצות־הברית — האם יצליח לפתור את כל הבעיות, או, לפחות, לעקור מהן את הפתילים הבוערים?

הדבר אינו בלתי־אפשרי.

אבל לא נפריז אם נאמר, שלא הערבים, ולא בעלי־הברית המערביים של ארצות־הברית — ומבחינה מסויימת אפילו לא ישראל — מקלים עליו במשימתו.

ונתחיל בערבים.

בנקודות מסויימות הצדיקו אחדים מהם את תקוותיו של ד"ר קיסינג'ר. אך לכמה זמן?... זה כבר עניין אחר.

ד"ר הנרי קיסינג'ר
בחיפוש אחר פשרה

שני התנאים

כך, למשל — ועל אף סימנים לא־מרגיעים מסויימים — נוצר הרושם שהמצרים אכן יכבדו את סעיפי ההסכם שהושג בתיווכו של ד"ר קיסינג'ר. קרוב מאוד לוודאי, שהכוחות המצריים ממזרח לתעלה ידולדלו, כפי שנקבע; והעבודות לפתיחת התעלה לשיט ולשיקום ערי־התעלה ההרוסות — ייסתיימו בעתיד הלא־רחוק.

נראה בהחלט, כי בתנאים שנוצרו הבינו המצרים, שהסיכוי הטוב ביותר שלהם להגיע להסדר מדיני, שיספק את דרישותיהם, הוא בשיתוף־פעולה עם ארצות־הברית. על כן הם מבקשים לשפר במידה כלשהי את השם הרע שיצא להם בקשר לכיבוד הסכמים שנעשו ונחתמו.

כי המצרים חושבים גם על הסכמים אחרים, שעשויים יהיו לבוא אחרי שנחתם ההסכם בדבר הפרדת הכוחות, ביניהם לבין ישראל.

הנשיא ניכסון הודיע אתמול — לקול מחיאות־הכפיים של צירי הקונגרס בוושינגטון — כי „ידידים שיש לארצות־הברית בעולם הערבי החליטו לזמן בעתיד הקרוב ביותר ועידה, שמטרתה תהיה לשים קץ לחרם הנפט הערבי על אמריקה". אין ספק שאם ועידה כזאת תתקיים, הלכה למעשה, ואם תגיע לתוצאות של ביטול חרם־הנפט על אמריקה — הרי שארצות־הברית תצטרך להודות על כך, בראש ובראשונה, לסאדאת ולמצרים.

אולם, לא רק כלפי ארצות־הברית נוהגת מצרים כיום בגישה חיובית.

האמריקנים מעריכים, שההצהרה שמסר לפני יומיים־שלושה, בראיון לעתון, מיניסטר־החוץ המצרי, איסמעיל פהמי — „מצרים מוכנה לחתום על שלום עם ישראל היא המדינה הערבית הראשונה שמצהירה על כוונה כזאת" — מעידה גם על הלך־רוח חיובי.

זאת על אף העובדה, ששני התנאים שהציג איסמעיל פהמי לחתימת שלום כזה עם ישראל, הם: נסיגה מכל השטחים הכבושים, וכיבוד הזכויות של העם הפלשתינאי — דבר שיהפוך השגת שלום כזה לעניין קשה בעתיד.

יש לציין גם, כי מצרים עושה כמיטב יכולתה כדי להביא לשינוי בעמדה הנוקשה של הסורים לגבי השגת הסדר להפרדת כוחות גם בחזיתה של דמשק עם ישראל. האמריקנים, על־כל־פנים, טוענים, שהמצרים פועלים בכיוון זה בנאמנות ובמרץ.

לא שקהיר עושה זאת כל כך מאהבת השלום... היא פשוט אינה רוצה לשוב לוועידת־השלום בז'נבה ללא [illegible] שיהיה לה מעצם השתתפותה של סוריה, לצידה, בוועידת־השלום. סאדאת אינו רוצה להיות מבודד בז'נבה, כשהמנהיג הערבי היחיד לצידו, בשיחות, הוא... חוסיין ה„ריאקציונר".

הסיבה האמיתית

אולם, אלה הם הסימנים החיוביים היחידים, בעלי החשיבות, שניתן להבחין בהם בעולם הערבי. סוריה — על אף חמש שעות הדיונים הנינוחים לפני של מנהיגיה עם ד"ר הנרי קיסינג'ר, כולל חילופי הלצות על הצלחותיו של מזכיר־המדינה האמריקני עם נשים יפות — לא העלתה בפני מזכיר־המדינה האמריקני שום הצעה שניתן היה להעריכה כקונסטרוקטיבית באמת.

הסיבה האמיתית לכך אינה בעיית שבויי המלחמה שלנו — דבר שאינו אלא „קלף", שהסורים מבקשים לנצלו עד תום. הבעייה האמיתית, המקשה כל־כך על קיום משא־ומתן פורה להפרדת הכוחות עם ישראל, היא — שמנהיגי דמשק, החלוקים למדי בינם לבין עצמם, תמימי־דעים, כנראה, לגבי פירוש מיוחד במינו לרעיון ההפרדה: למעשה רעיון־ההפרדה שלהם זהה כמעט בכל דבר להסכם סופי עם ישראל, שיסדיר את כל הבעיות, כרצוי לסורים.

מה הסיבה לכך?

מסתבר, כי בניגוד למצרים, שהשתכנעה פחות או יותר — תודות למאמציו של ד"ר קיסינג'ר — שישראל תהיה מוכנה להרחיק לכת, במיסגרת של שיחות־שלום, בתחום הוויתורים הטריטוריאליים — ועל כן החליטה לשאת־ולתת על שלום תמורת ויתורים כאלה — אין דמשק מוכנה לשמוע בי קולם של הממליצים על שלום.

ומאחר שדמשק אינה רוצה לשאת־ולתת על שלום — בין שתלך לז'נבה ובין שלא תלך לשם — היא מבקשת להשיג את המכסימום במיסגרת של הסכם על הפרדת הכוחות.

היבט אחד

כי המדובר בהסכם צבאי על הפרדת כוחות, ולא בהסכם מדיני. ומרבית המנהיגים הסוריים אינם מתנגדים בתוקף להסדר צבאי, בשטח, בין יחידות־צבא — בתנאי, כפי שכבר ציינו, שיהיה כמעט זהה, מהבחינה הטריטוריאלית, למה שהסורים מעריכים שהם יזכו לקבל במיסגרת של הסדר סופי.

למעשה, דמשק רוצה שיוחזר לה הגולן כולו, או כמעט כולו — אולי זולת רכס־הרמה החולש על הישובים הישראליים ועל עמק הירדן. דמשק מוכנה גם להסכים ליצירת תחום מפורז בין הקווים החדשים שבין הכוחות. אבל לדבריהם, אין לדבר כלל על הצבת כוח־חירום של או"ם בשטחים מפורזים אלה. לכל היותר, אפשר יהיה להציב שם לדעתם רק משקיפים של או"ם...

אין צורך להסביר, כמובן, שהסדר כזה אינו יכול להתקבל, לא מהבחינה הטריטוריאלית ולא מהבחינה המדינית, כי המלה שלום אינה מופיעה בו בכלל, בשום מקום.

אולם, קיצוניות זו של הסורים אינה אלא היבט אחד בלבד של הקנאות הערבית, שניתן לגלותה, בצורות אחרות, אצל מרבית חברות הליגה הערבית. כך, למשל, נסיכויות הנפט של המפרץ הפרסי — שמשקלן הכלכלי נמצא בעלייה מתמדת ותלולה — כבר קיבלו עמדה תקיפה נגד כל הסכמי הפרדה.

עמדה דומה, ואולי גרועה עוד יותר, נוקטת סעודיה. בארץ זו חילקו את „הפרוטוקולים של זקני־ציון" לעתונאים הצרפתים שהתלוו למשלחת מיניסטר־החוץ מישל ז'ובר, [illegible] המזרח התיכון, [illegible] עוד לא היה ראש־הממשלה, אלא רק שר [illegible] „המרויזמר" [illegible] היהודים, [illegible] בריאה.

כל זה מעיד על כך, שהמדינות העשירות ביותר מבחינה פוטנציאלית, בכל העולם, בתחום הנפט, והיחידה המסוגלת להרוות את צמאון המערב בשנים הבאות — נתונה לשלטונו המוחלט של אנטישמי קנאי.

והרי זה מצב שאסור להתעלם מהסכנות הטמונות בו. סכנות אלו חמורות עוד יותר מעצם העובדה, שהמערב ממשיך להתייצב נוכח האתגר הערבי, כשהוא מפורד ומפורר.

מוקדם עדיין לקבוע, אם ועידת הארצות הצורכות נפט, שנועדה להתכנס בוושינגטון ב־11 בפברואר, תסתיים בהצלחה, או תיכשל. אך כבר עתה, שאפילו במקרה הטוב ביותר היא לא תוכל להציג אלא הצלחה חלקית ומוגבלת.

כי לא רק צרפת, אלא גם בריטניה, איטליה ויפאן כבר הרחיקו לכת בדרך להסכמים דו־צדדיים, ניפרדים, במיסגרתם יוכלו המדינות הערביות [illegible] לא רק להשיג מוצרים תעשייתיים — אלא גם כל כמות של נשק שיבקשו. בין אם יוכלו לקלוט סוגים כאלה וכמויות כאלו של כלי־מלחמה, ובין שלא יהיה זה בהישג ידן.

מצב פרדוכסאלי

בנסיונן לסגור את הפער העצום [illegible] עם מדינות־הנפט הערביות — [illegible] ארצות המערב להרחיק־לכת ביותר... [illegible] ארצות המזרח, החוששות ש„יסדרו" אותן [illegible] המערב יחלוף על פניהן במירוץ אל הסדי הערבים — מוכנות גם הן למכור הכל. מה עוד שמדינות [illegible] המזרח מקבלות כרגע את התמורה — על הנשק שהן מספקות לערבים — בדולרים ובנפט.

אנו מוצאים את עצמנו, איפוא, נוכח מצב פרדוכסאלי: מדברים יותר מאי־פעם על שלום, ונכון כי סיכויי השלום, הגם שאינם חזקים במיוחד, טובים בכל זאת מאשר היו ב־25 השנים האחרונות. אולם, מהצד השני, חימושו המאסיבי של העולם הערבי כולו — עולם שיהפוך בשנים הקרובות למיצבור עצום של נשק חדיש, שנועד יהיה להשתמש רק לנוח של מעצמות־העל — מעורר דאגה גדולה מאי־פעם.

כי מיצבור זה, שנעשה מתוחכם במידה ניכרת על־ידי החלפת טילים משוכללים במקום מטוסים שעבורם דרושים בכל עת טייסים מעולים — מעורר אצל הערבים את התקווה, שביום מן הימים יוכלו לבצע מלחמה של לחיצות־על־כפתורים, שבו תהיה אף חשיבות מעטה לגורם האנושי הישראלי.

אבל, אפילו לא ינוצל מיצבור נשק זה [illegible] — הרי שעצם העובדה שהוא נמצא בשליטתם, עלול להטות את [illegible] מדיניות [illegible] שמגלות מידה של פתינות, מהדרך של פשרה... דרך שבלעדיה לא יתכן שום הסכם.

מדיניותו של הנרי קיסינג'ר מבוססת כליל במזרח־התיכון, דווקא על החיפוש אחר הפשרה הזאת — והיא עלולה להיכשל בגלל החימוש המאסיבי הזה, שבו מתחרות מעצמות העולם כולו, כשכל אחת מהן מנסה למכור לערבים כמויות־נשק גדולות ככל האפשר (ובתוך מעצמות אלו, שמתחרות על שוק־הנשק הערבי, כלולה, כמובן, גם ארצות־הברית עצמה... — כי גם היא צריכה למכור נשק כדי לשלם עבור הנפט).

„אחיזת עיניים"

ארצות־הברית גם נתונה ל„מיתקפה" צרפתית בנושא זה, ו„מדיניות הנשק לערבים" שלה, [illegible] עליה, בין היתר, גם בידי המדיניות [illegible].

מיניסטר־החוץ הצרפתי, מישל ז'ובר, [illegible] בעיצומה של מיתקפה מדינית מעלה, שמנסה להוכיח, כי כל אשר השיג הנרי קיסינג'ר אינו אלא אחיזת־עיניים; כי נותר עדיין לעשות הכל, ושכדי לעשות את הכל, דרושה השתתפות פעילה של האירופים, ובראש ובראשונה, כמובן, השתתפותה של צרפת.

נוסף לאמור, כי אין כל בטחון שד"ר קיסינג'ר מאושר במיוחד מכך שמנהיגי ישראל עסוקים ראשם ורובם בבעיות שאין להן ולא כלום ועידת ז'נבה, כגון אותה שאלה מפורסמת „מיהו יהודי?" — ועל כן אין שעתם פנויה במיוחד לטיפול בבעיות של מלחמה ושלום.

ונראה, שהממשלה אשר תורכב בסופו של דבר תתקשה ללכת בשביל־הזהב אשר, לדברי קיסינג'ר, היא הסוד של כל משא־ומתן מוצלח: [illegible] יותר יומיים לפני שהוא נעשה [illegible] יותר מכת [illegible].

ספק אם גם מהצד השני יש ממשלות [illegible] לתווך על פי כלל זה... אולם אם יהיה, כי אז [illegible] עלינו להתחשב בכך.

גולדה הציעה להפגיש את ראשי שלושת הזרמים ביהדות ארה"ב כדי לדון בסוגיית „מיהו יהודי"

„העבודה" למפד"ל: מדוע התיקון ל„מיהו יהודי" נעשה פחות עקרוני, אילו נתקבלה דרישתכם לממשלת חירום? ✶ ועדה לשינוי מיבנה הממשלה מציעה לבטל שבעה מישרדים, להקים שניים חדשים, למנות שר מתאם לענייני חברה ולהקים מועצה לבטחון לאומי ✶ אבן בתגובה לידיעות על פגישת אלון—חוסיין: „באותו יום [...]תי רבות עם אלון בגינוסר, ואין להניח שהספיק להיות בעקבה ולחזור אותו יום לקיבוץ"

בחלונות הגבוהים
מאת אריה צימוקי

ראש־הממשלה הציעה לראשי המפד"ל לקיים מפגש בין ראשי היהדות האורתודוכסית, הקונסרבטיבית והרפורמית בארה"ב, כדי לברר אם ניתן למצוא בסיס ל„קונסנזוס" מעשי בסוגיית „מיהו יהודי".

לדעת הגב' מאיר, מוטב לעשות כל מאמץ כדי למצות את מלוא האפשרויות לצימצום חילוקי־הדיעות לפחות בתחום המעשי בשאלת „מיהו יהודי" בין שלושת זרמים אלה. היא הציעה כי משלחת מטעם הרבנות בישראל תצא לארה"ב, כדי להיפגש עם ראשי היהדות הקונסרבטיבית והרפורמית שם.

נראה, כי ראשי המפד"ל אינם מתלהבים מהצעה זו, ומתייחסים אליה במידה רבה של ספקנות. ראשי המערך, המנהלים את המו"מ עם המפד"ל, מעלים את הקושיה האומרת: אם תביעתכם להכניס תיקון בחוק־השבות, הנוגע לגיור, היא אומנם עקרונית וחד־משמעית, תמוה מדוע הייתם מוותרים על כך אילו היתה מוקמת, לפי תביעתכם, ממשלת־חירום לאומית? אם התיקון הוא אכן כה חיוני ועקרוני, מדוע הוא פחות עקרוני וחשוב כשלממשלה מצטרפים חברי־הכנסת בגין ורימלט?

ראשי המפד"ל טוענים, כי הקמת ממשלת־חירום לאומית יכולה בכל־זאת לשמש עבורם נימוק לוויתור על תביעתם בסוגיית „מיהו יהודי". אין לשכוח, כי הלוחמים הראשיים להקמת ממשלת־חירום לאומית הם ראשי הצעירים במפד"ל, שבינם לבין „חרות" אין כמעט הבדל. כמה מראשי מפד"ל גם סבורים, כי רבים מצעירי המפלגה הצביעו בעד הליכוד, וסימנים רבים לכך.

ראשי מפד"ל גם טוענים, כי יסכימו לסטאטוס־קוו בשאלת „מיהו יהודי", אם יימסר להם תיק החינוך. לדבריהם, יכול מישרד־החינוך בפיקוחו של שר מהמפד"ל לשמש מנוף יעיל לטיפוח ערכי יהדות, מוסר ואזרחות טובה.

מאידך גיסא ברור, כי מפלגת־העבודה לא תוכל לוותר על משרד זה ולמסרו לידי המפד"ל, באשר צעד כזה יתפרש כהודאה בכישלונה המוסרי והערכי. השר פנחס ספיר יצטרך, איפוא, להמשיך ולחפש „הישגים" עבור המפד"ל, כדי שזו תוכל להצדיק את הצטרפותה לקואליציה.

■

המלצות לשינוי מיבנה מישרדי הממשלה

להקים יחידת מטה לבטחון במישרד ראש הממשלה, שתפקידה לייעץ ולהמליץ בפני ראש־הממשלה בנושאים בטחוניים ומדיניים ולהבטיח ביצוע ההחלטות בנושאים אלה — הוצע בוועדת המשא־ומתן הקואליציוני בראשות ח"כ אהרון ידלין, שדנה במיבנה הממשלה הבאה.

המחייבים הצעה זו מצביעים על המועצה לבטחון לאומי שבבית הלבן בוושינגטון, המורכבת מעובדים בכירים ומומחים בנושאים צבאיים ומדיניים המשמשת גוף מייעץ לנשיא ארה"ב. כידוע, ממלא מוסד זה תפקיד ראשון במעלה בגיבוש ובעיצוב החלטות הנשיא בתחום מדיניות החוץ והבטחון של ארה"ב.

הצעה אחרת, שהועלתה בוועדה זו, אומרת, כי יש להקים מועצה לבטחון לאומי, שתהא מורכבת מאנשי ציבור בעלי עבר צבאי, ומומחים בתחום מדיניות־החוץ.

ההבדל בין שתי הצעות אלו הוא רב, באשר הראשונה מדברת על עובדים מקבלי שכר, ואילו השניה מתייחסת לאנשי ציבור בלבד, שהם בלתי־תלויים ואינם נתונים לשום מרות.

אשר לוועדת השרים לענייני בטחון, שעל עבודתה נמתחה ביקורת חריפה מפי שרים שונים, הועלתה הצעה בדבר הקמת ועדת־שרים מצומצמת, בה יהיו מיוצגים שרי סיעות המיעוטים; תהיה מבוססת על יחסי־הכוחות הקואליציוניים.

הצעה אחרת אומרת, כי אין מנוס מהכרזת הממשלה כוועדת השרים לענייני הבטחון, כאשר דנה בנושאים בטחוניים או מיוחדים.

ועדה ב[...]מליצה לצמצם במידה ניכרת את מישרדי הממשלה על־ידי הקמת [...] במישרדי ממשלה שונים, ולהקים מישרדי־ממשלה חדשים. לדעת הוועדה יש לבטל את מישרדי הקליטה, המשטרה, התיירות, הפיתוח, הדואר והבריאות, לצרפם כאגפים למי[...] ולהקים גופים חדשים, כגון מישרד־[...]ע, לטכנולוגיה ולחינוך גבוה, לאיכות הסביבה ולתיכנון הפיזי של הארץ ועוד.

בהתאם להמלצות[...]ה, יצורף מישרד המשטרה למישפטים, דתות לפנים, תיירות ופיתוח [...]מסחר ותעשיה, תיקשורת לתחבורה.

הוועדה נתנה [...]עתה על הצורך המיוחד והדחוף להעלות אחד השרים לשמש מתאם בין ה[...]רדים השונים, המטפלים בנושאי ה[...]. מסתבר, כי בנושא זה עוסקים [...]מה שונים, כשאין דואג להבטחת תיא[...]יהם, וכל אחד מנהל מדיניות משלו.

המלצות רבות, [...]עלו בוועדה זו, גובשו בצוות־חשיבה [...] מפלגת־העבודה, שבראשו עמד בשעתו ח"כ משה כרמל.

השותפות [...] התנועה הציונית [...]ישראל

בעוד ראשי הצי[...] בישראל עוסקים בימים אלה בשאל[...]יהו יהודי", כמחלוקת מסביב לרא[...] אריק שרון, בחזרת הסכמים מ[...], ועוד כיוצא באלה — התכנסו [...] עשרות מראשי המגביות והתנועה [...]נית בתפוצות, יחד עם חברי הנהלת [...]נות, כדי לדון בנושאים, שניתן [...] בקשורים באחדות ישראל במובנ[...] של מושג זה.

באותה שעה, [...]החווכחו בכנסת בצורה רעשנית ב[...]הסיעות השונות בעניין התקציב [...] החליט חבר הנאמנים של הסוכנות היהודית לגייס סכום של מיליארד ומאתיים וחמישים מיליון דולר לתקופה ב[...], כדי להקל על המצוקה הכלכלית [...] ישראל, ובראש ובראשונה לסייע ל[...]טת העלייה. חלק ניכר מסכום זה נועד להקל על הממשלה במימון הוצאות [...], בריאות, חינוך והתיישבות.

הפעם היו אל ראשי היהדות בתפוצות, אשר יומו [...] קבלת החלטה לגייס את הסכום הנכבד הזה. יש לזכור, כי בימי מלחמת יום־הכיפורים יזמו הממשלה והסוכנות היהודית גיוס של מיליארד ומאתיים וחמישים מיליון דולר, ולפי כל הסימנים יוכנסו כ־80—90 אחוז מההתחייבויות שניתנו על־ידי היהדות למגבית החירום.

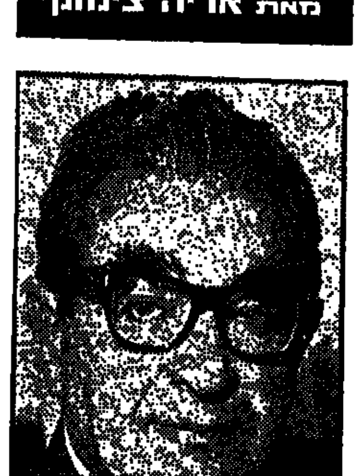

אריה דולצין
העמקת המשותף

מי ששמע השבוע את התבטאויות ראשי המגביות, שבאו לכנסים בירושלים, לא יכול היה שלא להתרגש ממידת החמימות הבולטת באותה שותפות שבין התפוצות וישראל. יצויין, כי בגיוס הכספים למגבית־החירום, שנערך לאחר מלחמת יום־הכיפורים היו פעילים כשלושים אלף איש, רובם המכריע בני הדור הצעיר ודור־הביניים.

חבר־הנאמנים החליט גם להעלות את תקציב הסוכנות היהודית מ־470 מיליון דולר ל־720 מיליון דולר.

החל מיום ראשון הקרוב תקיים הנהלת התנועה הציונית דיונים בנושא המרכזי, והוא הגברת העלייה לישראל בשנה הקרובה. בשנה האחרונה הגיעו כ־55 אלף עולים, והשנה מצפים ל־70 אלף, ולשם כך יש להיערך.

ראשי היהדות, הבאים לכאן כשהם מלאי התרגשות ונכונות לעשות כל מאמץ למען חיזוק עוצמתה של ישראל, נמצאים תוהים מול גילויי האדישות שהם מוצאים בכלי התיקשורת הישראליים כלפיהם וכלפי כינוסיהם.

לבסוף יש לציין את התפקיד המיוחד, שממלא עתה היו"ר בפועל של הסוכנות מר אריה דולצין, המקדיש את רוב מירצו לחיזוק מעמדה של הסוכנות וההסתדרות הציונית ולהכשרתן למילוי תפקידיהן. מר דולצין הצליח להשרות רוח טובה בדיוני המוסדות הציוניים, ולהעמיק את המשותף בין הסיעות השונות.

■

הסדר־ביניים נוסף — או הסדר כולל?

שר־החוץ, מר אבא אבן, אמר באחת מהרצאותיו בפני אורחים מחו"ל, כי ברגע זה אין הוא יודע אם יש כבר ידיעה על בואו של ד"ר קיסינג'ר לאיזור מחדש.

דברים אלה, שנאמרו בבדיחות־הדעת, מעידים במידה מסויימת על ההרגשה הקיימת בקרב מנהיגי ישראל, שאין להיות מופתעים מפעילות אמריקנית מחודשת בכל רגע. עם זאת, נראה שעד תחילת אפריל אין לצפות לחידוש ועידת־ז'נבה. עד אז יבקר מר אבן בוושינגטון, כאורחו של קיסינג'ר, ותהיה לו הזדמנות נאותה ללמוד לאן פניו מועדות.

יתכן ש„איי־שם בפברואר" עשויה לחול תנועה בעמדת הסורים בעניין הסכם להפרדת הכוחות, בה הם צריכים להיות מעוניינים יותר מאשר הישראלים, שכן יש לזכור כי בכל־זאת נמצאת דמשק בטווח תותחינו. בינתיים מוסיפים המצרים והסובייטים להפעיל לחץ על הסורים להגיש את רשימת השבויים, כדי לפתוח במו"מ להפרדת־כוחות. סאדאת מעוניין בהתקדמות כלשהי בעניין הפרדת הכוחות עם סוריה, כי אין הוא יכול „לזוז קדימה" להשגת הסדר מדיני, כל עוד לא הושג הסכם להפרדת כוחות בין סוריה לישראל.

בירושלים לוקחים בחשבון, שהסורים עלולים לנהל את המו"מ להפרדת הכוחות באמצעות האמריקנים, מבלי שיישבו איתנו, ואז גם לא יצטרכו להגיש את רשימת השבויים.

בחוגים מדיניים אין מוציאים מכלל אפשרות, כי לאחר ביצוע הסכם הפרדת הכוחות עם מצרים עשוי להתחיל מו"מ להשגת הסדר־ביניים נוסף, או הסכם־שלום כולל. למצרים יהיה קל יותר לדון על הסדר־ביניים נוסף, באשר אז אין הם צריכים להיות קשורים עם פתרון בעיות אחרות, הנוגעות לירדן, לסוריה ולפלשתינאים. ההרגשה הגוברת היא שגם אם אין יודעים בדיוק מה תהיינה ההתפתחויות הבאות בענייני האיזור, הרי אפשר לומר כמעט בוודאות, שאין לצפות להמשך הקיפאון המדיני.

לפי כל הסימנים, טרם גיבשה ממשלת ישראל עמדות לגבי השאלות השונות שתתעוררנה בחודשים הקרובים. בינתיים גם מסתבר שבניגוד לפירסומים, אין הירדנים לוחצים להיכנס איתנו למו"מ להשגת הסדר כלשהו לאלתר, והם מעדיפים להמתין עד אשר יתבהרו העניינים מסביב לביצוע הסכם הפרדת הכוחות בין ישראל ומצרים.

שר החוץ, מר אבא אבן, שנתבקש להגיב על הידיעות בדבר פגישת סגן ראש הממשלה, מר יגאל אלון, עם חוסיין ב־19 בחודש זה בעקבה, השיב: „אני יכול להעיד, כי באותו יום דיברתי עימו מספר פעמים כשהוא בקיבוצו גינוסר. נראה לי, כי מבחינה טכנית לא יכול היה להגיע בין שיחה אחת לשניה לעקבה ולחזור לקיבוץ מבלי שארגיש בכך".

■

ה„הדלפה" שעוררה את רוגזה של גולדה

ראש־הממשלה, הגב' גולדה מאיר, ביקשה לדחות את הדיון בפרשת אריק שרון בישיבת הממשלה השבוע, וזאת מסיבה פשוטה: בגליון יום ו' שעבר של „ידיעות אחרונות" פורסמה ידיעה על דיון הצפוי בנושא זה בממשלה.

הגב' מאיר טענה, כי לאחר ש„הודלפה" ידיעה על הדיון העומד להתקיים בפרשת שרון, אין עוד מקום לדון בנושא זה. אולם, היא נאלצה לרכך את עמדתה לאחר שהוסבר לה, כי הפעם מדובר בראיונות של שרון בעיתוני־הערב, שאליהם לא מתייחסת הידיעה שעוררה את רוגזה.

אין זו הפעם הראשונה ש„הדלפות" מעוררות רוגזה של הגב' מאיר, עד כי היא מוכנה אף לבטל דיון בנושא חשוב.

מסיבה דומה, התרוקנה הוועדה המדינית של המערך מכל תוכן וקיימת ישיבות מעטות בלבד, שכן ראש־הממשלה טוענת, כי עלולים להדליף ידיעות מדיונים אלה.

מפזמוני השעה

אחווה בעורף - עוצמה לחזית; תן תרומה לחיל! מוגש על ידי כור תעשיות

הפרדת־כוחות ואחוות־לוחמים

חיים בר־לב

בראיון ב„ידיעות", מיום 27.1.74, הציע אלוף (מיל.) אריאל שרון להפסיק את „מילחמת האלופים המיותרת והמזיקה", אשר לדבריו לא הוא פתח בה, אלא „מפקדיו בפיקוד הד־רום, ביום השני אם לא ביום הראשון של המלחמה", ובדרך שלא נתבררה כל צורכה עד עצם היום הזה.

כמי שעשוי להבין ברגעים של צלילות־דעת את ההשפעה החמורה שיכולה להיות על הצבא — ובלי ספק גם על הרגשת ה־בטחון הכללי בציבור — למלחמה משול־חת־רסן מעין זו, אריק שרון „מוכן ורוצה להפסיק את המלחמה הזאת". הכל שההכ־רה בזאת באה לו רק לאחר שהתקפתו ב־חזיונות זכתה לתגובות נזעמות בחלקים גדולים של הציבור. מכל מקום, הוא אומר בנימה אקטואלית, כי „יתכן שהפרדת־הכו־חות העיקרית, הדרושה כיום, היא הפרדת הכוחות הזאת. אבל לא ייתכן בשום פנים ואופן שהדבר יהיה חד־צדדי".

הצעה נבונה. אף־על־פי־כן, אומרים ידי־דים בצה"ל, שחוקת השיפוט הצבאית אוס־רת עליהם לומר אפילו את המילה שלפני האחרונה. כי לא יתכן שדברים מסויימים, שנאמרו על־ידי איש המילואים בשצף שי־חו, ייעשרו בלי מענה, תלמיד חכם שמחל על כבודו — אין כבודו מחול. ומה על חבו־רה של אנשי־צבא עתירי נסיון, היודעים אף הם משהו? ומה על צה"ל? כבודם כחול? האם מותר לשמוע עלבונם, ולצאת ידי חובה בשתיקה של כבוד?

מכריו של אריק שרון יודעים, כי מהת־נצחות מילולית עימו לא תצמח ברכה ל־איש. פגיעתו רעה. ודומה שיש לו קצת הנ־אה מזה שיש לו שם של אדם, היודע „ל־השיב מלחמה שערה" גם בעניינים שבין אדם לחברו, גם במקום שהמלחמה הזאת מיותרת ואין לה טעם ואינה צופנת בחו־בה שום ברכה לאף אחד. וגם אין בה תוע־לת ליסודית בשום צורה שהיא. אף־על־פי־כן, הם אומרים, חייב מי שמותר בציבור לאזן קצת את המידע החד־צדדי, שהופץ על־ידי אריק שרון בכל כלי־התיקשורת האפשריים, בארץ ובעולם, אולי מתוך פחד מדומה, שמא ינסה מישהו לכרסם ביוקרתו כפויית־תודה. ואף־על־פי־כן, אולי כדאי ל־העמיד דברים אחדים על דיוקם.

מיגבלות התגובה

קשה עלי ההחלטה להתדיין עם מי ש־פסל אותי לעדות מלכתחילה. אך, כמובן, אין בדעתי להיכנס כלל לסוגיה זו של הצ־רכות אישיות, שאין להן כל מקום בדיון פומבי. ואומנם, אין בדעתי לעסוק בהערכת אריק שרון האיש. הוא מן האנשים הנחש־פים במהרה, והכל יוכלו לעמוד על סגולו־תיו החיוביות והשליליות על־פי סיגנונו בחיים הפוליטיים.

כן אינני מתכוון להגיב על הערותיו ה־אישיות כלפי, בין שהן חיוביות („מעריב", 20 ביולי 1973: „היו לי יחסים מצויינים עם בר־לב, היינו חברים קרובים. יש לי הערכה גדולה אליו"), ובין שהן שליליות באותו עתון, 25 בינואר 1974: („איזו הר־כהה נמרצת לרדידות האיש הזה").

לא אוכל, כמובן, להיכנס לניתוח מה־לכי מלחמת יום־הכיפורים ולתקופה שקדמה לה, משום שחלק מדברים אלה נחקר על־ידי ועדת החקירה של השופט אגרנט, ו־חלק אחר נדון על־ידי הגורמים המוסמ־כים בצה"ל. אינני סבור, כי יהיה זה נכון להיגרר לוויכוח פומבי על מלחמה זו בטרם יסתיימו הסיכומים הרישמיים, ותקופת התי־רום, בה אנו מצויים, תחלוף.

גם הטיפול בעניינים עקרוניים אינו קל כלל ועיקר. למראה מבול הדברים, היוצ־אים מפיו של ח"כ שרון, יש לי הרגשה של מי שמבקש להכניס תיקונים בחנות של כלי חרסינה לאחר שהשתולל שם פיל. או־לם, אף לי יש נאמנויות משלי למי שאין כפופים לי, מהם שעודם משרתים בצה"ל ו־אנוסים בשתיקה על־פי החוק, ומישהו עלול להאמין לשרון, שהם מכהנים בתפקידים מכוח איזו העדפה פוליטית ולא מכוח כש־רונותיהם. לכן אינני רואה לעצמי ברירה אלא להבהיר נקודות אחדות בכמה נושאים, כגון: הפוליטיזציה של הצבא, מה קרה ל־מחשבה המקורית של צה"ל, יוקרת הצנח־נים, ההיערכות בסיני — וזאת מבלי לדון כלל בתיאוריה החטותה בעניין המשמעת הצבאית, שאני מניח כי רק במישטרים מסויימים יתייחסו אליה ברצינות. גם אם יש מיגבלות לתגובה כזאת, מצאתי לנחוץ להגיב, שכן מידת ההקבעיות, היושר והאינ־טלקטואלי והאחריות המוסרית, שבאו לכלל ביטוי באופן טיפולו של שרון בנושאים אלה בפומבי, היא בהחלט נושא שראוי ל־העיר עליו.

פוליטיזציה של הצבא

האלוף (מיל.) שרון טוען, כי הפוליטי־זציה בצבא החלה עם התמנותי לרמטכ"ל ב־1968. הוא טוען כי קידום מפקדים נעשה לפי אמות־מידה פוליטיות וקלוקלות. לא־מור, מפקדים מוכשרים נידחו, ופחות מוכ־שרים מהם מונו לתפקידים מרכזיים בצבא. כתוצאה מכך, החל צה"ל לשקוע על שמריו, והחליף את המחשבה המקורית בכמויות של פלדה.

טענה זו מופרכת מיסודה. פרט לאלוף (מיל.) שרון, אף אחד מבין המפקדים הבכי־רים בצה"ל לא השמיע טענה מעין זו, גם לא חבריו למסגרת מפלגתית, האלופים (מיל.) עזר וייצמן ושלמה להט.

מבין האלופים ששירתו בצה"ל בתקופת כהונתי כרמטכ"ל, פנו שלושה עם שיחרורם לתפקידים מרכזיים בגח"ל. האלוף (מיל.) עזר וייצמן, ששירת כראש אג"ם בשנתיים הראשונות לכהונתי; האלוף (מיל.) אריק שרון, אשר קודם בזמני מתפקיד ראש מה"ד לתפקיד הבכיר של אלוף פיקוד הדרום; והאלוף (מיל.) שלמה להט, שקודם על־ידי לדרגת אלוף, ומונה למפקד כוחות השריון בסיני ולאחר־מכן לראש אגף כוח־אדם. שני אלופים, אשר „ירשתי" מקודמי — יריב ואייל — הצטרפו למערך. עובדה זו כשלעצמה ודאי אינה מאשרת את ההאש־מות של אריק שרון.

לא פחות מסולפת היא טענתו של אריק שרון, כי אני גרמתי לפוליטיזציה בפיקוד דרום במלחמת יום־הכיפורים.

בראיונו ב„מעריב" אומר אריק שרון, כי „מי שהביא אותו (את המניע הפוליטי — ח.ב.) מתל־אביב ומירושלים (לפיקוד דרום — ח.ב.) היה חיים בר־לב". אולם, ב„ידיעות אחרונות" של ה־28 בינואר טוען שרון, ש„במלחמה הזאת (הכוונה למלחמת האלופים) התחילו, לצערי, מפקדי בפיקוד דרום, ביום השני של המלחמה — אם לא ביום הראשון". מאחר שהגעתי לפיקוד ה־דרום רק ביום החמישי של המלחמה, ה־דעת נותנת, או שלא התחלתי את „מלחמת האלופים" בפיקוד הדרום, או שהמניעים ל„מלחמת היהודים" בפיקוד לא היו פולי־טיים, עד בואי למיפקדת פיקוד הדרום לא מילא אף אחד ממפקדיו של אריק שרון שום תפקיד פוליטי כלשהו. יוצא, איפוא, כי טע־נתו של אריק, שביסוד הביקורת נגדו היו מניעים פוליטיים, אין לה על מה להתבסס. נראה לי שנוח לו להציג ביקורת עניינית ואישית כדבר שמקורו במניעים פוליטיים. מכל מקום, טיעון כזה הוא בוודאי פולי־טיזציה של צה"ל.

בעניין זה ציין כבר הרמטכ"ל, כי בין הפיקודים, הזרועות והחיילות הרבים של צה"ל, המקום היחידי בו נשמעת טענה על „פוליטיזציה" במלחמה, הוא הפיקוד בו שירת אריק שרון. המסקנה היחידה, המעלה טענה זו, הוא אריק שרון עצמו. ברגע של הופר אמון כלפי טענות של עצמו החליט, כפי הנראה, לחפש את שורשיו מעבר רחוק יותר.

מחשבה מקורית — ופלדה

בראיון אומר שרון, בין היתר: „מאז פרש יצחק רבין חדל צה"ל להיות צבא מבריק והחליף את המחשבה הצבאית, ה־יוזמת והתוכחה — בכמויות של פלדה".

טענה מעין זו היא בגדר הערכה, וקשה לסתור הערכות, המבוססות לכאורה על עובדות. עובדה היא, שמאז מלחמת ששת הימים נמצא צה"ל בתהליך התעצמות מו־אץ, לאמור: נוספה כמות גדולה של פל־דה. אולם, אין הדבר אומר, כי המחשבה המקורית סבלה מכך. אני, למשל, סבור ש־זאת טענה מופרכת. מכל מקום, אם איבד צה"ל משהו ממקוריותו ומחושיותיו, הרי ש־האלוף שרון הוא שותף פעיל ל„מחדל" זה, שהרי הוא היה ראש מחלקת ההדרכה ב־מטכ"ל (מה"ד) במשך כשלוש שנים, מזה קרוב לשנתיים בתקופת כהונתי כרמטכ"ל. מחלקה זו מופקדת על תורת הלחימה של צה"ל, כלומר על פיתוח המחשבה הצבאית ויישומה.

עם סיום תפקידו במה"ד עבר שרון ל־פקד על פיקוד הדרום, תפקיד בו החזיק עד פחות משלושה חודשים לפני מלחמת יום־הכיפורים. כאלוף פיקוד הדרום היה שרון אחראי ישירות על יישום המחשבה הצב־אית בתוכנית ההלחמה של הפיקוד.

רצוני להפנות את תשומת־ליבו של ה־קורא, אשר דברי אלה מעוררים בו את המחשבה שמא לא נתן המטכ"ל לאלוף שרון את חופש הפעולה הנחוץ לשימוש במקוריו־תו שלו, לדבריו בראיון ל„מעריב" מה־20 ביולי 1973: „נהניתי בתפקידי מחופש־פעולה רב, שלא נהנו ממנו אלופי־פיקוד אחרים". אם נכונה טענתו של אריק שרון, כי צה"ל איבד ממקוריותו ומחושיותיו, הרי שיש לו חלק ניכר בכבד בזאת. אני, מכל מקום, אינני שותף להערכה זו. צה"ל, וכן אריק שרון, לא איבדו ממקוריותם. אבל גם הפלדה לא היתה לגמרי מיותרת.

אפשר היה, כמובן, לסתור גם טענה זו כ־דבר שאין מקום לדון בו בפומבי. האחד מעריך כך, השני מעריך אחרת. לפעמים צריך פלדה, לפעמים מקוריות, לפעמים שניהם. לפעמים צריך פלדה ומקוריות ו־תבונה. אין הדברים הללו באים אחד על חשבון משנהו. ולא הייתי נוגע בזאת לולא החשש לעירעור האמון, בקרב מפקדים צעירים בצה"ל, במה שמוכר להם היטב מ־נסיונם האישי: הדגש החזק על ההעזה, התושיה, המקוריות, התבונה, הביקורת ה־עצמית והמישמעת.

מכל מקום, לא הייתי מציע לקציני צה"ל לאבד את הביטחון במסורת שחופש־דה בידיהם בגלל כמה מהצהרותיו של מפ־קד בכיר בשעת פולמוס פוליטי. יכולים הם לדעת עירניים, שקדניים, מקוריים, ביקור־תיים, כדרך שהיו כל השנים, תמיד היה מי שהאזין. תמיד ידעו, כי בסופו־של־דבר בלי מישמעת גם הרעיון המבריק ביותר לא ייצא לפועל.

אף זאת לא הייתי מציע להם ללמוד מפולמוס שרון: המינהג לומר „אילו, כי אז" — אילו שמעו בעצתי, או אילו קיבלו את דעתי, הכל היה אחרת — הואיל ואין כל דרך להוכיח זאת. לעולם יהיו אלה דיבורים בעלמא, שאינם מוסיפים בהירות־מחשבה ואינם מפתחים את החוש הביקו־רתי, אשר צה"ל בהחלט עמל לפתח אצל המפקדים בכל הדרגים.

בסופו של דבר אין סיסמה יפה מזו שנכתבה בהקדשה לספרים, שחילק מטה הפלמ"ח לבוגרי קורס מכ"ים בדליה, ב־ימיה הראשונים של מילחמת־השיחרור: „כזה ראה — וחדש".

המחשבה המקורית אינה מתחילה ו־נגמרת בפיקוד הבכיר. עוול הוא לצה"ל ולמפקדיו המחוננים והמסורים להאשימו באובדן מקוריות רק משום כך שנתמנו לעמוד בראשו רמטכ"לים, שאלוף שפרש לזירה המפלגתית טוען היום שאינם לחמו.

הצנחנים והיוקרה

עוד טוען שרון: „אחד הדברים החמו־רים שקרו בצבא הוא שנגזלו מכוחות ה־צנחנים והכוחות המיוחדים, שהשקענו כל־כך הרבה בטיפוחם, את היוקרה המגיעה להם".

דבר זה אינו עומד במיבחן המציאות, בין שנבחון זאת נוכח התעצמות הכוחות המוצנחים, או נסקור את המיבצעים ה־מיוחדים שבוצעו בשנים האחרונות. אין הדבר נותן אותותיו גם במינויים של הקצי־נים הבכירים.

הכוחות המוצנחים התעצמו מאז מלח־מת־ששת־הימים בצורה ניכרת, וצוידו באמצעי לחימה רבים ומשוכללים, לרבות מסוקי־תובלה ומסוקים גדולים ומשוכללים.

במישרדי בירושלים מצויה מפה של ישראל ושכנותיה, שקיבלתי ממפקד צנחנים בכיר עם פרישתי. מסומנות עליה תשע־עשרה פעולות מיוחדות, מנבק ובייירות ב־צפון ועד נג'ע חמאדי וסואג' בעמק־הנילוס בדרום. פעולות מיוחדות אלה אינן היחי־דות, שבוצעו בתקופת כהונתי כרמטכ"ל ובשנתיים שחלפו מאז, אולם די בהן כדי להוכיח, כי צה"ל לא שקט על שמריו לא בתחום תורת הפעלת הכוחות המיוחדים ולא במימוש תורה הזאת.

בתקופת כהונתי קודמו קציני־צנחנים בתפקיד ובדרגה. מגמה הנמשכת גם עתה. המפקדים מוטה גור ויצחק חופי הועלו ל־דרגת אלוף, ואלוף־מישנה רפאל איתן ל־דרגת תת־אלוף.

בראש מחלקת ההדרכה במטכ"ל (מה"ד), המופקדת על תורת הלחימה, עמדו במשך ארבע שנות כהונתי קציני צנחנים; תחילה האלוף שרון ואחריו האלוף חופי. שניים מתוך שלושת הפיקודים היו מופקדים ב־ידי אלופים, שצמחו בחיל־הצנחנים — ה־אלוף שרון בדרום והאלוף גור בצפון.

נוכח עובדות אלה, נראית טענת שרון כי „גזלו את היוקרה המגיעה להם" (לצנ־חנים) כמגוחכת. והנני מוצא חובה נעימה להתנצל כאן בפני המפקדים, שאינם מש־תייכים לחיל־הצנחנים, אף כי לא הוזכרו כאן, ידוע לכל, כי גם מהם „לא נגזלה היוקרה המגיעה להם". מכל מקום, הדיבו־רים על מינויים „כיתתיים" הינם דברים חסרי אחריות, הפוגעים ביוקרתם של מפקדים מעולים בצה"ל.

ההיערכות בסיני

אריק שרון נתן פומבי לטענתו, כי תפיסת ההגנה על סיני, המבוססת גם על הגנת קו התעלה, בטעות יסודה. אין בדע־תי לדון כאן בכל הסוגיה הזאת, שהיא נושא מקצועי מובהק, ואין הציבור יכול לשפוט בה כאשר חסר לו חלק מן הידע החיוני. אולם, כדאי לבדוק כיצד מתיישבת טענתו זו של שרון עם דבריו בראיונו ע־„מעריב" (25 בינואר 74), שם נאמר כי „שר־הבטחון חזה את צורת ההתקפה ה־מצרית בדיוק, „ואמנם צה"ל, עשינו את כל ההכנות למיקרה כזה. היתה לנו תוכ־נית טובה מאוד, מצויינת — איך למנוע מהמצרים הישגים במיקרה כזה". ובהמשך אומר אריק שרון: „היה לנו בטחון מלא שהם לא יצליחו להעביר את המערך ה־צבאי שלהם ממערב לתעלה מזרחה. יום לפני יום הכיפורים היו בסיני מספיק כו־חות סדירים, כדי למנוע את הישגי המצ־רים. אבל הכוחות האלה לא היו פרוסים לפי התוכנית. ושום חלק ממנה לא בוצע. שום חלקו".

כאן נשאלת השאלה כיצד אפשר להו־ציא אל הפועל „תוכנית מצויינת — איך למנוע מהמצרים הישגים" אם תפישת ה־הגנה והמערך הבסיסי לקויים ביסודם? כן עומדת השאלה כיצד קיבל על עצמו האלוף שרון את הפיקוד על הדרום במשך ארבע שנים רצופות עד סמוך למלחמת יום־הכי־פורים, כאשר תפישת ההגנה בחזית העי־קרית אומנם „נכפתה" מלמעלה, אך איננה עונה על הצרכים? היכן רגש האחריות? היכן כבודו של החייל? היכן הדאגה ל־חיילים הכפופים לו? כאמור, השאלה כאן אינה מקצועית בלבד, קיימת שאלה קודמת באיזו מידה אחראי אדם למה שהוא אומר.

ועוד הערה אחת:

גם לפולמוס, שמקורו אולי ברצון ל־הטביע חותם על מדיניות הבטחון, יש כללי מישחק, אשר בדרך כלל אין נוהג להפר. כללי־מישחק אלה מיוסדים על תפישה בסיסית, אולי אינסטינקטיבית, של מהו־ת ההגינות ביחסי־אנוש.

כללים אלה הופרו פעמים אחדות ב־ראיונות שנתן אריק שרון לעיתונים — על ידי הערכה שהציגה של אנשים, יוהרה שאין לה גבול ומכניקה גלויה של נסיון לזרוע פירוד בין אנשים המעריכים זה את זה. אולם, דומני שאריק שרון הרחיק לכת בדברים שאמר על האלוף אלברט מנדלר ז"ל.

„היום עושים פשע", נאמר בראיון, „עם מנסים להטיל את כל האשם על אלוף אלברט. אולי מפני שהוא נהרג".

קראתי, וחזרתי וקראתי, ולא האמנתי למראה עיני. ישבתי בדיונים אחרים, והחלפתי דברים עם חברים רבים. אף פעם לא שמעתי שמישהו ניסה להטיל את האשם על האלוף אלברט. ואפילו אם אי מי שאמר למי ששמע מישהו מפה לאוזן ואני לא שמעתי — מה להליטות הזאת לתי־פומבי לרכילות שפלה מעין זאת? לשם מה? באיזו זכות מתיר לעצמו אריק שרון בלשון מתחסדת של „דברי סניגוריה" בכל כול, לפרסם השמצות בעילום־שם על מי שנפל ואינו יכול להגן על עצמו?

אכן, פשע נעשה. אבל לא על־ידי אותם „שמות" בלתי ידועים, אלא על־ידי מי ש... יודע להבדיל — דבר שבא לכלל ביטוי בכל הפולמוס המיוחד הזה — בין דברים הנאמרים באמריק בחדרי־חדרים, ובין דברים המתפרסמים בכל כלי־התיק־שורת.

חכמים, זהירים להיזהר בדבריהם. [illegible]

אריאל שרון

הביטחון - עניין לציבור

אינני רוצה להוסיף לפולמוס בכל מה שקשור לניהול מלחמת יום־הכיפורים.

כל מה שאמרתי עד היום, התייחס לנושאים אשר הועלו לפני כן על ידי אחרים, במערכה שלמה ומכוונת של הטלת דופי. המערכה התנהלה בכל אמצעי־התיקשורת בארץ ובחו"ל. החמור מכל הוא, שהמערכה נעשתה לא רק לאחר המלחמה, אלא ממש בעיצומה של המלחמה — והדבר ניתן להוכחה.

עם־זאת, נראה לי שהציבור מעוניין לקבל תשובות לכמה וכמה שאלות מטרידות אותו.

אריאל שרון

והשאלה הראשונה: האם יש לטפל בנושאים בטחוניים מעל בימה ציבורית?

תשובתי לכך היא, כי במידה שניתן, יש לנסות ולפתור את ה־בעיות תוך המסגרת הצבאית עצמה. אם הדבר לא ניתן — יש לפעול בכל הדרכים. בגלל חשיבותו של נושא הבטחון, שיע־מוד עוד שנים רבות במרכז חיי־נו. מה שחשוב כאן הוא הנושא. הדרך או הצורה הן דבר מישני.

הציבור צריך — וחייב — לד־עת, מה קרה בתחום החיוני ב־יותר לקיום. כאשר משהו איננו תקין בו. מדובר כאן בציבור ש־איננו זר לעניין. מדובר באזרחי מדינת־ישראל, שכולם שירתו או משרתים בצבא, הם או בני משפ־חותיהם.

רציתי להדגיש, שבנושאים אשר אותם העליתי בדברי הביקורת שלי, ניסיתי לטפל, במשך שנים, בדרכים רבות. כולל אחרי המלחמה האחרונה. לצערי, לא הצלחתי.

לכן, ובזוקר לאחר מה שעבר עלינו במלחמה האחרונה, נראה בעיני שלא הדרך ולא הצורה הן החשובות, אלא נושא הבטחון, על השלכותיו השונות, המחייב טיפול מיידי. ואגב: במדינות רבות, שאינן פחות דמוקרטיות ממדינת־ישראל, פתוח נושא הבטחון לביקורת ציבורית.

■ ■ ■

השאלה השניה, אולי פרובלמטית יותר, היא שאלת המשמעת וחובת מילוי ההוראות.

לדעתי, לא יכול צבא להתקיים ללא משמעת. המשמעת היא מיסודותיו המרכזיים של כל צבא. מעולם לא חשבתי אחרת, ואינני חושב אחרת גם כיום.

ובכל־זאת קיימים מצבים, ואני רוצה להדגיש שאין מדובר כאן במיק־רים הקורים יום־יום אלא לעיתים נדירות ובמצבי־קרב קריטיים (והיו כאלה במלחמת יום־הכיפורים), כשמפקד עומד בפני בעייה מוסרית ממדרגה עליונה: האם למלא הוראה, שלפי מיטב ידיעתו והכרתו תביא לאבידות רבות בנפש של אנשיו, או לא למלא אותה?

מדובר כאן במצב שבו אותו מפקד נמצא בשדה־הקרב, ואין כל מפקד בכיר יותר שנמצא באותו זמן במקום, ויכול להתרשם אישית מהנעשה, ושבפניו יכול מקבל הפקודה לשטוח את טענותיו.

מדובר כאן לא במפקד זוטר, אלא במפקד בכיר ובעל נסיון. מדובר כאן לא בשלב של מיגננה, כשהאוייב מתקדם ואין כל ברירה אלא לעצור אותו בגופו, יהיה המחיר אשר יהיה. מדובר כאן בפעולת־התקפה, שלפי מיטב הכרתך והבנתך, ובנוסף לכל הנאמר לעיל, תועלתה — סיכויי הצלחתה — אפסיים. התשובה לשאלה זו היא קשה. מצד אחד — פגיעה באחד מסודות הצבא שאני מאמין בו, ומצד שני — ההכרה שאתה אחראי לחיי האנשים שהופקדו בידיך. החלטה כזו אינה מתקבלת בקלות וכלאחר־יד. החלטה כזו באה אחרי התלבטות קשה. לדעתי, במיקרה כזה, על המפקד מוטלת החובה המוסרית כלפי אלה שחייהם הופקדו בידיו. ועליו להיות מוכן לתת את הדין על כך לאחר־מכן.

■ ■ ■

אין כאן כל ניסיון להכניס אידאולוגיה זרה לרוחו של צה"ל בנושאי משמעת ומילוי הוראות. יש כאן רצון לומר את האמת.

מצערת העובדה שבמקום לעסוק בנושא, בתוכן ובמהות, מופנה חוצה אל הצורה והניסוח. ובמקום להבין את הדילמות המוסריות הקשות, שבפניהן עומד, לעיתים, מפקד בשדה, עוסקים ב„רצח־אופי" מכוון.

חבר־הכנסת רב־אלוף (מיל.) יצחק רבין:

„שום תירוץ אינו מצדיק הפרת פקודה"

„אני הפרתי ב־1950 פקודה כאשר הלכתי לכנס הפלמ"ח למרות איסורו של בן־גוריון – אך אין להקיש מזה לגבי הפרת פקודה מיבצעית ✱ חלה אצלנו התערערות חמורה בקו שחייב להפריד בין פוליטיקה לבין צבא ✱ יש צורך דחוף בחוק, שיקבע תקופת־צינון של שנתיים, שבהן לא יוכל איש־צבא לעבור לתפקיד פוליטי ✱ דרוש תיקון בחוק למניעת קריאתם למילואים של ממלאי תפקידים פוליטיים מובהקים ✱ אם יש זמן בלתי מתאים ל„מלחמת־אלופים", זה עכשיו ✱ אריק הוא דמות יוצא־דופן, וטוב לצבא שיהיו בו כאלה"

הדברים הבוטים, שהטיח ח"כ האלוף (מיל.) אריק שרון בדבר מחדלים, מזימות, „חצרות", נקמנות, חשבונות אישיים ומינויים פוליטיים בצה"ל — עוררו סערה גדולה — ובצדק. בדבריו ערער שרון את אמינותם של כמה מערכי־היסוד, עליהם מושתת צה"ל. הלכתי אל רמטכ"ל מלחמת ששת־הימים, ח"כ רב־אלוף (מיל.) יצחק רבין, המכיר את אריק שרון היטב, ויודע את צה"ל לפני ולפנים, כדי לשמוע: הכצעקתה?

יצחק רבין: בעל מצח גבוה, לובש סוודר „גולף", מדבר בזהירות, מנתח בבהירות, בשיקול, בעברית צלולה, בטון חרישי. רבין, שלא השתתף ב„מלחמת האלופים", הבהיר לי בתחילת הראיון בצורה חד־משמעית: אדבר על עניינים — לא על אישים. היודע לקרוא בין השורות יבחין, כי יצחק רבין לא תמיד מכסה את כל הטפה. והמבין — יבין.

אני: לפי נסיונך כרמטכ"ל, כיצד ניתן למנוע פוליטיזציה בצה"ל?

רבין (שקול מאוד): כדי לתת תשובה שלמה, אמיתית וכנה על שאלתך, אנו חייבים קודם־כל להב־היר לעצמנו כמה מושגים, הקשורים בפוליטיקה ובצבא, בזיקה בין השניים מחד גיסא, ובצורך לשמור על הפרדה בתחומים מסויימים מאידך. ההיסטוריה האנושית רצופה ההתבטאויות, לבטים, מאבקים, הצ־לחות וכשלונות, בחיפוש דרכים למציאת שביל־זהב בין שתי המערכות — הפוליטית והצבאית. כל המעיין בתולדות עמים ומישטרים, דמוקרטים כטו־טאליטריים, ימצא צורות, גישות ופתרונות שונים ומגוונים למערכת היחסים בין המערכת הצבאית והאזרחית. (מרים קולו קמעה) מכאן שאנו דנים בנושא שלא נולד במדינת־ישראל, ושיני רבים בעולם הוקהו בחיפוש פתרונות לסוגיה זו. (במרוכז) כאשר מדברים על פוליטיקה וצבא, צריך לזכור כי הבעייה מתמקדת בכמה תחומים.

אני: והם?

רבין: אליף, הזיקה בין הדרג הפוליטי, אשר במישטר דמוקרטי, כפי שאנו חיים בו, הוא דרג נבחר, לבין הצבא כדרג מבצע. ב"ת: מידת ההבנה הפוליטית הדרושה לאנשי צבא, כדי לבצע את תפ־קידם הצבאי המוגדר במסגרת מישטר דמוקרטי, כלומר: מהי מידת ההבנה הפוליטית, לה אנו מצפים מאיש־צבא. (בדגש חזק) במיוחד מאיש־צבא ישראלי לאור המציאות הבטחונית והמדינית, בה אנו חיים. גימ"ל: מעמד אנשי הצבא כפרטים, כבודדים, זכוי־ותיהם ומיגבלותיהם בהשתלבות בחיים הפוליטיים עם סיום שירותם.

אחריות רבה על המטכ"ל

אשר לתחום הראשון: (בבטחון) צה"ל הוכיח מעל לכל ספק עד עצם היום הזה, שהוא מכשיר מבצע בידי הדרג המדיני. יחד עם זאת, אין ספק כי בדרגים שבהם נקבעת מדיניות הבטחון, מיוחסים משקל רב לדעתם של אנשי־צבא בעת קביעת מדיניות הבטחון הלאומית. טבעי הוא, שבתנאיה של מדינת־ישראל ישתלב השיקול הבטחוני בכל דיון, החל מנושאי חוץ, תיכנון פיזי, מיקום ישובים ומפעלים, וכלה במדיניות הכלכלית. (החלטי) לכן אנו מוצאים יותר ויותר שדעת צה"ל, המוצגת על־ידי הרמטכ"ל והמטכ"ל נלקחת בחשבון ומשפיעה על החלטות הדרג הפוליטי. (מסייג) במציאות ישראלית אין למעשה, מסגרת ואפשרות לביקורת הבטחונית, המוצגת על־ידי המטכ"ל. דבר המטיל אחריות רבה על המטכ"ל והרמטכ"ל בעת הצגת העמדה הצבאית בפני הדרג המדיני. מאידך, טבעי הוא שהדרג המדיני יצפה לנכונות מצד הדרג הצבאי העליון להזדהות עם מדיניות־הבטחון של הדרג המדיני, מדיניות, שבעיקרה היא פוליטית.

שאלה: למה בדיוק אתה מתכוון?

רבין: הבט. על אף קיום קונצנזוס בנושא הבטחון בישראל, קיימים בשנים האחרונות יותר מאי פעם חילוקי־דעות לגיטימיים במערכת הפוליטית סביב נושאים בעלי משמעות בטחונית. כגון: בעיית הגבו־לות, סוגיית הפרדת־הכוחות וכדומה. החלטות בסוגיות אלה אינן פרי חישוב סכבר־צבאי, אלא ביטויין שילוב של שיקולים מדיניים, כלכליים, ופוליטיים פנימיים. לפיכך ההכרעות בהן חייבות להיות הכרעות של הדרג המדיני. ולפיכך, הגיוני הוא שהדרג המדיני יצפה מן הדרג הצבאי העליון הזדהות עם הקו הנקוט בידיו. (בלי היסוס) בין שתהיה זו הזדהות בתוקף תמימות־דעים של הדרג הצבאי העליון עם הדרג הפוליטי, או תכונות־אופי של הדרג הצבאי העליון, המוכן לקבל כסייג את דעת הדרג המדיני, ולבצעו, בנאמנות מלאה, כאילו היתה זו החלטתו. מכאן שלכל אורך ההיסטוריה של צה"ל, מאז הקמתו, היינו עדים לכך שהדרג הפוליטי המפקד על ענייני הבטחון, מינה את אותו פיקוד עליון, שהוכיח את עצמו מבחינה צבאית, אך היה מוכן גם — אם כתוצאה מהשקפת־עולם, או כתוצאה מנכונות לסלק דעתו הצידה — להזדהות עם הכרעה פוליטית מרגע שנתקבלה. (מהורהר) כמובן שבזמנים קשים, כמו אחרי מלחמת העצמאות ומלחמת יום־הכיפורים, באה מציאות זו לידי ביטוי חריף יותר.

אני: להיפך?

רבין (מוסיף): כדאי לזכור, כי בתקופת מלחמת העצמאות עזבו את צה"ל מספר קצינים בכירים ביותר. מהם בהרגשת תיסכול אישי, מהם בתחושת תיסכול ענייני. וכולם לא חסכו דברי ביקורת סביב מדיניות הבטחון. (בחיוך) כולל האשמות על פוליטי־זציה בצה"ל ותלונות כי קצינים בכירים מסויימים הועדפו בגלל דעותיהם הפוליטיות — ממש כפי שאנו עדים בעיקבות מלחמת יום־הכיפורים".

שאלה: האם אתה מוכן לומר, כי לא היה ואין כל קשר בין מינויי קצינים בכירים בצה"ל ודעותיהם?

רבין (בגילוי לב): יהיה זה בלתי מדוייק לומר שאין כל קשר בין מינוי קצינים בכירים בצה"ל לדעותיהם ולאופיים. השאלה היא שאלה של הצורה ושל הדרך בהם הדברים מתבצעים. מציאות זו איננה חדשה בצה"ל. ובתחום המינויים אינני רואה שינוי במציאות, שהיתה קיימת מאז ומתמיד בצה"ל. (מנתח לעומק) מאחר שהדרג הפוליטי הוא הנושא באחריות הכוללת, טבעי שהוא ירצה לבחור בדרג הבכיר את האנשים, שהוא מאמין שיכולים לתת את התוצאות הבטחוניות הטובות ביותר מנקודת מבטו. זאת ועוד: לדעתי, צריך לתת לרמטכ"ל מידה רבה של חופש במינוי מפקדים בתוך הצבא. אם נתבעת ממנו האח־ריות, חייבים לתת לו גם את הסמכויות לבצע דברים, שיאפשרו לו לעמוד באחריותו. כמובן שאסור להביא גישה זו לידי אבסורד. המדובר הוא אך ורק בדרג הבכיר ביותר של צה"ל, בו, כפי שציינתי, חייב הדרג הפוליטי לשקול את הצירוף שבין יכולתו הצבאית, גישתו העקרונית ותכונות האופי של המפקד. (בפיסוק) היו בצה"ל רמטכ"לים שלא השתייכו לשום מפלגה, אך בתוקף תכונותיהם האישיות וגישתם העקרונית לתפקיד הרמטכ"ל יצרו אמון אצל הדרג הפוליטי. והם הזדהו עימו בכל החלטה, אפילו אם נגדה את דעתם.

יש צורך בתיקון מהיר

אני: המסקנה?

רבין: (אט־אט) בגלל המציאות הבטחונית המיוחדת של מדינת־ישראל, הכרחי שהדרג הצבאי הבכיר יבין את מיכלול הבעיות הפוליטיות, הכלכליות, והחברתיות שלנו. על־ידי הצגת עמדות בטחוניסטיות קיצוניות עלול המפקד הבכיר לפגוע בנושאים חיוניים למדינת־ישראל! (בתקיפות) איש־הצבא חייב לדעת, שקיים קו ברור, המפריד בינו לבין הדרג הפוליטי. זהו הקו המפריד בין חובת היעוץ — לחובת ההחלטה. (בנחרצות) חובתו של הדרג הצבאי היא לתת את הייעוץ הטוב ביותר, בראש ובראשונה לאור שיקולי הבטחון. וחובת הדרג המדיני היא לקבל את ההחלטה. הייתי אומר כך: בנקודה זו מוטלת אחריות מיוחדת על הדרג הפוליטי.

שאלה: מדוע?

רבין: אם קיימת נטיה להישען יותר מדי על הדרג הצבאי לצורך הצדקת החלטה פוליטית־בטחונית, נוצר מצב, בו הדרג הצבאי נחשף לביקורת פוליטית. ואז הוא חייב לנקוט להגנתו צעדים, שיש להם משמעות פוליטית. למה אני מתכוון? כאשר קיבל בן־גוריון את ההחלטה על נסיגת צה"ל מסיני ב־1956, הוא לא הטיל על הרמטכ"ל דאז, משה דיין, להגן פוליטית על עמדה זו. (חד־משמעי) לכן, לדעתי, גם כיום חובתו של הדרג הפוליטי לשאת באחריות להחלטות, גם אם הן כואבות. יחד עם זאת, ברצוני לציין כי החל מערב מלחמת־ששת־הימים מוטלת על הדרג הצבאי יותר אחריות, שיש לה משמעות פוליטית.

אני: הפולמוס סביב אריק שרון העלה שוב על הפרק את סוגיית השתלבותם של מפקדים בכירים בחיים הפוליטיים. מה דעתך?

רבין (בחומרה גדולה): בתחום זה חלה, לדעתי, התערערות חמורה בקו, שחייב להפריד בין פוליטיקה וצבא. כאן יש צורך בתיקון מהיר ואולי אף באמצעות תחיקה, שתתקן את טישטוש־התחומים, שהתרחש בין פוליטיקה וצבא. (בהחלטיות) לדעתי, אין מקום לשלול מאיש, ששירת שנים רבות בצה"ל, את הכניסה לחיים הפוליטיים לאחר תום תקופת שירותו. יהיה זה מוזר מאוד שלחקלאי, לסוחר, לעורך־דין, לכל אדם בכל תחום חיים שהוא, יותר להיות פעיל בפוליטיקה, בעוד שלאדם אשר הקדיש את מרבית שנותיו לאחד התחומים החיוניים ביותר במדינה — יהיה הדבר אסור. אין זו תופעה מיוחדת לישראל, שאישים אשר קנו להם הילה תוך כדי שירותם הצבאי, עברו לחיים פוליטיים. נזכיר לדוגמה את דה־גול ואת אייזנהואר. כניסתם של אישים אלה לפוליטיקה לא שיבשה את מערכת החיים הדמוקרטיים במדינותיהם. טבעי הוא על־כן, שגם במדינת־ישראל, הנתונה במצב בטחוני הידוע לכולנו היטב, יש מפקדים בעלי כושר וכישרון, המבקשים לעבור לפוליטיקה. (בחריפות) יחד עם זאת, יש למנוע מצב, בו מפקד בכיר, המשרת בצבא, יכול לנהל מקח ומימכר פוליטי תוך כדי שירותו. עצם היכולת, לעבור במהירות מן השירות הצבאי לחיים הפוליטיים פותחת פתח שמא ינקוט המפקד צעדים ויעשה דברים לאור שיקול השתלבותו בחיים הפולי־טיים, ולא לגופם של העניינים הצבאיים, עליהם הוא מופקד. העובדה שמפקדים בכירים מאוד בצה"ל היו יכולים לפשוט את מדיהם, ולהפוך תוך מספר ימים לשרים בממשלה, היא מעין הביטוי החריף ביותר, שהמחיש עד כמה מטושטש יכול להיות הגבול המבדיל בין צבא ופוליטיקה!

אני: כיצד היית פותר את הבעייה?

רבין (מיד): הכרחי, (בתקיפה) להעביר תחיקה, שתי־צור תקופת־צינון קבועה. כתוצאה ממנה לא יוכל איש־צבא לעבור לתפקיד פוליטי, או להיבחר לכזה. המדובר לא בתקופה של שבועות וחודשים, אלא בסדר־גודל של שנתיים. תקופת־צינון כזאת תקטין את העניין שיש למיפלגות בניהול משא־ומתן עם מפקדים בכירים על תפקידים פוליטיים. ומאידך תצנן את להיטותם של אנשי צבא, אם קיימת כזאת, לעבור בקלות לחיים הפוליטיים. ואולי אף תחייב את איש־הצבא למלא תפקיד אזרחי מוגדר, שיתן מימד נוסף לציבור מבחינת יכולתו של האיש, ובעלותו להיכנס לחיים פוליטיים. (בלי כחל ושרק) גם אני לא נכנסתי מייד לחיים הפוליטיים: כיהנתי תחילה חמש שנים כשגריר ישראל בארה"ב. לדעתי, צריך להחיל אותו כלל עצמו גם על הרשות השיפוטית. לא נראה לי שופט עליון, הפושט את גלימתו ונכנס לחיים הפולי־טיים בלי תקופת צינון. צה"ל ומערכת בתי־המישפט חייבים להיות נקיים מכל רבב של חשד בפוליטיזציה.

דבר שני בסוגיה זו: מן הראוי להכניס שינוי בתחיקה, שימנע את קריאתם לצה"ל של אנשי מילואים, הממלאים תפקידים פוליטיים מובהקים. ואני מתכוון גם לשרים ולח"כים.

ח"כ יצחק רבין

„אותם כללים למפקדי צה"ל ולשופטים"

טישטוש חריף של התחומים

שאלה: ומה יהיה בשעת חירום?

רבין (מניח־זכיה): כדי למנוע פוליטיזציה בצה"ל יש לחפש כל דרך שלא לקרוא לאנשי מילואים, הממלאים כהונות פוליטיות מרכזיות, לשרת בתפקידי פיקוד. במלחמת יום־הכיפורים היינו עדים לקריאתם של מפקדים בכירים כחיים בר־לב, אהרון יריב ואריק שרון, לשרת בתפקידי פיקוד בכירים. אין לי כל ספק שהם תרמו רבות במלחמה, כל אחד על־פי דרכו. אך מנקודת־הראות של בילבול התחומים בין פולי־טיקה וצבא נגרם גיוסם וכל מה שבא בעיקבותיו לטישטוש חריף עוד יותר של התחומים! לפיכך, מן הראוי, לטובת המדינה, למתוח קווים חדים יותר וברורים יותר בין פוליטיקה וצבא. לסיכום סוגיה זו, אילו שאלת אותי היכן נפרץ לראשונה הקו שבין הפוליטיקה לצה"ל — הייתי עונה לך: לא בשיטת המינויים של צה"ל בדרג הבכיר, לא בחלוקת התפקי־דים שבין הדרג הפוליטי והצבאי ובעיצוב ההחלטות, אלא בין המותר והאסור למפלגות ולאנשי צבא, במעבר החד של מפקדים בכירים משירות צבאי לחיים הפוליטיים ובגיוסם בשעת־חירום.

שאלה: יש טוענים כנגד אריק שרון, כי הוא פיתח „אידיאולוגיה של הפרות משמעת". שרון עצמו אמר, כי סולם־העדיפויות שלו בתחום זה הוא: תחילה נאמנות למדינה, אחר־כך לחייליו, ולבסוף למפקדיו. כרמטכ"ל לשעבר כיצד אתה רואה סוגיה זו?

רבין (בשמץ כעס): אינני חושב שקיים איש, שחייב בתחום המשמעת הצבאית, שיתיר למפקד להפר פקודה. אין תנאים ואין נסיבות להפרת פקודה. בוודאי לא בעת מלחמה ובביצוע משימה קרבית. שום תירוץ איננו יכול להצדיק הפרת פקודה! (נזכר) יחד עם זאת, ידוע, כי כאשר מתרחשת מדי פעם הפרת פקודה, המפקד העושה זאת צריך להבהיר שהוא עומד לדין צבאי. ההיסטוריה מכירה מקרים בודדים, בהם הוצדקה הפרת פקודה, אבל זה בחינת יוצא מן הכלל המעיד על הכלל, ואין לבנות על־כך השקפת־עולם של משמעת צבאית.

אני: אתה עצמך הפרת אי־פעם פקודה?

רבין (צוחק): כן.

שאלה: מתי?

רבין: ההפרה לא היתה בעיתות מלחמה, ונגעה בנושא, אשר בהקשר אליו חשבתי כי הפקודה שרירותית. זה היה ב־1950, כאשר נצטוויתי על־ידי דוד בן־גוריון, שכיהן אז כראש־הממשלה ושר־הבטחון, לא להשתתף בכנס הפלמ"ח. ראיתי בפקודה זו תביעה להסתייג מחברי, איתם לחמתי ועברתי לפני ואחרי מלחמת השיחרור שבעה מדורי גיהנום. הפקודה נראתה לי, כאמור, שרירותית, ונובעת מתוך שיקול פוליטי. הלכתי אל ביתו של בן־גוריון, כדי להסביר לו מדוע הפקודה נראית לי בלתי מוסרית. הוא עמד על דעתו. ואני הלכתי ישר מבן־גוריון אל כנס הפלמ"ח. הועמדתי לדין משמעתי בפני הרמטכ"ל דאז, יעקב דורי ז"ל, וקיבלתי נזיפה. יחד עם זאת, אינני חושב כי ניתן להקיש מדוגמה זו לגבי הפרת פקודה מיבצעית.

אני: יש סברה כי בעיקבות תקרית זאת עיכב בן־גוריון ז"ל את המינוי שלך לרמטכ"ל כמה שנים.

רבין: אני לא יודע זאת בוודאות. אך אין זה מן הנמנע.

להפסיק את „מלחמת־האלופים"

שאלה: מה דעתך על „מלחמת האלופים", שפרצה בעיקבות מלחמת יום־הכיפורים?

רבין (בעצב): הייתי מעדיף, כי מה שקרוי „מל־חמת האלופים" ירד מעל דפי העתונים. וזאת מהסיבות הבאות: אני סבור כי הסכם הפרדת־הכוחות, בצד היותו פתח וסיכוי לשלום, מחייב אותנו יותר מכל לניצול הזמן המוגבל, שהסכם זה נותן לנו, להיערכות אינטנסיבית ביותר בתחום המדיני, הצבאי, החברתי והכלכלי. (כזעקה) אם יש זמן בלתי־מתאים ל„מלחמת־אחים", ועל אחת כמה וכמה במערכת הבטחון — זה עכשיו. האלוף שרון הבהיר השבוע, כי ברצונו להפסיק את „מלחמת האלופים". ובהקשר זה ברצוני לציין את עמדתו השקולה הנבונה של הרמטכ"ל, רב־אלוף דוד אלעזר, שנמנע מלהיגרר לפולמוס ציבורי פומבי. אני מקווה, כי כל הגורמים יביאו להרגעת האווירה, תוך כדי הפקת לקחי־אמת ממלחמת יום־הכיפורים.

שאלה: כולל הסקת מסקנות?

רבין (בהחלטיות רבה): כן, ובכל האכזריות, גם אם הדבר נוגע לאנשים. (בתנופה) אם צריך להתווכח, בבקשה! אבל הוויכוח חייב לעבור לפסים עניינים, ולא להתנצחות בין אישים. אנו עומדים בפני תקופה רצופת מאבקים קשים בכל התחומים. השאלה היא: במה יעסוק עם ישראל היום, בגיבוש כוחו הצבאי, המדיני, הכלכלי והחברתי — או במלחמת קמצא ובר־קמצא? וכל זאת, תוך כדי אי התעלמות ממישגים ותקלות, הטעונים תיקון מיידי במערכת הבטחון, במיכלול אורח חיינו, ואולי אף בהרכב ההנהגה.

שאלה: רבים סבורים, כי הטלטלה שטילטל אריק שרון את המדינה תביא לבדיקת יסודות ואמיתות של המחדלים.

רבין (שקול ומריר): לדעתי, צריך לטפל בסוגיה זו בשלושה מישורים. אליף: הפקת לקחים בתוך הצבא. עד היום נמנעתי מלהיכנס לוויכוח האם תפישת הבטחון של צה"ל היתה מוטעית, או שדרך הביצוע היתה לקויה ביום הראשון של מלחמת יום־הכיפורים. (במתינות) אני מאמין, כי כדי להגיע ל־עמדה ברורה ואחראית צריך להיאסף יותר חומר. אני מאמין גם, כי צה"ל יפיק את הלקחים הנכונים מכל שלבי המלחמה. ב"ת: הטענות והטענות־שכנגד, ה־מושמעות על־ידי הקצונה הבכירה בצה"ל, הן בעלות משמעות מישפטית, והמקום לכך איננו ויכוח פומבי, ציבורי, פוליטי, אלא הליכים משפטיים. אני מאמין שוועדת־אגרנט תטפל כראוי בנושאים אלה. גימ"ל: הויכוח הניטש סביב תפישות פוליטיות. לדעתי, ויכוח זה הוא לגיטימי ואף דרוש אחרי מלחמת יום־הכיפורים, בתנאי שהדבר נעשה בצורה נאותה.

אם מותר לי להביא דוגמה אישית: נראה לי, כי הדיון, שהתנהל ביני לבין אריק בקלטויות, היה דוגמה טובה לוויכוח בין שני אנשים שתפישותיהם הצבאיות־פוליטיות אינן זהות.

מלה של שבח לרמטכ"ל

(אחרי הירהור קצר) אשר למיכלול היערכותנו הצבאית בעתיד. עלינו לזכור כי לפני הרמטכ"ל, רב־אלוף דוד אלעזר, עומדת משימה עצומה, קשה ביותר. הוא חייב, בתנאים שאינם מקלים על המלאכה, לשקם ולבנות מחדש את צה"ל על בסיס לקחי מלחמת יום־הכיפורים ולקראת המאבקים הקשים, הצפויים לנו בעתיד. אני חושב שצריך להמשיך כל הדרך לעזור ל־רמטכ"ל ולמטכ"ל במשימה קשה זו. (בהוקרה רבה) ואת אני רוצה לומר מלה אחת בשיבחו של הרמטכ"ל. נזדמן לי להיות במחיצת רב־אלוף אלעזר בשלושת הימים הראשונים של המלחמה. מבלי להיכנס להער־כות כוללות של המערכה, הרי בשלושת הימים הקשים ביותר של מלחמת יום־הכיפורים היה ה־רמטכ"ל בבחינת הסלע המוצק של מערכה מבצעית —

(סוף בעמוד 8)

למכירה מכונית פרטית

פורד טאונוס M 20
שנת ייצור 1969
טסט משולם לשנה שלמה,
מצב מצויין.

האודי L 75
פרטי, מספר 303680
שנת ייצור 1970.

לפנות: כיתן דימונה,
חדר יוסף, תל-אביב,
טל.: 773132, מנהל משק.

לבור ניאון בע"מ
LABOR NEON Ltd.
רחוב עולי ציון 8, יפו
יצרני שלטי ניאון
ושלטים מוארים
עם חומרים אקריליים
מודיעים לציבור
לקוחותיהם את
מס' טלפון החדש:
823057

„לחצנות" מורחיים

מקבל
כל סוגי הזמנות
טלפון: 03-822218

למכירה
איגרחים מפלה אבו מוך
בקה אל-גרביה 063-77564
מעונין במכירת טרקטור
טעמים, מודל M.S. 5072
במצב טוב ובמחיר מקובל.

מרים!
אנא חזרי מהר הביתה! אמא דואגת וחולה. אנו אוהבים אותך וסולחים לך על הכל.
משפחת ששון

אוניברסיטת תל-אביב

בית-הספר למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג
המכון לחקר הציונות ע"ש חיים ויצמן

זה עתה הופיע:

הציונות (כרך ג')

מאסף לתולדות התנועה הציונית
והישוב היהודי בארץ ישראל

העורך דניאל קארפי
חברי המערכת: אברהם פ. אלסברג, יוסף גורני, מיכאל חיימן
מוגש כשי לד"ר אלכסביין, מבכירי החוקרים בתולדות הציונות וממיסדי המכון לחקר הציונות באוניברסיטת תל-אביב, במלאות לו שבעים שנה.

תוכן:

מחקרים:
ישראל קלויזנר / יוסף זף — חובב ציון ושלוח של הרצל לאמריקה
אלחנן אורן / תכנית ההגנה של קולונל גולדסמיד להתיישבות בעבר-הירדן 1882—1892
מיכאל חיימן / הרצל וציוני רוסיה — מחלוקת והסכמה
דן גלעדי / המושבה באר-טוביה (קסטינה) — סיפור של כשלון התיישבותי
מרדכי אליאב / מאורעות יפו בפורים תרס"ח (1908)
יהודה סלוצקי / דיון בבעיות יחסי עבודה בראשית ימי העליה השניה
יוסף גורני / היחיד והאחדות בכתבי השחרות של ברל כצנלסון
אברהם פ. אלסברג / קביעת הגבול המזרחי של ארץ-ישראל
רפאל מאהלר / „יוגנט" — תנועת הנוער של פועלי-ציון שמאל בפולין
יונתן שפירא / המחלוקת בין חיים ויצמן לבין לואי ברנדייס 1919—1921
גבריאל שפר / תדמית הפלשתינאים והישוב כגורם בעיצוב המדיניות המנדטורית בשנות השלושים
אניטה שפירא / פרשת האופציה על אדמות האמיר עבדאללה בע'ור-אל-כבד — ראשית הקשר בין ההנהלה הציונית והאמיר עבדאללה
גבריאל כהן / רעיון חלוקת ארץ-ישראל ומדינה יהודית 1933—1935 (בנוגעי איטליה, ממשלת בריטניה, התנועה הציונית וההנהגות הערבית)
מרדכי בר-און / למדיניותה של ארצות-הברית בשאלת ארץ-ישראל בימי מאורעות תרצ"ו—תרצ"ט
מרים גטר / הבעיה הערבית באידיאולוגיה של לח"י
מאיר פעיל / הפקעת הריבונות המדינית על פלשתין מידי הפלש-תינאים על-ידי ממשלות ערב, בתקופת „מלחמת העצמאות" (1947—1949) ועמדת ההנהגה המדינית של התנועה הציונית ושל ישראל כלפי תופעה זו.

מקורות:
יעקב טורי / הגליון הראשון של חלוץ כתבי-העת של חובבי-ציון בלשון הגרמנית.
מתתיהו מינץ / מהגיגי בורוכוב בשאלת היהודים
אריה יודפת / יחסי יהודים וערבים בראשיתה של תל-אביב (1909—1929)

ביבליוגרפיה:
תלה אברהמי / ההוצאות של 'אוטואמנציפאציה' ליהודה ליב פינסקר
חיים גולן / כתבי אלכס ביין.
תמצית המאמרים באנגלית.

הספר הופיע בהוצאת הקבוץ המאוחד וניתן לרוכשו בהוצאה, רח' סומבדיונא 17, תל-אביב, ובחנויות הספרים.

דב גנחובסקי

גם 1974 תהיה קשה מבחינת חומרי-הגלם

ביטולן החלקי של הסובסידיות הוא תגובה מאוחרת על השינויים החלים במערכת-המחירים העולמית

תושבי ישראל גילו בחודשים האחרונים, ובצורה אכזרית למדי, כי במשך תקופה ארוכה ביותר חיו בחממה, מנותקים במידה רבה מהתפתחויות המחירים בעולם. כך קרה לנו ביחס למחירי הדלק, וכך קרה לנו באשר סוף-סוף הובאו עליות-המחירים של השנתיים האחרונות במוצרי המזון השונים בעולם לידיעתם — ולכיסם — עם ביטולן החלקי של הסובסידיות.

יש להניח, ואף לקוות, כי תהליך זה של שבירת זגוגיות-החממה לא הגיע לקיצו, וכי המשק הישראלי יגיב כיאות ובמהירות על השינויים החלים במערכת המחירים העולמית. משום כך, מן הדין לנסות ולעמוד על התמונה המצטיירת כעת לגבי מחירי חומרי-הגלם העיקריים בעולם השנה.

1973 היתה שנה קשה במיוחד לצרכני חומרי-הגלם השונים. „מוצרים ראשוניים", כפי שהם קרויים בלשון כלכלנים. מבט בלוח יגלה מייד, כי מחירי כולם קפצו בצורה ניכרת ביותר אותה שנה. כאשר היוצאים מן הכלל הבודדים — תה, יוטה ואלומיניום — רק מדגישים את עוצמת העלייה באחרים. במיוחד בלטו העליות במחירי המזון, בהן היתה קפיצה של פי שניים לערך. איננו מתרגשים, אולי, כאשר מחיר הצינק עולה פי שניים. לכאורה איננו אוכלים אותו ואיננו שותים אותו, אם כי בסופו של דבר כולנו צרכניו, בצורה מוסווית, כמרכיב באין-סוף מוצרים. אולם מעבר מחיטה ללחם ברור לכולנו היטב. וכאשר מחירי החיטה מוכפלים תוך שנה, המסקנות ברורות היטב. כאשר מחירי הקקאו קופצים בעשרות אחוזים, עוד אפשר אולי להתנחם במעבר לשתיית תה ובוויתור על שוקולדה. מלחם — אין לאן לעבור. העונות עשויות מאותו קמח עצמו.

✱

להלן מדד מחירי חומרי-גלם נבחרים: 1970=100:

	1970	1972	1973	1974 (אומדן)	השינוי ב-1974 לעומת 1973 (באחוזים)
מזון					
חיטה	100	126	231	176	−24
אורז	100	105	193	154	−20
תירס	100	94	169	150	−11
סוכר	100	148	171	168	−2
קמח	100	99	120	126	+5
קקאו	100	94	177	198	+19
תה	100	97	97	94	−3
בשר בקר	100	136	178	201	+13
קופרה	100	65	130	112	−14
שמנים צמחיים	100	84	150	140	−7
מוצרי חקלאות					
כותנה	100	122	202	[illegible]	+13
יוטה	100	110	104	99	−5
גומי	100	80	161	153	−5
מתכות					
נחושת	100	76	122	119	−2
עפרות ברזל	100	89	116	115	−1
בדיל	100	102	125	132	+6
עופרת	100	99	129	119	−8
צינק	100	128	239	311	+30
אלומיניום	100	98	99	109	+10

בחינת התחזיות לשנה הנוכחית עשויה לשמח ליבם של אופטימיסטים, ולהמשיך ולהעציב פסימיסטים, לגבי הראשונים. ניכרים ברשימת סימנים לבלימת העלייה העצומה של 1973. מחירי שורת חומרי-גלם עשויים לרדת, ולגבי רוב אלה שימשיכו לעלות, שיעורי העלייה שוב אינם אלה של השנה הקודמת. אולם, בחינת אותה רשימת תחזיות עצמה על-ידי הפסימיסטים תעלה תוצאה שונה לחלוטין. הללו יראו בה את המשך מגמת העלייה, כאשר לגבי אותם מוצרים שמחיריהם ירדו, קיים „הסבר מיוחד" לגבי כל אחד ואחד, כגון היעלמות הקניות המבוהלות של חיטה על-ידי מדינות שסבלו מבצורות ופגעי טבע אחרים. להיפך, הם יאמרו, למרות אותן התפתחויות מיוחדות, ולמרות העובדה שב-1974 יחית העולם שרוי אם לא במיתון הרי בהאטה ניכרת בפעילותו הכלכלית, עדיין תהיה רמת המחירים לרוב המוצרים הראשוניים גבוהה מזו שהיתה ב-1972. מה גם — ימשיכו הפסימיסטים בטיעונם — שהרשימה אינה כוללת תחזיות לגבי מחירי הנפט. כאן פשוט מסובכת המדידה, שכן קשה לקבוע איזה מחיר נפט יש לקחת בחשבון. אולם המדידה גם מיותרת, שכן לכולנו גלוי וידוע מה היתה חריפת עליית-המחירים בתחום זה, ומה עמוקה השפעתה על כמעט כל תחום ותחום בחיי המשק והכלכלה.

✱

ניכרים דבריהם של הפסימיסטים דווקא. אפילו אם נכתן את הערכותיהם, פה ושם, כגון אגב בחישת הסוכר, שמחירו עשוי לרדת בשיעור מבוטל של שני אחוזים, בכוס התה שמחירו ירד בשלושה אחוזים, אם נכונות התחזיות. בכל מיקרה, רק כדי להישאר בצד הבטוח, הכרחי הוא בעת תיכנון וקביעת מדיניות והערכות, להתחשב ככל האפשר בתחזיות הקודרות דווקא.

המסקנה המתבקשת היא, איפוא, כי 1974 תוסיף להיות מבחינת מחירי חומרי-הגלם העיקריים בשוקי העולם, שנה גרועה וקשה. במיוחד למשק הישראלי, שתלותו ביבוא חומרי-גלם אלה כבדה, ובמיוחד לצרכן הישראלי, שמעטה החממה שהגנה עליו בפני התהפוכות רבים מהם נופץ באחרונה. אולם, ולו רק כדי לסיים במשהו קרוב ל„האפי אנד" כבסיפורי המתח — ועלילות מחירי חומרי-הגלם הופכות יותר ויותר לאחד מסיפורי-המתח המושכים והמרתקים ביותר בעולם — ניתן אולי להתנחם בכך שאם אכן יש משמעות כלשהי לתערובת סימני ה„פלוס" וה„מינוס" בתחזיות שהובאו לגבי 1974, פירושה הוא כי 1975 עשויה אולי להיות, כאשר כל שאר התנאים ישארו שווים, שנה טובה יותר.

טאונוס

2 טון
1965
במצב טוב
טלפון: 624831
או: 876354

בדים מעודפי-יצוא

בהנחה של 20%-50%
משך חודש אחד בלבד
מכירה: מיום ראשון עד יום חמישי
סוקולוב 10 רמת-גן
(על-יד המשטרה)

דוקרט — ביח"ר לסריגים

חיסול עודפי יצוא
מאיכות מעולה

ז'קטים לגברים ✱ חליפות לגברות
מצמר שלוב עור (זמש)
סוודרים, פולברים, כותנות, חולצות
הזדמנות מיוחדת
שמלות צמר — 35.- ל"י
ת"א: שד' רוטשילד 75 (פ' מוא"ה), שעות 8—16.30
לוד: אזור התעשיה (ע"י טלרד),
שעות 8—16.00, פרט ליום ששי

אנו נתגבר!

הצעה מיוחדת!

המביא מודעה זו
יקבל עד 350.— ל"י
עבור מכונת התפירה הישנה
עם קנית מכונת התפירה
„אלנא-לוטוס"

elna

מכונת התפירה החדישה
והקומפקטית — תוצרת שוויץ
מבצעת כל סוגי תפירה
אלימלך ובניו, רחוב יפו 40, ירושלים
ברגמן, רח' בן-יהודה 10, ת"א, טל. 57660

עזור לילדיך - ולעצמך - באנגלית!

כדאי ללמוד אנגלית ב„שיטה הטבעית"

כן, כדאי לך לדעת אנגלית כדי לעזור לילדיך בהכנת השעורים. שיטה באנגלית תקדם גם אותך אישית בעבודה ובחברה, בטיולים ובחיי התרבות.

יתרונות השיטה: תלמד אנגלית באמצעות אנגלית — כמעט ולא תיזקק למילון — תסתגל דקדוק מתוך תשפה עצמה — תקרא אנגלית נכונה — תלמד בנוחיות בזמן הפנוי שלך — וכל זאת בהדרכה מורים שיתקנו את תרגיליך בכתב.

מה אומרים הלומדים? „אני מאד מרוצה מהשיטה שלכם..." אומרת גב' מרים הולצמן מפתח-תקוה. ומר יחזקאל אלון מגבעתיים מתודה: „עלי לציין שאותו פרק לימודים שרכשתי בשיטתכם סייע לי הרבה בעבודתי".

וכמוהם הביעו הערכה לשיטה ושביעות רצון ממנה לומדים מצפת ואילת, מכפר מונש וכפר-סבא, מעין חרוד וקהבות חביבה, מאפיקים ואופקים וכן מירושלים, תל-אביב וחיפה.

הצעד הראשון פשוט מאד: גזור ושלח את התלוש עוד היום אל: „השיטה הטבעית", ת.ד. 4351 תל-אביב. חוברת הסברה בת 24 עמודים תישלח אליך מיד.

אל: „השיטה הטבעית", מכונים להוראת שפות, ת.ד. 4351, תל-אביב.
אנא שלחו לי מיד חינם ללא כל התחייבות את החוברת „השיטה הטבעית — הדרך המהירה לידיעת אנגלית".
שם: ....
כתובת: ....

„מרד הזוגות" במפלגות: המר ובן-מאיר במפד"ל, בן-אהרון ואליאב ב„עבודה"

ספיר היה מעדיף לראות את שני מנהיגי הצעירים במפד"ל מחוץ למפלגתם ✱ האם יצביע בן-אהרון בעד הממשלה החדשה? ✱ הצעה לעיסקה: תיק הפנים למערך (עבור רבינוביץ) וחינוך למפד"ל תמורת חיסול משבר „מיהו יהודי"

שני הזוגות ה„מורדים": אליאב ובן-אהרון (מימין) והמר ובן-מאיר
במיקרה של קואליציה מצומצמת — יש חשיבות לכל יד

מאת **שלמה נקדימון**

פנחס ספיר אינו מחבב — אם לנקוט לשון המעטה — את שני חברי-הכנסת הצעירים של המפד"ל: זבולון המר ויהודה בן-מאיר. הוא רואה בהם „מטילי-מוקשים" בשלימות הקואליציה. יש, לדידו, בלתי-צפויים ולא ממושמעים.

שר-האוצר אינו שומר את דעתו בסוד. רבים האישים ששמעוהו מתבטא כך. כך, למשל, הוא נוהג לומר: „יש לי סיפור, לא סיפור אלא משל, על בן-מאיר, אך לא אומר מהו..." — והחיוך משתפך על פניו.

ספיר מוכן, איפוא, לברך על „הפרדת כוחות" בין הרוב במפד"ל לבין המר ובן-מאיר. במיקרה כזה — אומרים יודעי-דבר במפלגת-העבודה — הוא היה מוכן להעניק למפד"ל זכויות כאילו מנתה עשרה חברי-כנסת. שכן, גם כיום מתייחס ספיר אל המפד"ל כאל עשרה פחות-שניים.

השבוע, במיסדרונות הכנסת, שוחח ח"כ יצחק רפאל עם ספיר על אפשרות להקים קואליציה בלי ל"ע ור"צ (סיעתה של שולמית אלוני), ועם המפד"ל והחזית-הדתית-התורתית — יחד 68 חברי-כנסת. ספיר בחן את פני איש-שיחו, והעיר כמשיח לפי תומו: „אתם, המפד"ל, מהווים שמונה חברי-כנסת ולא עשרה...". רצה לומר: קואליציה זו, שרפאל מדבר עליה, תמנה 66 חברי-כנסת, ובמיקרה של קואליציה מצומצמת יש חשיבות לכל יד.

„אתם 49 או 51?"

גישה זו, ששני הח"כים הצעירים אינם מהווים חלק אינטגראלי של המפד"ל, אינה חדשה. עוד בכנסת שעברה התבטאה כך ראש הממשלה כמה וכמה פעמים. וח"כ הרב מנחם הכהן (המערך) אמר רק באחרונה: „אי-אפשר לסמוך על השניים. הם שייכים למפד"ל רק מבחינה אירגונית..."

„זוג" הצעירים, היודעים היטב מחשבות אלה של ראשי המערך, גמלו לו השבוע, בעת ההצבעה במליאת הכנסת על הצעת התקציב הנוסף, כאשר שני ה„מורדים", יצחק בן-אהרון ולובה אליאב, הצביעו נגד הצעת התקציב — הצבעה שכמוה הבעת אי-אמון בממשלה — קרא בן-מאיר לעבר ספסלי המערך: „אתם 49 או 51 חברים?.."

השיב לעברם בחיוך מר ח"כ משה ברעם, מספסלי המערך: „הם למדו מכם!"...

את ה„התבדלות", המאפיינת את שני ה„זוגות", המשיל השבוע אחד מתלמידי-החכמים שבכנסת למעשה תיבת-נח. „שניים מכל יבואו אליך להחיות..." ציוה בורא העולם את נח, כאשר השלים את בניית התיבה. רצה לומר: רק בזוגות ניתן לבצע דבר בעל ערך, המבטיח קיום וחיים...

רפאל - במרכז

איזה סוג של „חיים" מבטיחים המר ובן-מאיר למפד"ל בפרט ולמערך בכלל?

שני הצעירים מדברים בלשון מפורשת על אפשרות של פרישה ממפלגתם. בכנס, שנערך השבוע בכפר-עציון, בהשתתפות שלוש ושמונה של התיישבות הדתית מעבר לקו הירוק ואנשי-ציבור דתיים נבחרים, בתוכם סגל אקדמאי, אמר ח"כ בן-מאיר: „מוסכם, שאם המפד"ל תתן יד לנסיגה מיהודה ושומרון אין מקומנו בתוכה...". הסביר ח"כ המר: „במסגרת הרגילה אין לשכנע את הנהגת המפד"ל. אם לא יינקטו פעולות דראסטיות, לא יושגו תוצאות".

אכן, להנהגת המפד"ל אין עוד שליטה על צעיריה. למעשה המפד"ל איננה עוד מפלגה המורכבת מסיעות, כי אם פדרציה של חטיבות. בראש חטיבה אל"ף עומדים שר-הפנים, ד"ר יוסף בורג, ושר הסעד, מיכאל חזני; בראש חטיבה בי"ת עומד ח"כ יצחק רפאל; ובראש חטיבה גימ"ל, עומדים המר ובן-מאיר.

כוחו של שר-הדתות, ד"ר זרח ורהפטיג, צומצם עד למינימום אפשרי. אף שיש הסכמים אירגוניים בין חטיבת אל"ף ובי"ת, משדרים מנהיגיהם, לעיתים, על גלים שונים. ד"ר בורג ניסה מאז הבחירות „לתפוס" מנהיגות במפד"ל, הוא מעד השבוע, כאשר הפעיל את כוח השפעתו על ראש סניף המפד"ל בבת-ים לפרק את הקואליציה המקומית עם הליכוד ו„להמליך" מחדש את המערך, ונענה בדחייה רועמת. כאן היתה ידם של הצעירים — בראשות סגן מזכ"ל המפד"ל, דני ורמוס — על העליונה. אחרי מעידתו פירסם ד"ר בורג הודעה, שניסוחה הוא מסכת התנצלויות...

בדיונים הכין-קואליציוניים בולטת דמותו של ח"כ יצחק רפאל. הוא בא לדיונים מוכן, עם תוכניות ברורות. הוא אף הגה רעיון להקים קואליציה בלעדי ל"ע-ר"צ, נוכח העובדה ששתי סיעות אלה „טירפדו" הבנות שהלכו וניבנו בין המערך לבין המפד"ל. רפאל גם בא בדברים עם החזית-דתית-התורתית, כדי לנסות ולשתפה בקואליציה.

גם ספיר רואה ברפאל איש מרכזי במפד"ל, שעתה זינקו „מניותיו" לשיא. נוכח שמועות מתגרות, שמע רפאל במפורש מפי ספיר, שאין כל מניעה בצמרת המערך, שהוא, רפאל, יהיה שר בממשלה הבאה. אדרבה: המערך מכיר עתה בכוחו במפלגתו, שכן, נוכח העובדה שאין לבטוח בצעירים, ונוכח הגילוי הברור שבורג אינו שולט במפד"ל (והוא נתון במידה לא מעטה בידיו של רפאל בן-נתן, מזכ"ל הפועל המזרחי, ולמעשה ה„בוס" של המפלגה) — ברור שבלעדי רפאל לא יוכל המערך להשיג מאומה במגעים עם המפד"ל.

„אחווה פרטית"

אבל, כאמור, בעיותיו של ספיר אינן מתמצות רק בזוג המתמרדים במפד"ל, אלא גם בזוג המתמרדים במפלגתו: בן-אהרון ואליאב. השניים, המסתודדים לעיתים תכופות, כבר אמרו כי קולם אינו בטוח בכל תנאי. ניתן להסיק מכך, שצפויים בהחלט מיקרים שבהם לא יצביעו יחד עם הרוב.

אליאב התבטא פעמים אחדות בנוסח זה, לגבי שאלות מדיניות. בן-אהרון, שהגיע למסקנה כי הודח מכהונת מזכ"ל ההסתדרות ב„דרכי-מירמה קונגייתיות", קרא השבוע תגר על הממשלה, לכל חטיבותיה. לדבריו, הפכו משרדי-ממשלה חשובים — חוץ, בטחון, חינוך, פנים, דתות — ל„אחווה פרטית" של מחזיקיהם. במכתב לראש הממשלה הזהיר: „יחסי לממשלה החדשה יהיה תלוי במידה רבה לא רק במדיניותה החברתית והכלכלית, אלא אף בהגשמת תחלופה עקרונית ומהותית". האם פירושו של דבר שבעת הצגת הממשלה החדשה בפני הכנסת לא יצביע בן-אהרון בעדה. אם, למשל, הוא לא יהיה אחד מחבריה?

עצה לאלון

גולדה מאיר רואה כל זאת — וודאי אינה מאושרת. לא בכדי היססה אם לקבל על עצמה את הרכבת הממשלה. אף שמרכז מפלגתה חידש בה את אמונו במלוא התוקף. שכן, תחת הנהגתה התרחש אסון מלחמת יום-הכיפורים; העקרונות המדיניים של ממשלתה „מתקפלים" בזה אחר זה; כנפיו של המערך, שהיא מעומדת בראשו, קוצצו בבחירות בצורה משמעותית; וסמכותה שלה מתקפת והולכת. ניתן בבירור לומר, כי אילמלא פנחס ספיר — על אף הפערים שנפערו ביניהם לבינו — היה היום מצב המערך קשה ביותר. אין עוד איש כמוהו במערך המסוגל לנהל משא-ומתן קואליציוני ולהרכיב ממשלה. אין שום ספק כי מגעיה הקואליציוניים של גולדה יהיו יותר עניין פורמאלי מאשר מהותי, כי ספיר יעשה למענה את המלאכה העיקרית.

יגאל אלון התבטא השבוע, בכנס של אנשי חטיבת אחדות-העבודה, בעד הקמת קואליציה במתכונת היוצאת. אבל — הוסיף — אם אחד השותפים לא יתרצה, יש להקים ממשלה מצומצמת, אפילו תישען על רוב של קול אחד. שכן, לפיתחה של הממשלה ניצבות בעיות מדיניות ממדרגה ראשונה. באותה הזדמנות לא אמר אלון מאומה ביחס לעתידו. אין זה סוד, כי אלון נמצא עתה בשלבי הירהור על צעדיו בעתיד. מחלוקת של גולדה „שלפה" את אלון מקיבוצו. אליו יצא לתקופת התבודדות ומחשבה, מייד לאחר הגיעו לשם. שכן, היה עליו ליטול חלק במשא-ומתן על הסכם הפרדת-הכוחות.

ככל הנראה היה מבקש אלון להישאר בתנאים הנוכחיים, כאשר לא יחולו שינויים בתיקים הבכירים — סגן ראש-ממשלה בלבד, כשכל זמנו מוקדש לטיפול בענייני חוץ ובטחון. תיק החינוך — שהוא תיק קשה וצורך התמסרות מרובה — הוא עליו למעמסה. אלון מחבב את תפקידו זה, אבל ראשו ולבו הם בנושאים מדיניים.

ידידים קרובים יעצו לו שלא להצטרף כלל לממשלה החדשה, להיוותר חבר-כנסת, ולהשמיע דברו בכל נושא, מבלי שידיו נתונות בכבלים.

המפד"ל ממילא לוטשת עין לתיק החינוך. בישיבת סיעת המפד"ל בכנסת אמר חזני: „הייתי מוותר בנושא „מיהו יהודי" אם היו נותנים לנו את תיק החינוך. במקום כמה מיקרים של רישום לא יהודים כיהודים — הייתי מעדיף להילחם נגד כל ההתבוללות פה ובחוץ לארץ". בכנס רבני חוץ-לארץ, שנערך באחרונה בישראל בראשות הרב הראשי שלמה גורן, ייעץ הרב הראשי לאנגליה, ד"ר עמנואל יעקובוביץ, לוותר על כל הדרישות בתחום הדת, ובלבד לקבל את תיק החינוך. והשבוע נמסר מפה לאוזן, כי יש מהרהרים בהצעת עיסקה זו: לעשות חילופין עם המפד"ל: תיק-החינוך תמורת תיק-הפנים. יהיה בכך גם כדי לפתור בעיה פנימית במפלגת-העבודה. שכן, ראשיה סבורים, כי אין כמו ראש עיריית תל-אביב היוצא, יהושע רבינוביץ, מתאים לכהונת שר-הפנים. מה גם שמסירת תיק החינוך למפד"ל תביא לוויתור המפד"ל בשאלת „מיהו יהודי" ולחיסול המשבר.

אוניברסיטת תל-אביב

המושב השנתי השישי של חבר הנאמנים

בנין מקסיקו קרית האוניברסיטה, רמת-אביב

לוח זמנים

יום שני, י"ב בשבט, תשל"ד — 4.2.74
15.30 ישיבת הועדה המתמדת
17.00 ישיבת הועדה להשקעות מקרנות
20.00 קבלת פנים של יו"ר חבר הנאמנים, מר ויקטור קארטר ורעייתו לבאי חבר הנאמנים מחו"ל.

יום שלישי, י"ג בשבט, תשל"ד — 5.2.74
10.00 דיוני המושב
15.00 דיוני המושב
18.00 טקס פתיחת המושב השנתי השישי באודיטוריום בר-שירה

יום רביעי, י"ד בשבט, תשל"ד — 6.2.74
09.00 דיוני המושב
15.00 דיוני המושב
20.00 טקס חלוקת מילגות באודיטוריום בר-שירה

יום חמישי, ט"ו בשבט, תשל"ד — 7.2.74
09.30 ישיבת המליאה
14.00 דברי נעילה
19.00 קבלת פנים של נשיא המדינה, הפרופ' אפרים קציר ורעייתו, לכבוד חברי חבר הנאמנים.

שוב במלאי!! מחסנים טרומיים מארצות הברית

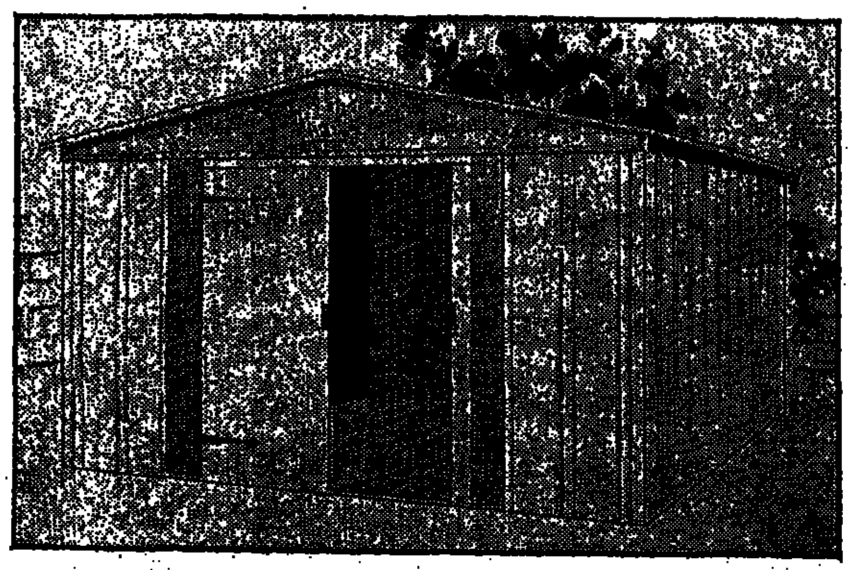

— מפלדה מגולבנת וצבועה בצבע שרוף בתנור.
— ניתנים להרכבה עצמית תוך מספר שעות.
— גדלים שונים מ-5 מ"ר ועד 18 מ"ר.
— אפשרות להתקנת חלונות.
— לשימוש כמחסן, חדר-תחביבים או בית מלאכה ביתי.

אינטרדקו INTRADCO
חברת המסחר לתעשיות בע"מ
חיפה — ת.ד. 6219, דרך חיפה 14, טלפון 86231/2
תל-אביב — ת.ד. 33120, רח' דפנה 16, טל. 262994
להשיג במשרדינו וכן בחנויות רהיטים של שק"ם.

למוצר חדש
הפותר בעיות ריהוט
זוגות צעירים
מחפשים
אנשי מכירות
בכל חלקי הארץ
ת.ד. 20412, ירושלים

מתבקשות הצעות
לשפוץ מחדש לוגו —
80 מ"ר בין העוקצים.
לפנות לויקטור מגרל, טל' 634166 בין השעות 4—8

דרושות שתי דירות בנות 4 חדרים בירושלים בבנין אחד בסביבות טלביה, רחביה או בית-הכרם (מגושה בהקדם האפשרי).
להתקשר: 527360 ירושלים, ובערב 02-524973.

קשה להרוס את אשר בנית בהתלהבות גדולה כל כך * כאילו אתה מפרק את ביתך * שמחים לעזוב את אפריקה, כי מוכרחים לתת הזדמנות לשלום, אך השמחה מהולה בצער מסויים * קשה היא הפרידה מן המוצבים, שהיו עדים אילמים להתגבשות הלוחמים למשפחה גדולה אחת, שלא תשכח את אפריקה לעולם

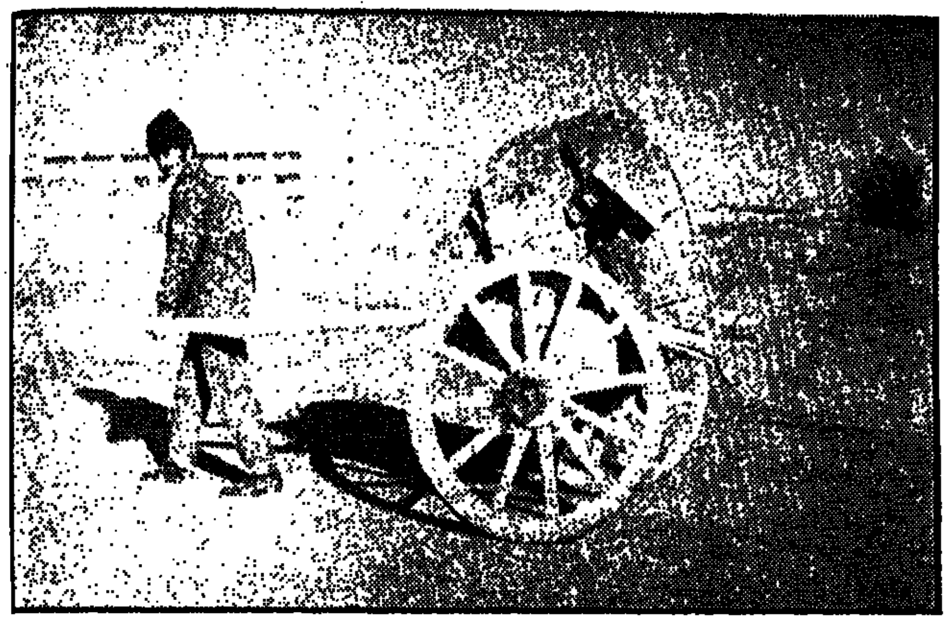

עוזבים את הקו — עם עגלת־תמורים עמוסה במנות־קרב

שם חיינו בתקופה החשובה ביותר של כל־אחד מאתנו — פרק־חיים בלתי נשכח

בפואיד, ג'בל ג'ניפה ובעתקה כבר סגרו, הקאוני? בעיר פואץ הומה כרגיל. חיילים מצרים החליפו במקום את חיילי צה"ל. פאיד ושדה־התעופה הצבאי שבמקום, הם „הבאים בתור". הקו אפריקה—לוד, שפעל במעט ללא דופי בניצוחו של קצין־המיסות, יוכנר לתנועה אווירית. במקום שעה באוויר נעשה את הדרך לצפון בשבע שעות באוטובוס. באיסמעיליה חוגגים הלוחמים את ימי־אפריקה האחרונים. מצלמים, מסריטים ומי־פיילים.

למראה תנועה „התיירות" לתעלת המים המתוקים ולמוצבים קשה להפריש. כי לפני שלושה שבועות היה עדיין מסוכן להלך באיזור בראש זקוף. שלטים הזהירו מצלפים, ומי שלא שעה להם, שמע את הכדורים השורקים באוויר. במוצבים אפשר להוריד סוף־סוף את אפודות־המגן. שליוו את הלוחמים תקופה ארוכה וחמה כל־כך תרתי־משמע. אפשר לשהות קפה מול פני האוייב בלי חשש ל„יציאות" המוניקות איתך אל הבונקר עד יעבור זעם.

את החיילים המצרים שממול אין בוחנים יותר דרך כוונת מקלע המאג או מבעד למישקפת הטלסקופית. אפשר לקרוא לאחמד, עלי או מוחמד — לא חשוב לאיזה מהם התכוונת במיוחד, תמיד יבוא מישהו שיענה לשם זה — לשוחח עימם ולהזמינם לקפה. זהו המקום היחיד בעולם בו יכולים האוייבים של אתמול לשוחח פוליטיקה ללא צנזורה, ולגלות עד כמה הם בקיאים במלחמות הגנרלים שלנו ויודעים מעט כל־כך על הדחות הגנרלים אצלם.

חובבי הדיג יכולים עתה להתרכז שעות במירדף אחרי דג בתעלת המים המתוקים, ואוהבי הברבורים — ולאו־דווקא חובבי בשרם — יכולים ליהנות מן הפאסטוראליות של שיוטם במים הירקרקים הדלוחים.

הבית השני

ארבעה חודשים אנחנו באפריקה, ודומה כי רק עכשיו גילינו אותה. אילו רק היה קודם־לכן זמן, אפשר היה לעשות ספארי בג'ונגל זוטא וללכוד ג'מרסים, עכשיו כבר מאוחר. צריך לפרק ביצורים ומוקשים ולהתחיל לארוז.

קשה להרוס את אשר בנית בהתלהבות גדולה כל־כך. כאילו אתה מפרק את ביתך. קצת מוזר, אבל התרגלנו לחשוב על אפריקה במושגים של בית. אני זוכר שבאחת השיחות אמרתי לחבר'ה, כי אנחנו לא מרגישים. אבל אפריקה הופכת אט־אט להיות ביתנו השני. חיקן אותי אחד הלוחמים ואמר: „אפריקה הפכה מזמן לביתנו הראשון". והצדק היה עימו, כי שם חיינו בתקופה החשובה ביותר בחייו של כל־אחד מאתנו.

שמחים לעזוב את אפריקה, כי מוכרחים לתת הזדמנות לשלום, אך השמחה מהולה בצער מסויים, על כי יותר לא נוכל לשוב — ולו לזמן קצר, ולפחות לא בשנים הקרובות — כדי לראות פעם נוספת, להתרשם ולהיזכר באותו פרק־חיים בלתי־נשכח.

יחסים מיוחדים

אולי יותר מכל יזכרו את אפריקה אנשי המוצבים. כאשר תמסר את המוצבים המשקיפים אל פרברי איסמעיליה ותחמו את קו־הגבול החדש, עדיין לא היו כוחות מצריים מולם. כעבור ימים ספורים, כאשר גילו המצרים את המאחזים הישראלים בשטח, הכניסו כוחות־צבא לאיזור והתפרשו בשיטת ההגנה הקווית, כאשר תעלה הפורה מחברת בין מוצביהם. המצרים גילו כי מדי בוקר בבוקרו מקיים צה"ל סיורים ומייד החלו גם הם לסייר במקביל.

בין אנשי הסיורים משני הצדדים התפתחו יחסים מיוחדים במינם. המצרים בירכו את החבר'ה ב„סבאח אל חיר" ונענו ב„בוקר טוב"; לחצו ידיים וערכו היכרויות; החליפו סיגריות „אסקוט" ב„קליאופטרה" — וכעבור מיספר ימים כבר הראו זה לזה צילומים משפחתיים.

מימדי הידידות הגיעו לכך, כי המצרים ביקשו מן הישראלים כבשים, כדי לגוון את האוכל הצבאי. הלוחמים הישראלים הסבירו להם, כי הם נתקלים באותה בעייה ומגוונים את ארוחת בשר ה„לוף" בבשר כבש. עם זאת הסכימו חיילי המוצבים לספק למצרים בשר־כבש מדי יום שישי, שהוא יום השבתון של הערבים.

המצרים גם ביקשו מחיילי צה"ל, כי בסיורים לא יילכו עם נשק בכוננות, כי אין להם ממי לחשוש.

תוך זמן קצר הופרה האידיליה. הפיקוד המצרי החליט לחמם את הקו בנסיון להתיש את צה"ל — ובמקום חיוכים ו„סבאח אל חיר", „דיברו" באש. נסיונות להחזיר את המצב לקדמותו על־ידי שיחות ישירות בין המפקדים, לא הצליחו.

כמו במלחמת־ההתשה ב־1969 „ירדו" הלוחמים ל־אדמה — חפרו עמדות, מילאו שקי־חול וביצרו את המוצבים. בהתשה הקצרה לא היה כמעט יום ללא נפגעים. יותר מכל סבל באחת המעוזים, אשר הלוחמים בקו השוווהו עם מוצב המוות, שהפך לסימלה של מלחמת־ההתשה.

ההפגזות הקשות שירדו על לוחמי אותו מוצב לא שברו את רוחם. באחת התקריות נפצעו ארבעה עשר לוחמים. למחרת המשיך אותו מוצב את שיגרת החיים, כאילו דבר לא אירע.

מפקדו של אותו מעוז, סרן דב. ניסה במשך כל תקופת התקריות להביא לתרפיית המתח ביחסים עם המצרים. הוא ערך עימם סולחה ושחט עבורם כבש, כמו בימי השישי השקטים. והתגובה לה זכה — תקרית־אש נוספת. באחת התקריות נפצע דב וסונה, בתחנת איסוף הפצועים החוון לחזור למוצב. „איני יכול להשאיר את החבר'ה לבד", אמר. הרופאים מנעו ממנו את האפשרות לחזור ופינוהו לבית־חולים בעורף. כעבור מיספר ימים חזר. החבר'ה כעסו עליו על שחזר בטרם החלים. אך הוא ידע, כי הם שמחים על שובו.

„חיים משוגעים"

לוחמי המוצבים למדו לחיות עם האש והתקריות. דאגה אחת היתה להם, שבבית לא ידעו את שעובר עליהם. לעתונאים שביקרו אצלם אמרו: „אל תכתבו כי יש כאן תקריות ונפגעים. בבית אנחנו מספרים, כי אנחנו עושים חיים משוגעים".

ימי־האש קירבו רבים מלוחמי המוצבים לדת. לוחמים חילוניים רבים החלו להניח תפילין, אנשי כפר חב"ד, שחשו בהתעוררות הדתית בקו, דאגו מייד למשלוח תפילין. ביום ששי הדליקו במעוזים נרות ובשבת, כמיטב המסורת, אכלו צ'ולנט.

התקריות יצרו קשר נפשי בין הלוחמים למוצב שהפך לביתם. כאשר החליט מפקד האוגדה להחליף את הלוחמים במעוזים, כדי לאפשר לוותיקים להתאוורר בעורף, סירבו הלוחמים לעזוב. „נישאר כאן עד ליום השיחרור", אמרו. לבסוף נאותו לעזוב, אחרי שהציבו תנאי: „חוזרים תוך שבועיים — לאותו מעוז".

מזכרות חיות

במאה פלוס הימים במוצבים התקשרו הלוחמים גם לבעלי־חיים שמצאו בסביבה. באחד המוצבים אימצו הלוחמים גדי לו הם קוראים „גורי". בתקריות דאגו להכניס את „גורי" לבונקר, כדי שלא ייפגע.

ובמוצב אחר גידלו הלוחמים חתולה לה קראו „שאפה". „שאפה" ו„גורי" עברו את ימי־האש בשלום, ועתה, עם הפינוי הקרב והולך, החליטו הלוחמים כי הגדי והחתול יעלו עימם צפונה, מזכרות חיות מן המלחמה, או אם תרצו „שלל".

התקריות הפכו לנחלת העבר. כיום שוב מחליפים ברכות ועוד מעט יחליפו כתובות. קשה תהיה הפרידה מן המוצבים, שהיו עדים אילמים להתגבשות הלוחמים למשפחה גדולה אחת, משפחה שלא תשכח את אפריקה לעולם.

הוצאת עם עובד – תרבות וחינוך

ספרים חדשים

תרבות הפנאי בישראל —
פרופ' אליהוא כץ, ד"ר מיכאל גורביץ

ספר זה מבוסס על כ־4,000 ראיונות אישיים. הקורא בו ימצא אינפורמציה מרובה ועשירה על דפוסי בילוי הפנאי והצריכה התרבותית בישראל. הספר מכיל תשובות רבות לאותה שאלה המעיקה כיום על כולנו: באיזו מידה ניתן לייחס למאפיינים מסויימים של החברה והתרבות בשנות ה־70 את העוורון אשר הוביל אותנו למלחמת יום הכיפורים? 460 עמ'

בדרכים לא סלולות אל ידיעת הארץ
— יוסף ברסלבי

מחבר הספרים הידועים "הידעת את הארץ", מספר על תקופת הראשית של התירתו לידיעת הארץ, תקופה של סלילת דרך לא נודעת להכרת הארץ. 403 עמ'

חינוך דור ממשיכים —
יהודה מסינגר

בספר באים לביטוי ההלכה והמעשה של החינוך הקיבוצי ומקורותיו, כפי שבוטאו על־ידי אחד מראשי הוגיו ומעצביו. 170 עמ'

מגדות הדניפר ועד מעיין חרוד —
זאב דורסיני

איש תנועת החלוץ מרוסיה, מבני העליה השלישית, מספר על דרך עליתו והתנחלותו בארץ, מחרסון שברוסיה עד עין־חרוד, על המאבקים והחישגים. ספר מעניין ומחנך. 200 עמ'

הופיע בסדרת "מן המוקד"

שמו היה למאור — רחל אדיב

דברים שנרשמו מפי עולים מברית המועצות, קורותיהם מחשבותיהם, רגשי צער והבעת אושר ושמחה.

בקרוב יופיע בסדרה זו:

בן־גוריון ותולדות המדינה —
א. וולפנזון

בימי שלום ובימי מלחמה

אגד בשירות האומה
זהו אגד

ישעיהו בן־פורת

שאלות של חיילים בעת ביקור־פרידה

„מדוע ב־1948 לא היה הבדל בין החזית והעורף — ועכשיו יש תהום כזו? * מדוע כל אלה, בצבא ובממשלה, שנושאים באחריות למחדל, לא התפטרו? * האם מישהו כבר נתן את הדין על זה שהכוננות לא ירדה עד המעוזים? * מי יגיד להם, שמה שחשוב עכשיו זה לא ,מיהו יהודי'? * למה מדברים על שיחרור המילואים, כאשר ברור למי שמכיר את השטח, שכל צה"ל יצטרך לשבת בכוננות? * האם הם השתגעו, שם למעלה?..."

• לוחם בקו איסמעילית מחזיק בחתולה, שאומצה על־ידי חיילי אחד המוצבים

מעוז על קו־המים. סמוך לגשר ה־יבשתי, שנכבש בחזרה בליל הצליחה. בשער מקביל את פניך שריד מפויח של נגמ"ש ישראלי, שנפגע בפגיעה ישירה מטיל מצרי.

מעוז במצב של פירוק. לקראת נטישתו, כאשר ניסוג לקו החדש, מיורחה מן התעלה. ערימות של מוט־ברזל וגדרי־תיל כבר נערמות ל־רגליו.

רבים מן העוברים בגשרים נעצרים כאן לביקור של פרידה. מטפסים בתעלות־הקשר, עולים על גג הבונקר, מתבוננים במימי התעלה הזורמים ב־שלווה, צופים אל ה„חצר" הסמוכה, ששימשה מקום ריכוז לכוחות הצול־חים והיתה להם חצר־מוות. החצר שוב רוחשת חיים. חיים במעבר, עד הנסיגה.

שלווה כביכול פסטוראלית. תרנגולות מכרכרות במעוז, שתי עזים עומדות קשורות ב„חצר". החול כבר כיסה כמעט את בורות הפגזים.

בפתח הבונקר עומד חייל ג'ינג'י כבן שלושים. משהו משועשע לאור העובדה שהוא ממלא עכשיו, בעל־כורחו, שלא על תקן משימותיו הצבאיות, גם תפקיד של מורה־דרך לנפרדים מן המעוז. בליל הצליחה הוא הגיע עד כאן, ומאז לא זז מן המקום. שלושה וחצי חודשים. עם חופשות קצרות.

„תגיד לי בבקשה". הוא פונה אלי אחרי שסיפק את סקרנותי והסביר, בסבלנות ובהרחבה, איך נפל המעוז ואיך נכבש מחדש. „תגיד, האם הם השתגעו, שם למעלה? אחרי מה שעשו לנו המצרים, מה עושים לנו עכשיו היהודים? מתי יפסיקו המפקדים ל־ריב? מה הם רוצים, להרוס את ה־מדינה?"

• • •

הסנדר דוהר דרומה. לאורך החוף המערבי של האגם המר. על אבן־הדרך חרות: איסמעיליה — 22 ק"מ. במרחק, מעבר לחייץ החקלאי, נראות מדורות של מיתקנים צבאיים העולים באש.

אוספים טרמפיסט. צעיר, בעל דרגה, מצוייד ברובה אמריקני חדיש. ל־היכן מועדות פניו? — לא חשוב לאן, הוא אומר. תורידו אותי קצת יותר דרומה, סתם מטייל. טיול של פרידה.

על המושב הקדמי מונח עתון־ערב, הכותרת מבשרת באותיות של קידוש לבנה שמיצרכי־המזון התייקרו ב־40 עד 70 אחוזים.

„תגיד לי, בבקשה", פונה אלי הקצין הצעיר. „תגיד, האם הם השתגעו? זו המתנה לקראת השיחרור? אני מבין שצריך להדק את החגורה. אבל האם גם הם מהדקים?"

• • •

שדה־התעופה של פאיד. מטוסים נוחתים וממריאים. יוצאים לחופשה, חוזרים מחופשה. תנועה בלתי־פוסקת. ותחבורה מובטחת אל כל היחידות החונות עדיין בגדה המערבית.

חייל־מילואים העוסק בענייני חי־נוך מקביל את פניו של אחד מראשי ההסתדרות, שהוזמן לסיור מטעם מש־רד הביטחון. תלונה בפי העסקן ה־בכיר: הבוקר, בלוד, למרות התיאום המוקדם ולמרות ש„ההוראות הדרו־שות הורדו כביכול", איש לא ידע על יציאתו. כרטיס־הטיסה לא היה מוכן, היה צורך בסידרה מייגעת של טלפו־נים.

איש־המילואים מן החינוך מושך בכתפיו: „רק עכשיו אתה מגלה את הבלגן?"

אחר־כך הוא ניגש אלי. שואל כמי שאיננו מצפה לתשובה: „תגיד, אולי אתה יודע מה קורה בצבא, שם ל־מעלה?"

• • •

שיחה חופשית עם פלוגת טנקיסטים, אי־שם במידבר. שזופים. חייכנים. אסירי־תודה על הביקור. זה עתה סיי־מו אימון שיגרתי. בולעים במהירות את ארוחתם. נאספים על החול, בחצי מעגל. מדברים על הכל. ועידת ז'נבה, ההפרדה, עליית המחירים. אחר־כך בא תור השאלות והתשובות.

שואלים שאלות נוקבות. לעניין, ובקול רם. לא שאלות־סתם, לא סק־רנות לשמה. מין צמאון אמיתי, לדעת ולהבין, מניע את החבורה להציק ול־הקשות, ולא להניח לשום נושא מדיני או חברתי להישאר בלי תשובה, ואם התשובה אינה מספקת, הם לא מהססים להעיר „זאת לא תשובה".

מה הם שואלים?

הנה אחדות משאלותיהם, בלי עריכה ובלי צנזורה:

— מאיפה אנחנו יודעים שהמצרים רוצים שלום?

— מדוע בבית־הספר ובצבא לא לימדו אותנו כלום על הפלשתינאים?

— האם זה נכון שדיין הבטיח ל־קיסינג'ר שהנסיגה הבאה תהיה בקיץ?

— האם זה נורמלי שאשה קשישה היא ראש־הממשלה שלנו?

— יש שמועה שכבר הוחלט ש־ועדת־החקירה תזכה את כולם...?

— מדוע ב־1948 לא היה הבדל בין החזית והעורף, ועכשיו יש תהום כזו בין העורף והחזית?

— מדוע כל אלה, בצבא ובממ־שלה, שנושאים באחריות למחדל, לא התפטרו?

לך ותענה לחבורת טנקיסטים ש־דורשים מענה, ואינם מסתפקים בפחות מתשובה של אמת, רוצה לומר — ה־אמת שלך, בלי קוסמטיקה, בלי „יחד עם זה" ו„מצד שני..."

„פה לא כנסת. ולא ממשלה. פה אתה יכול לדבר אמת...", העיר לי אחד לצחוק חבריו. קיבלתי את זה כמח־מאה, מחניפה לעתונות בכלל. לעתו־נאים בפרט. אגב־כך למדתי לדעת שהעתונות, שם בשדה, זוכה ליותר אמון מכל המימסד, על כל זרועותיו. זה מחמיא. אבל זה גם מחייב.

• • •

אגב עתונות: אותו בוקר יצא אחד העתונים במאמר ראשי שגינה בחריפות סוגעת שני ראיונות עם אישיות מסויימת שפורסמו, בעתונים אחרים, ביום ששי שעבר.

העיר לי, על המאמר הראשי הני־דון, אחד המ"פים. בלי כחל וסרק: „אלה לא תופסים שהם גוזרים את הענף שעליו כולכם יושבים? כל הזמן צועקים חופש־העתונות, חופש־העתונות, וכל הזמן דורשים שידברו אמת אל העם. ואם כבר מישהו נענה לאתגר, ומעניק ראיון, ומשיב על כל ה־שאלות, ולא מסתיר דבר, ואומר כל מה שאמת בעיניו — או מתנפלים עליו, ומכנים את זה דבר מאוס?"

דברי מ"פ, כבן 25, לתשומת־לב העתונות ובעלי המאמרים הראשיים.

• • •

עוד פלוגה, ועוד פלוגה. כולם טנקיסטים. כולם עברו את התופת של ליל הצליחה. אחר־כך כבשו את הגדה המערבית, ישבו בקו כל זמן שנמשכה ה„התשה". עכשיו הם נחים, יחסית, לפני שייסוגו אל הקו החדש, במיזרח התעלה, ויתפסו שם את עמדותיהם.

אוהל גדול ומרווח, מואר בפנס. קפה מהביל עובר מיד ליד. גם בקבוק קוניאק. בחוץ קור־אימים. מכורבלים במעיליהם. יושבים על החול, הם נוטלים חלק פעיל ברב־שיח. ממושמעים, אדיבים. קשובים. איש איננו נכנס ל־דברי חברו. איש איננו מרים את הקול. פנים רציניים. רצון עז להבין, לדעת, לקבל מענה כן על שאלות כנות. מציקות. התחושה המצטיירת, לאור ההקשבה, הדריכות, וסידרת השאלות מאחר אל תוך הלילה — היא תחושה של אחריות. אחריות של הכלל ושל ה־פרט.

ושוב, כמו בפלוגות הקודמות, לא קושיות של בידור, לא סקרנות לשמה. אלא שאלות של ממש, בנושאים של ממש.

כך רשמתי מפיהם:

— האם זה נכון שמפקדי צה"ל היו, פעם, כמו שזה כתוב בספרים?

— האם מישהו כבר נתן את הדין על זה שהכוננות לא ירדה עד המעוזים?

— מדוע לא רואים את הממשלה במידבר?

— מי יגיד להם, שמה שחשוב עכשיו, זה לא „מיהו יהודי"?

— מתי יהיו הבחירות הבאות?

— מה זה ה„מיטבח" של גולדה?

— למה מדברים על שיחרור המי־לואים כאשר ברור למי שמכיר את השטח, שכל צה"ל יצטרך לשבת ב־כוננות?

• • •

שאלת השאלות לא הוצגה. אבל היא ריחפה מעל כל השאלות שהוצגו בכל הפלוגות. השאלה המחרידה בדבר ה־תחושה החדה, המשותפת לכל הדרגים בשדה, שההנהגה המדינית והצבאית איבדה את האמון, ואין הנהגה ראויה לאמון נראית באופק, ועל כן אין מי שמוסמך להשיב תשובות אמינות על השאלות המציקות.

צבא נהדר, כמו שתמיד היה. אבל צבא החש בהעדר הנהגה שיוכל לבטוח בה מתוך ידיעה שזאת ההנהגה הטובה ביותר. צבא בטוח בעצמו, שאיננו חושש לסגת אל הקו החדש, ומבצע את הנסיגה בקומה זקופה.

חיילים, שבניגוד מוחלט למה ש־חושבים או אומרים בעורף, אינם מוכנים לעשות הכל ובלבד שישובו ה־ביתה. שיודעים מה מוטל עליהם, ר־מדוע, ויבצעו כל שיידרש מהם.

אבל חיילים, שבלי הבדל של השתייכות מפלגתית, רוצים ורשאים ל־דעת שהמדינה וצבאה מופקדים ב־ידיים הטובות והנאמנות ביותר.

חיילים המעידים, בכל מאודם, שהם משתוקקים לשינוי, בכל מישורי ההנהגה.

הם ראויים לשינוי.

צבא הגנה לישראל · שנת הלימודים תשל"ה

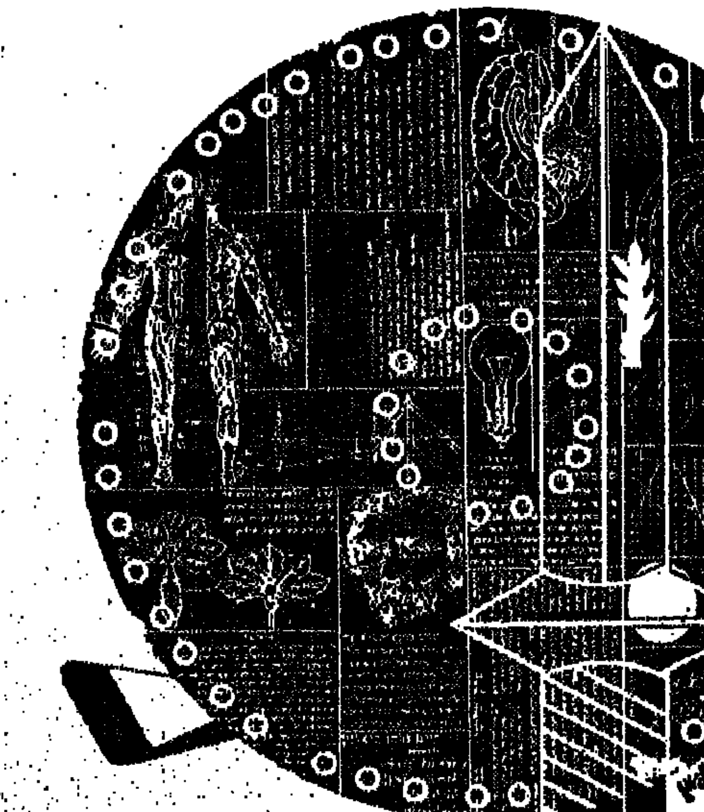

בן 14 - לפנימיה צבאית!

ההרשמה לפנימיות הצבאיות לכתות ט' ו־י' נמשכת בכל לשכות הגיוס, ותסתיים ב־15 בפברואר 74.

אסיפות הסברה

הורים ותלמידים המעוניינים בקבלת פרטים נוספים אודות הפנימיות הצבאיות, מוזמנים להשתתף בפגישות עם נציגי צה"ל ונציגי בתי־הספר, אשר תתקיימנה במועדים ובמקומות המפורטים להלן:—

31 ינואר 74, שעה 17.00 — בית־הספר „הריאלי", חיפה, רח' הרצל 16.
3 פברואר 74, שעה 17.00 — לשכת גיוס טבריה, רח' נצרת ע"י משרד הפנים.
4 פברואר 74, שעה 16.00 — לשכת גיוס באר־שבע, רח' יד ושם 22.
5 פברואר 74, שעה 17.00 — הגמנסיה „הרצליה", ת"א, רח' ז'בוטינסקי 106.
6 פברואר 74, שעה 17.00 — לשכת גיוס ירושלים, רח' רש"י 103.

פרטים נוספים בכל לשכות הגיוס האזוריות, בגמנסיה „הרצליה" ובבית־הספר „הריאלי" — בימי ההרשמה.

פרטים בכתב ניתן לקבל ע"י פניה לת.ד. 1191, אח"ע.

משרד התקשורת

הודעה למנויי הטלפון בירושלים שמספריהם מתחילים בספרות 41

עקב שיטת התפעול של המרכזת המשרתת טלפונים אלה, מוסבת תשומת ליבם של המנויים לעובדות הבאות:

* לא ישמע „קליק" לאחר חיוג כל ספרה, כפי שהדבר מקובל בטלפונים אחרים.
* לאחר גמר החיוג עלולות לעבור כעשר שניות עד לקבלת הצליל.

המרכזת המשרתת מנויים אלה, הנמצאת בקרית יובל בירושלים, היא החדישה ביותר בעיר ומורכבת מציוד טלפוני מסוג חדש המאפשר שרות באמינות וברמות הגבוהים מהמקובל עד כה.

המנע מטעות!

התופעות הנ"ל מורות על פעולתה התקינה של המרכזת. אל תחזיר את השפופרת למקומה לפני הזמן. המתן בסבלנות לקבלת הצליל.

נתיב־המוות בהר המושלג

זכר קפיאתם למוות של שלושה קצינים בעת ביקור־מטה באיזור סנטה־קתרינה מוסיף ללוות את חמשת משתתפי המסע האחרים, שנותרו בחיים, בתחושת מועקה כבדה ✡ „איש לא יכול היה לנחש שניקלע לסופת שלגים כזו ✡ איש לא חשב שזה ייגמר כך"

עופרה מאירי   עודד מוזס
„...לא היתה לנו שום תחושה של אסון קרב"

מאת אילן נחשון

לפני שבועיים, ביום שישי אחר־הצהריים, צילצל הטלפון בבית משפחת מוזס, ברמת־חן. „שלום שולה", נשמע קולו של הבעל, עודד, המשרת במילואים באיזור שארם א־שייח, „הייתי בסיור בסנטה־קתרינה. היה שלג והיה מעניין".

כאשר האשה הדואגת ניסתה להציל מפיו פרטים נוספים, הוא החל לצעוק לפתע: „לא שומעים, לא שומעים" — ומיהר, שלא כדרכו, לסיים את השיחה בחופזה.

שעות מספר לאחר מכן היא כבר פגשה אותו, לבוש בפיג'מה ירוקה, בבית־החולים ע"ש שיבא בתל־השומר. „היא היתה נסערת מאד" הוא נזכר, „וכאשר הציצה בעיניה הפעורות לרווחה, רק אז הבנתי לראשונה את מלוא משמעותו של האסון שקרה".

האסון — קפיאתם למוות של שלושה קצינים, בעת ביקור־מטה באיזור סנטה־קתרינה — מוסיף מאז ללוות את חמשת משתתפי־המסע האחרים, שנותרו בחיים, בתחושת מועקה כבדה.

„כדורגל בשלג"

„כשהלכנו ומעדנו בשלג העמוק, באפילה מוחלטת, כשהסופה השתוללה סביבנו ואיימה להעיף אותנו ממקומנו, וכשהתקשינו לנשום ורעדנו מקור — לא חשבנו לרגע שלא נצליח. לא האמנו שיהיו חבר'ה שלא יגיעו. רק עכשיו, כשנפגשנו עם בני המשפחות של אלה שנספו, התחלנו לחשוב על המוות", אומרים סמל עודד מוזס, המנהל בחייו האזרחיים את דפוס האופסט „גרפוליט" בתל־אביב, וסמלת עופרה מאירי, סטודנטית ללימודי סין ולאנגלית באוניברסיטה העברית.

עופרה, מלאת המרץ עדיין משוטטת באפס־מעשה (במצוות הרופאים) בבית הוריה בראשון־לציון. כמוה גם עודד מרותק לביתו. השניים — הסובלים עדיין קלות מכוויות־קור בידיים וברגליים, בעטיין איבדו את התחושה בקצות האצבעות — ממתינים עתה בקוצר־רוח לבדיקה הרפואית.

„אנחנו מרגישים בסדר גמור ועלינו לחזור, מהר ככל־האפשר, ליחידה שלנו, ממתינה לנו שם עבודה רבה", הם אומרים. נוסף לכך הם מבקשים לשוב פעם נוספת אל „נתיב המוות", כדי להודות לחיילים — „אנשי ההר", כפי שהם מכנים אותם — אשר הצילו את חייהם; ולשחזר לעצמם את קורותיו של ביקור המטה, שהפך למסע־בלהות. בו מצאו את מותם רב־סרן מאיר סלע, סרן מרדכי פוזניק וסרן חיים דואק.

„זה היה ביקור־מטה שיגרתי, כמוהו נערכו כמעט בכל יום ביחידות המפוזרות במקומות שונים במרחב שלמה", מספר עודד המשופם. „אומנם ידענו שיש שלג באיזור סנטה־קתרינה, אבל כשהתקשרנו באותו בוקר אל היחידה, אליה עמדנו לנסוע, לא נמסר לנו משהו יוצא־דופן במזג־האוויר לגבי תקופה זו של השנה.

„הצטיידנו בלבוש חם לנסיבות כאלה: כפפות, כובעי־גרב, שמיכות ושקי־שינה. אך איש לא יכול היה לנחש שניקלע לסופת־שלג. כמוה רואים באזור לעיתים נדירות בלבד. פגשתי קצין, שהיה שם יום קודם־לכן, והוא סיפר לי, שהם שיחקו כדורגל בשלג".

„אני, כמשק"ית חינוך, הצטרפתי לסיור, כדי להביא לחבר'ה סרטי־קולנוע, משחקים. לשוחח עמם על בעיותיהם ולברר אפשרות לארגן להם מופעי בידור", אומרת עופרה. „אני זוכרת שהתבדחתי עם מפקד היחידה, אשר נסע עימנו. אם יש שם בכלל שלג. בעוד אחרים הציעו לנו לקחת איתנו מקלות, כי בטח ניקפא ונהיה לארטיקים".

שתי „נאגלות"

היא יכולה היתה להיזכר — עדיין בחיוך — ב„ברכת־דרך" זו. גם כשהג'יפ הראשון ניתקע, במרחק של כ־7 ק"מ מהיעד, לאחר שהשרשרת אשר הורכבה על גלגליו לנסיעה בשלג, הסתבכה באחד מצירי כלי־הרכב. „לא ראינו בזה טרגדיה ולא היתה לנו שום תחושה של אסון קרב, כאשר העברנו את הציוד לג'יפ השני", מסבירה עופרה. „...כי במקום החלטנו, שהג'יפ יעשה שתי 'נאגלות', ייסע פעם אחת עם חלק מהחבר'ה — ויחזור, כעבור שעה לכל היותר, כדי לאסוף את האחרים, וכולנו ניפגש לארוחת־הערב ביחידה, אליה נסענו".

אלא שהתוכנית נשתבשה כעבור קילומטר אחד, שעה שגם הג'יפ השני סירב להמשיך בדרכו, ולשמונת אנשי המטה התברר, כי יהיה עליהם לעשות את שארית הדרך ברגל, כשהם עמוסים בציוד האישי.

„היתה כבר שעת דמדומים, אבל לא ירד שלג", נזכר עודד. „המעטה הלבן היה בעומק של 20 ס"מ בלבד, ועדיין אפשר היה להבחין בקטעי־קרקע חשופים משלג. כולם היו במורל גבוה, צחקו והתבדחו על המצב, ורק סמלת רחל מליצקי, משק"ית המיבצעים, החלה לסבול מהקור, היא גם חששה שלא תוכל ללכת. אבל אחרי שעטפנו אותה בשמיכה, התחלנו 'למשוך' אותה איתנו, וכולנו פתחנו בהליכה מהירה למדי. אני זוכר שלפני זה, הודענו במכשיר הקשר, אותו לקחנו עימנו, כי אנו נוטשים את הג'יפים ושיכינו לנו תה חם".

בינתיים, ירדה החשיכה פתאום. ככל שהעפילו במעלה ההר, כן שקעו רגליהם בתוך השלג, אשר היה עתה עמוק יותר. מפקד היחידה, שהתרוצץ ללא הרף מראש הטור אל סופו, השגיח על פקודיו כאב מסור והקפיד שלא יפתחו רווחים גדולים מדי ולא יתחילו לפגר. אולם לאחר שעברו כמחצית המרחק החליט לערוך חניית־ביניים. הסיבה: „אנשי ההר", אליהם היו צריכים להגיע, הודיעו כי הם שולחים צוות חילוץ, כיוון ש„זה לוקח לכם יותר מדי זמן"; והמפקד, אשר חשש להיתקע בסטייה מהדרך, החליט להמתין להם.

עיניים בחשיכה

„היינו רטובים למחצה והיה קר מאד", מספרת עופרה. „רוח נוראית החלה לנשוב בעוצמה, מלווה בפתיתי שלג. היה קשה להניע את הרגליים. אני ריקדתי ללא הרף במקום. סרן מוטקה פוזניק, קצין־הרכב, התעטף בשק־שינה. מפקד היחידה אלים ט. וקצין־החינוך, סרן חיים דואק, השגיחו על מכשיר הקשר ונעצו כל הזמן עיניים בחשיכה, כדי לגלות את הרקטות של צוות החילוץ. ואילו כל השאר טיפלו ברחל.

„היא נפלה על השלג והיתה בהיסטריה. היא שאלה: איפה אנחנו, מי אתם, אנחנו חיים או מתים? החבר'ה הכניסו אותה לתוך שק־שינה ועטפו אותה בכמה שמיכות. קצין אג"ם, רס"ן מאיר סלע, החל לצעוד איתה, כדי שלא תיקפא, בעוד עודד וקצין האפסנאות, רס"ן חנניה, נשכבו משני הצדדים, כדי לחמם אותה.

„אני זוכר שמיצי־הקיבה עלו לי לפה ולא הצלחתי למצוא מיסתור מפני הרוח", מוסיף עודד. „שאלתי: אם הליקופטר יוכל לנחות כאן? — והשיבו לי, כי במזג־אוויר כזה אין שום סיכוי. אחר כך שאלתי: אם כלי־רכב יוכל להגיע? — וכשאמרו לי — לא — אמרתי לעצמי: לא. אז לא. הבנתי שיהיה קשה, אבל לא היה פחד שלא נצליח. איש לא חשב שזה ייגמר כפי שזה נגמר".

סופת־השלגים גברה והלכה. מאוחר יותר התברר להם, כי מהירות־הרוח הגיעה ליותר מ־80 קשר. גם הקור העז — 18 מעלות מתחת לאפס — החל לתת בהם את אותותיו, ומשום כך הם קידמו בשמחה אמיתית את צוות החילוץ, אשר הגיע אליהם אחרי חצות. „„אנשי ההר" הביאו עימם ציוד חם, תה ושני חצאי בקבוקי קוניאק ו־ויסקי, מהם לגמו מעט, בטרם פתחו בהליכה מחודשת, כשהם נושאים עימם באלונקה את רחל.

„זו היתה הליכה מפרכת", נזכר עודד. „התקדמנו לאט, ובכל פעם נאלצנו לעצור. מפקד היחידה, שהשגיח על כולנו, נע במאסף. לאחר שאט־אט החלו להיפתח רווחים. אני הלכתי בראש עם עופרה ועם חנניה. כשאנו נעזרים בפנס־כיס. אני זוכר שמאיר השיג אותנו וסיפר, כי האלונקה מתקדמת לאט, וכי למוטקה קצת קשה ומפקד־היחידה עוזר לו. שאלתי אותו: מה העניינים איתך? — והוא אמר לי: הכל בסדר. אבל אחר כך הוא והחנייה התחילו לפגר אחרינו — ויותר לא ראיתי אותו בחיים.

„אותה שעה היתה כבר רוח חזקה ביותר. צליפות הרוח והשלג היכו בנו ללא הרף. היה קשה לראות מה נעשה סביבך, והתחילו גם בעיות נשימה. ככל שהמשכנו וטיפסנו בהר. זה התחיל לרבוץ על הריאות. היה קשה לנשום. גם השלג היה עמוק ובכל פעם היינו נופלים וקמים. נופלים וקמים".

עופרה: „הייתי עייפה מאד. בכל פעם שהיינו נעצרים לרגע, כדי 'לתפוס' אוויר, הייתי נרדמת בעמידה. עודד היה תוקע איזו בדיחה, כדי להעיר אותי, אבל השלג והקור התחילו להרדים אותי, כמעט והתפתיתי לשכב בתוך השלג ולעצום את העיניים".

עודד: „לשבריר שנייה חשבתי על האשה והילדים, אבל גירשתי מהר את המחשבה הזאת, היה ברור לי שצריך להמשיך ולהמשיך — ולא לקבל כיווץ שרירים ברגליים, אותן כבר השתרכתי בקושי.

„פעם אחת קיבלתי פתאום פיק־ברכיים. איבדתי את השליטה על רגלי. זה נמשך איזה 10 מטר — ואחר כך המתדר, אחר כך התקובכה לי הרגל השמאלית. הרגשתי שהיא תקועה בתוך השלג, עד מעל לברכיים, ואינני יכול למשוך אותה החוצה. אבל אחרי שנשכבתי בשלג והתהפכתי, הצלחתי, בעזרת הידיים, להתייצב על רגלי".

המטרים האחרונים

עופרה: „זה היה הקטע היחידי, שבו נתקפתי פחד למשך שנייה. פחדתי שהוא לא יוכל לקום יותר. אבל בשאר הדרך הייתי בטוחה שנגיע. זה יילך לאט, אבל הכל יהיה בסדר. וכל הזמן העסיקה אותי המחשבה, אם נגיע אל ההר, בו מוצבת היחידה, לפני הזריחה או אחריה".

עופרה ועודד הוסיפו לטפס לאיטם במעלה התלול, כשהם מאמצים את כל כוח רצונם. מפעם בפעם הוא היה צועק אל תוך החושך, בתקווה לזכות במענה משאר אנשי הקבוצה. אשר התנהלו מאחוריהם — אך לשווא. „פתאום שמעתי 'יציאה' ורגע אחרי זה ראינו רקטות. זה היה דבר שאי־אפשר לשכוח. עודד התחיל לצעוק — וכעבור זמן קצר הגיעו אלינו שלושה מ'אנשי־ההר'. שניים מהם המשיכו למטה, אל שאר החבר'ה, ואחד מהם התחיל לעזור לנו. הוא השקה אותנו בתה חם מתוך מימיה, והסביר שנותרו לנו 150 מטר בלבד.

„זה היה מרחק, שלא אשכח אותו לעולם, וביחוד את 50 המטר האחרונים", אומרת עופרה. „העלייה היתה תלולה ביותר והתחלתי להתפלל. היתה אצלי איזו שבירת־מתח והרגשתי שאיני יכולה לנשום. ממש גררו אותי".

עודד: „מוזר, אבל אצלי קרה דבר הפוך. פתאום הרגשתי שנעשתי קליל. שהרגליים הולכות מאליהן. וכשהציעו לי עזרה — אמרתי: עזבו, אין בעיות".

בסיר של תה

ובכל זאת, היתה בעיה: איך להוריד מעליהם את הבגדים, עטופי השלג, אשר קפאו על גופם. „את המכנסיים של עופרה גזרו מעליה, כדי להוריד מראשי את כובע־הגרב, שפכו עלי מים, והוא החל אט־אט להפשיר", נזכר עודד.

עופרה: „'אנשי־ההר' היו פאנטאסטיים. הם נתנו לנו כל מה שהיה להם. בגדים, מעילים, שמיכות. לא היו להם, אותה שעה, מים חמים. אז הם הטבילו לנו את כפות הרגליים בתוך סיר של תה פושר".

בינתיים, הגיע למקום מפקד היחידה. לאחר שהצמיד את אנשי החילוץ אל אנשיו. הוא התקדם במהירות, כדי לטפל באופן אישי בהזעקת הליקופטר, להעברת הנפגעים אל בית־החולים במהירות האפשרית. עופרה עצבה, עטופה בהר של שמיכות, עצמה את עיניה ושקעה בשינה עמוקה.

רק כאשר התעוררה — נודע לה על גודל האסון. על מותם של מוטקה, מאיר וחיים; ועל רחל, אשר הועברה במצב קשה לבית־החולים, וחייה ניצלו לאחר מאבק קשה.

„כמו להרגיע, זרחה כבר השמש", היא נזכרת. „טיפת־רוח לא נשבה. והנוף המקסים היה עטוף במעטה שלג לבן, כמו זה שרואים בתמונות. אבל לא יכולנו לעמוד ולהתפעל ממנו".

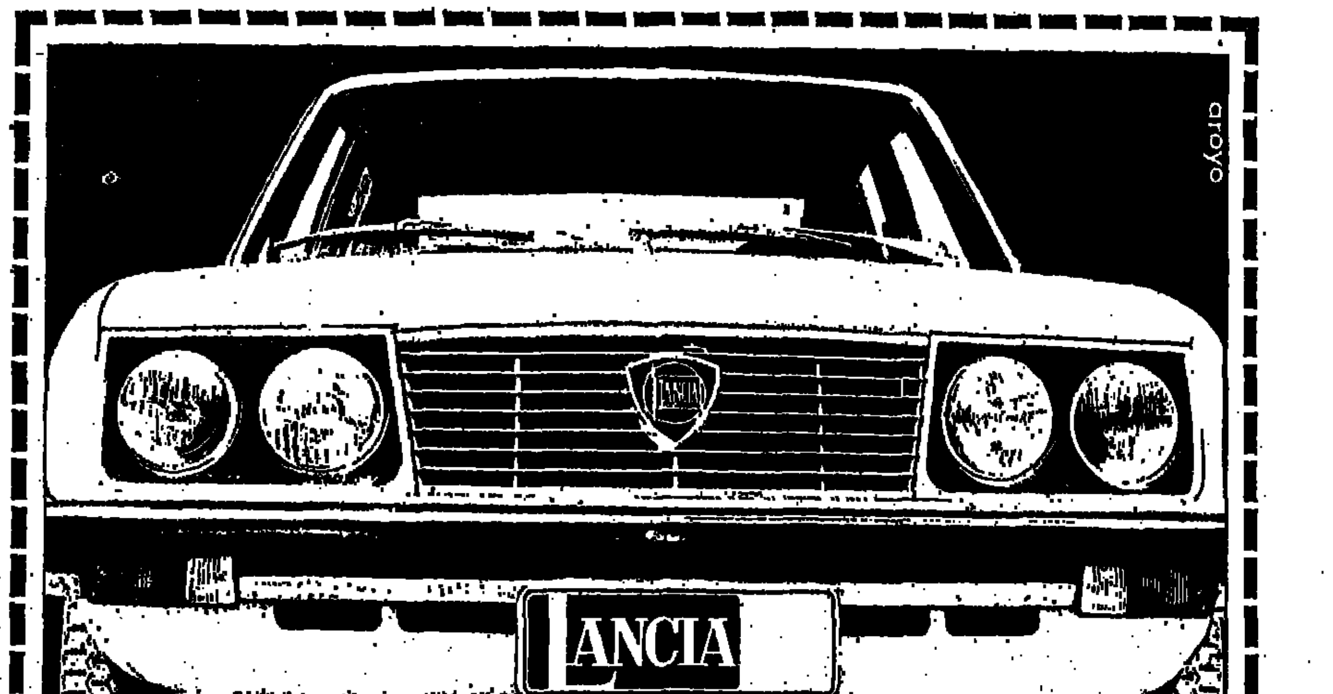

רכוש את הלנצ'יה כל עוד מחירה עדיין נמוך.

דגם	כוחות סוס לבלימה	תאוצה מ־0 עד 100 קמ"ש	מהירות מקסימלית קמ"ש.	מחיר
לנצ'יה 1400	100	13 שניות	165	40,850 ל"י
לנצ'יה 1600	110	11.4 שניות	170	" 45,900
לנצ'יה 1800	122	10.5 שניות	175	" 49,800

היום עדיין תוכל לקבל את הלנצ'יה במחיר המצויין בטבלה. מחיר כה נמוך למכונית כזו, התאפשר הודות לשתי סיבות. לנצ'יה באיטליה העניקה הנחה מיוחדת בשנה הראשונה עם החדרת המכונית לארץ. מאותה סיבה העניקה גם חב' טלקאר — נציגי לנצ'יה בישראל, הנחה מיוחדת. דע לך, מחר זה עלול להשתנות עם הפיחות הצפוי. עשה לך חישוב פשוט ותפוס לך בזמן הזדמנות של ממש.

LANCIA

לנצ'יה - עוצמה שהתחילה ב־1906

תל אביב—רח' המסגר 64, טל. 03-37538 • ירושלים—אזור התעשיה, תלפיות, טל. 02-65566 • באר שבע—דרך חברון, אזור התעשיה, טל. 057-3624 • חיפה—רח' ירושלים 20, טל. 04-645822 • נתניה—עד לפתיחת המשרד הסגור עקב הגיוס התקבלנה הזמנות בשאר סוכנויות המכירה.

האם אתה מתעניין בגראפיקה? האם אתה מוכן ללמוד את אמנות הגראפיקה בביתך כמקצוע הכמי? סטודיו בשתוף המכונים האמריקאים להשכלה בכתב יבחנו בביתך את כשרונך והתאמתך למקצוע הגראפיקה!

לכבוד „המכונים האמריקאים להשכלה בכתב", ת.ד. 28124 ת"א, למס' 77
אבקשכם לשלוח אלי, ללא כל התחייבות כספית מצידי, חוברת הסברה ומבחן התאמת כשרון למקצוע הגראפיקה.
שם .... כתובת .... טל. ....

המכונים האמריקאים להשכלה בכתב

איזה קורס נחוץ לך?

יש לך סיכוי ללמוד אותו חינם.
במסגרת מבצענו המיוחד בו יוגדלו

כרבבות אשר למדו במכונינו, תהנה גם אתה משיטת הלימוד היחידה במינה המופעלת על ידינו בארץ מזה 36 שנים בהצלחה רבה. למד בביתך, בזמנך, בקצב שלך! מבחר רב של מקצועות לבחירתך! שלח עוד היום תלוש וקבל מדריך חנם וכל הפרטים של המבצע.

שם ______ כתובתי ______ אני מעונין בקורס ______

בן יהודה 2, ירושלים ת.ד. 1259 | פינסקר 2, תל־אביב ת.ד. 4637 | בלפור 9, חיפה ת.ד. 4123

השכלה אקדמאית בכתב

לקראת תארים אקדמאיים מוכרים B.Sc, B.A. של LONDON UNIVERSITY

גם לחסרי תעודת בגרות

בתנאים מיוחדים.

מינהל עסקים ✱ כלכלה ✱ סוציולוגיה ✱ מדעי המדינה ✱ חשבונאות ומימון ✱ משפטים ✱ מתימטיקה ✱ גיאוגרפיה ✱ היסטוריה ✱ פילוסופיה ✱ אנגלית ✱ צרפתית ✱ שפות שונות.

✱ התארים האקדמאיים המוענקים על ידי אוניברסיטת לונדון מוכרים ע"י כל אוניברסיטה בארץ וכן באוניברסיטאות ברחבי העולם.
✱ הבוגרים זכאים להמשיך בלימודיהם לתואר שני בכל האוניברסיטאות הנ"ל.
✱ הבחינות נערכות בחסות המועצה הבריטית BRITISH COUNCIL.

ידיעון (חינם) יישלח על פי פנייה לת.ד. 11030 ת"א או לטלפון 247296.

שעות הקבלה: כל יום בשעות 9.00—1.00 בצהרים, בימים א', ג', ה', גם בשעות 5.00—7.00 אחה"צ, במשרדי WOLSEY HALL OXFORD, תל־אביב, רחוב בר כוכבא 28 (ע"י כיכר דיזנגוף).

האם ברצונך לעבור לשטח האלקטרוניקה או הטלוויזיה?

בכל מקום בארץ

סידור מיוחד ליוצאים למילואים

אנו נעזור לך להשיג משרה משתלמת כטכנאי אלקטרוניקה או טלוויזיה

אין צורך בידיעות קודמות. תוך זמן קצר, וכשירך בשעות הערב באחד מהמקצועות הבאים:

✱ טכנאי שרות טלוויזיה - 4 חדשים
✱ טכנאי רדיו וטרנזיסטורים 8-9 חדשים
✱ אלקטרונאי 18 חודשים
✱ תכנות מחשבים אלקטרוניים

הפניה והכוונה לעבודה

פרטים והרשמה 9-1 לפנה"צ 4-7 אחה"צ

חמכון להכשרה מקצועית

תל־אביב: רח' סלומון 7 | ירושלים: רח' אוריפס 8 | רמת־גן: רח' ז'בוטינסקי 61 | רחובות: רח' יעקב 3 | חיפה: רח' ביאליק 17 | רמלה: רח' עירוני 8 | חולון: רח' סוקולוב 46 | פתח־תקוה: רח' ההגנה 17 | באר שבע: רח' החלוץ 44

מכון דן להשכלה ולהשתלמויות

תל־אביב, ירושלים, חיפה

ההרשמה לאוניברסיטה החלה!

האם את(ה) מוכן(ה)?

הרשם עוד השבוע לקורס המרוכז

אנגלית הכנה לאוניברסיטה

לקראת בחינות המיון באפריל 1974 והצטרף למאות בוגרינו שהצליחו בבחינות.

לחיילים הנחה

לבחירתך גם קורס בכתב

4.2 קורס מרוכז הפתיחה

פרטים והרשמה: בשעות 4 — 9 בערב. תל־אביב, בניין גימנסיה „הרצליה", ז'בוטינסקי 106 ובמרכז, דוד המלך 11, בשעות 9—1 לפנה"צ בלבד. טלפון ומזכירה אוטומטית 24 שעות — 249128.

הלימודים מתקיימים בבניין גימנסיה „הרצליה"

משרד החינוך והתרבות

האגף להכשרת עובדי הוראה ולהשתלמותם — המחלקה להכשרת עובדי הוראה

בית המדרש הממלכתי למורים לחינוך גופני

במכון וינגייט

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ה

שלוש שנות לימוד לקראת תעודת מורה מוסמך לבית־ספר יסודיים ועל־יסודיים

התלמידים (או הבוגרים) יוכלו להשלים את לימודיהם באחד מהחוגים של אוניברסיטת תל־אביב לקבלת התואר הראשון. לימודיהם בבית המדרש ייחשבו כחוג שני.

לנזקקים ינתנו הלוואות וחלוקות למענקים בתנאים מסויימים. חייבי שירות בצה"ל ישרתו בעתודה הפדגוגית בתקופת לימודיהם.

פרטים והרשמה באמצעות הדואר לפי הכתובת: המדור לרישום ולקבלה, בית המדרש הממלכתי למורים לחינוך גופני במכון וינגייט 42902

משרד החינוך והתרבות

המחלקה להכשרת עובדי הוראה

סמינר לוינסקי

תל־אביב

הכשרת מורים במסלולים:
- לגיל הרך
- לחינוך המיוחד
- לבית־הספר היסודי
- לחטיבת הביניים

הסמינר הוגדר כמיועד להפך למכללה

דף מידע וטפסי הרשמה יישלחו לכל דורש

מועמדים המבקשים ייעוץ בבחירת מסלול לימודים ותחומי התמחות יפנו ליחידה לרישום ועיון לשם קביעת ראיון.

ההרשמה לשנת הלימודים תשל"ה החלה

סמינר לוינסקי, היחידה לרישום, תל־אביב, בן־יהודה 193, טלפונים: 221272/3/4, 234872.

משרד החינוך והתרבות

המחלקה להכשרת עובדי הוראה

בית־המדרש הממלכתי למורי מלאכה

טלפון 255308, רח' פטאי 14 גבעתיים, מיקוד מס' 203 53

החלה ההרשמה

לשנת הלימודים - תשל"ה

מתקבלים תלמידים(ות) בוגרי י"ב כיתות של בתי־ספר תיכוניים עיוניים, מקצועיים, וכיתות המשך של המשקים.

מקצועות הלימוד: לימודים עבריים וכלליים; לימודים פדגוגיים ואימוני־הוראה.

מלאכות: עץ, מתכת, קרמיקה, מלאכת מחשבת, עבודות נוי, אריגה, תפירה, אומנויות גרפיות ועוד.

1) דחיית שירות בצה"ל: מועמדים שימצאו מתאימים ישובצו בעתודה הפדגוגית.
2) הלוואה: תלמידים נזקקים ייהנו מהלוואות מוזלות שבתנאים מסויימים יהפכו למענקים.
3) ההרשמה: בכל יום בין השעות 8.00—1.00 לפנה"צ. בדבר פרטים נוספים וההרשמה נא לפנות למזכירות ביה"מ. הנרשמים מתבקשים להביא עמם: 1. תעודת השכלה; 2. 3 תמונות; 3. תעודת זהות; 4. 250 ל"י.

התחבורה: קווים 45, 53, 60, 61, 62, 65.

הוויכוח שלא נס ליחו

עם הופעת התקליט ובו דברי־הפולמוס של ד"ר יעקב הרצוג ז"ל והיסטוריון פרופ' ארנולד טוינבי, שהם בעלי ערך מיוחד בימים אלה

מאת זאב גלילי

הוויכוח בין ההיסטוריון הבריטי ארנולד טוינבי לבין ד"ר יעקב הרצוג ז"ל התקיים לפני 13 שנים. אך הוא נשמע היום אקטואלי לא פחות משהיה בעת שנערך. מהאזנה לתקליט הוויכוח — שיצא בימים אלה לאור על־ידי חברת סי.בי.אס. — אתה למד שבעיות־היסוד של מדינת־ישראל ושל העם היהודי לא נשתנו כמעט במרוצת השנים. אך מה שעושה את הוויכוח לאקטואלי — או ליתר דיוק לעומד מעל ומעבר לזמן בו נערך — אינם דווקא הנושאים שנדונו בו, אלא שאר־הרוח והכושר האינטלקטואלי, שמפגין בו הרצוג. מבחינה זו ניתן להשוות את הוויכוח בין טוינבי לבין הרצוג לוויכוחים הפומביים, שנערכו בימי־הביניים בין נוצרים לבין יהודים.

השוואה זו לוויכוחים בימי הביניים לוקה בחסר מבחינה אחת — מעמדו של המתווכח היהודי מול יריבו הגוי. הוויכוחים בימי הביניים נכפו לרוב על היהודי, שלא שש כלל להתווכח על נושאים, שעמדו בעיניו מעל לכל ויכוח. היהודי המתווכח לא עמד מול המתווכחים עמו כשווה־ערך, אלא במעמד בזוי, ואוי היה לו בין אם ניצח בוויכוח ובין אם הובס בו. כך, למשל, מספר הרמב"ן בספרו, המתאר את הוויכוח המפורסם בו השתתף בשנת 1263, כי זה נכפה עליו על־ידי המלך ש„ציווה אותי להתווכח..." בהיכלו בפניו (ובפני יועציו) בברצלונה". הוויכוח נסתיים בנצחונו של הרמב"ן, שזכה להוקרת המלך ואף למתת־כסף נאה מידו; אך הכמרים ביקשו להיפרע מן הרמב"ן, וסופו שנאלץ לברוח ועלה לארץ־ישראל.

אומץ אינטלקטואלי

ההבדל בין מעמד המתווכחים אז והיום נובע לא רק מן השוני באופי התקופות, אלא מן התמורה העצומה שחלה במעמד עם־ישראל מאז הקמת המדינה. ד"ר יעקב הרצוג — שבעת הוויכוח היה שגריר ישראל בקנדה — היה אישיות נדירה, שתורה וגדולה נתמזגו בה למיקשה אחת. את התורה שאב מבית־אבא ומכתר הרבנות שנשא, — את הגדולה — ממעמדו הרשמי כדיפלומט מחונן ורם־דרג, יועץ לראשי־ממשלה בישראל. את הוויכוח יזם הרצוג עצמו, ולא רק נצחונו בו, אלא בעיקר מערכת הטיעונים שהעלה במהלכו הופכת אותו למסמך היסטורי, אשר מן הראוי היה כי משרד־החינוך ינהיג אותו כחומר־לימוד בבתי־הספר.

יוזמתו של ד"ר הרצוג להזמין את פרופסור טוינבי לוויכוח לא היתה כרוכה אומנם בסיכון אישי, אך חייבה ללא ספק אומץ־לב אינטלקטואלי. וזאת משתי סיבות: האחת נעוצה בהשקפותיו הידועות של טוינבי (שהשווה את יחס ישראל לערבים לטבח ששת המיליונים בידי הנאצים), שממבט ראשון לא נראה כל סיכוי למצוא בסיס משותף על־מנת להתמודד עימן בוויכוח. הסיבה האחרת נעוצה בשיעור קומתו הרוחנית של טוינבי. על שיטתו ההיסטורית של טוינבי אמנם נמתחה ביקורת קטלנית מצד אנשי־מדע, שמעולם לא היו שותפים לתואר „גדול ההיסטוריונים של דורנו", שהדביקו לו עתונאים בעלי תו פוליטי ידוע. אך לית מאן דפליג שההתמודדות עם שיטה זו מחייבת גם ידע רב וגם יכולת. אותם הפגין ד"ר הרצוג בוויכוח.

טוינבי פירסם, כידוע, מספר גדול של ספרים, שהחשוב והבולט בהם הוא „עיונים בהיסטוריה", בו גיבש את עיקרי ההיסטוריוסופיה שלו, אותה השלים מאוחר יותר בשורת של חיבורים.

טוינבי מסווג את ההיסטוריה לתולדותיהן של תרבויות, שמצא בהן תהליך של לידה, גידול, שקיעה ומוות. תרבויות נולדות מן המיתוס, ומתפתחות בסירוגין של „אתגרים ותגובות". היעדר אתגרים, או אי־יכולתה של הציוויליזציה להגיב על האתגרים מביאים לשקיעתה ולמיתתה.

השקפותיו של טוינבי עברו במרוצת השנים שינויים וגילגולים (ואפילו בתוך כרכי ספרו הגדול, בו הוא משנה בכרך האחרון את סיווג התרבויות). תחילה סבר שתרבות המערב, שהחלה לדעתו בשקיעתה לפני 400 שנה, עשויה למצוא פדות לעצמה בנצרות. אך בכתביו המאוחרים חזר בו מתפישה זו ומצא את האשם ביסוד היהודי שבנצרות.

כאמור, נמתחה ביקורת קטלנית על שיטתו של טוינבי — אף שזו זכתה לפופולאריות עצומה. עיקר הביקורת היה שטוינבי לקה במכשול בו נכשלו היסטוריונים רבים, שניסו למצוא מפתח כולל ל„הסברת" ההיסטוריה, וכשניסחו תאוריה טרחו להתאים את העובדות למסקנות המוכנות מראש.

לענייננו חשובה עמדתו כלפי היהדות. את היהדות המקראית משייך טוינבי לתרבות הסורית, שעיקר הישגיה הם, לדעתו, המונותיאיזם; האל"ף־בי"ת; והפריצה לאוקיאנוס האטלנטי. תרבות זו הגיעה לשיא פריחתה, לדעת טוינבי, כאלף ומאה שנים לפני הספירה. היהודים שנותרו הם שרידים מאובנים של תרבות זו והם מסווגים איפוא כ„מאובנים", בצד תרבויות דומות אחרות כמו הפרסים עובדי האש בהודו ועוד. סימן־ההיכר של היהדות המקראית הוא, לדעת טוינבי, האמונה באל שבטי לאומי, קנא ונוקם והוא אבי הקנאות היהודית. את היהודים בימינו סיווג טוינבי כמאובנים שעבר זמנם ומכאן התנגדותו לציונות, שהיא חלק מהתנגדותו הכוללת ללאומיות בכלל. שלילתו את הציונות קיבלה ביטויים קיצוניים, כמו ההשוואה האמורה לנאצים, אותה פירסם לראשונה ב־1954 ואשר הערבים מיהרו לאמצה.

נקודת־החולשה העיקרית בעמדתו של טוינבי ליהדות נובעת מאי ההתמצאות שלו בספרות העצומה, שיצרה היהדות לאחר המקרא, וכפי שנראה בהמשך השכיל ד"ר הרצוג לנצל חולשה זו ולהביא את טוינבי לנסיגה מעמדותיו, בהן החזיק שנים.

שלושה נושאים עיקריים נדונים בוויכוח: ההשוואה שעושה טוינבי בין יחס ישראל לערבים לבין מעשי הנאצים; זכותו של עם ישראל על ארץ־ישראל; והשאלה אם העם היהודי בדורנו הוא „מאובן", או חי הנושא את עצמו.

אמונה וכושר אנליטי

הרצוג — שהיה הגורם המוביל במשך כל הוויכוח — נתגלה בנושא הראשון כפולמוסן מזהיר, שהצליח לדחוק את טוינבי לעמדת־התגוננות ולהודאה בטעותו. אך בעיקר התגלה הרצוג במלוא יכולתו בדיון בשני הנושאים האחרים, בהם שילב כושר אנליטי חריף עם אמונה עמוקה בייעודו של עם ישראל.

בשלב הראשון של הוויכוח מביע הרצוג הסכמה עם טוינבי, שהבעייה המוסרית אינה בעיה סטאטיסטית. טוינבי אומר: „אי־אפשר להיות רשע או פושע יותר ממאה אחוז. אם אני רוצח אדם אחד הריני רוצח, איני צריך להגיע לציון האלף או המיליון, כדי להיות „רוצח". מכאן מגיע טוינבי למסקנה, ש„כמה שאותם מעשי טבח (שבוצעו) בידי כוחות צבא ישראלים בפלשתינה (ניתנים להשוואה) מצד האיכות המוסרית למה שעשו הגרמנים".

טוינבי מביא שורה של נימוקים מרשימים להשוואה שעשה בין מעשי הציונות לבין מעשי הנאצים — השוואה שהוא רואה בה מעין „טיפול בהלם" ליהודים. הוא מתבסס על דברי ויצמן, שאמר, כי העולם ישפוט את המדינה היהודית לפי מה שתעשה בערבים, ומבסס את טיעונו על נביאי ישראל, „שהיו הראשונים „שהעירו את המצפון האנושי".

הרצוג — המסכים, כאמור, עם טוינבי שהשאלה המוסרית אינה שאלה סטאטיסטית־כמותית — טוען כי אף־על־פי־כן אין להשוות בין שתי „מערכות נבדלות לחלוטין של טוב ורע". לביסוס טענתו הוא מסתמך על כתבי טוינבי עצמם, בהם מגלה הרצוג בקיאות מפליגה.

הרצוג מצטט מספרו של טוינבי, האומר כי „לא היתה מעולם חברה שהתקדמותה וקידמת תרבותה הפליגו עד כדי כך שבעתות מצוקה, או מלחמה, אפשר היה לסמוך על חבריה שלא יבצעו מעשי רשע".

הוא מזכיר לטוינבי שורה של מעשי זוועה, שבוצעו בידי עמים רבים לפני הנאצים ואחריהם, ביניהם מעשי הזוועה שעשו ערבים ביהודים בארץ־ישראל, ש„אם תבוא לישראל, אראה לך את קבריהם".

השאלה שמציג הרצוג לטוינבי היא, אם המוסר איננו ניתן להגדרה כמותית, מדוע אין להשוות את כל מעשי הזוועה שעשו כל העמים, כולל הערבים, למעשי הנאצים: „מדוע בחרת לייחדם לנו בלבד, מדוע אינך אומר שכל ארץ בעולם כמעט תואמת להגדרה זו... אם כן, התסכים שסרחון החזיר הנאצי ידבק בכל העמים?"

טוינבי מתחיל לסגת, ומודה כי „הערבים מסוגלים להשתוות במעשי רשע". אך לדעתו יש להפסיק את ה„קארמה" — שרשרת מעשי הרשע — וישראל, בגזלה אדמות של הערבים, „הושיבה עצמה על ספסל הנאשמים".

אך הרצוג אינו מרפה ומוסיף ללחוץ על טוינבי להסכים שרוב החברות עשו מעשי רשע, וטוינבי מסכים שהישראלים אינם שונים מן האמריקנים, הבריטים והערבים. „אינני אנטישמי", הוא אומר.

הכמיהה לארץ־ישראל

מכאן עובר הרצוג לזכותנו על ארץ־ישראל ומביא שורה של נימוקים, בהם הוא משכיל לשלב באורח מפליא טיעונים לוגיים, מדיניים ואמונתיים. ראשית, אומר הרצוג, מעולם לא פסקה רציפות הישוב היהודי בארץ־ישראל; שנית, הכירה משפחת האומות בבעלותנו על הארץ (הצהרת בלפור, חבר־הלאומים, החלטת או"ם) ואפילו האמיר פייסל כתב לוייצמן, כי הוא מברך את „היהודים — השבים הביתה".

אך את עיקר הדגש בטיעונו שם הרצוג על הכמיהה היהודית לארץ־ישראל, שהיא „עיקר מרכזי באמונתנו הדתית, בתפילותינו, בהגיגנו ובכל פינה מפינות שאיפותינו הלאומיות". כאן נוצרו יצירותינו הגדולות — המשנה, התלמוד הירושלמי, המדרש, התרגום, השולחן־ערוך — כולם פרי ישיבה ממושכת ורצופה בארץ, דור אחרי דור, ר' בנימין מטודלה, הרמב"ם, יהודה הלוי, הרמב"ן, ר' אשתורי הפרחי — כולם מסמלים את הישיבה הרצופה ואת העובדה שארץ־ישראל היתה הכוח המניע העיקרי בחיינו.

„אנו סבורים", אומר הרצוג, „שתקומת הבית השלישי בימינו היא אות ומופת לצידוק הנבואה בת האלמוות, זו שהיתה דרכנו בכל הדורות. נדדנו והלכנו בגיא־צלמוות, ועתה, בחסדי השכינה, הגענו אל קיום ההבטחה. כך אנו רואים את תולדותינו. הן לא נחתמו. לדעתך, אנו שריד מאובן, שנתלש מאי־שם ונפל אל תוך זירה חלקלקה נוסח מונטריאול. לא כן: המשכנו לחיות חיים חיוניים ויוצרים, והרשה לי, סיר, מידת־מה של תמהון, שבספרך לא הזכרת כלל קו זה של יצירתיות יהודית".

בקטע זה — שהוא אחד השיאים של הוויכוח — השכיל הרצוג למשוך את טוינבי לנושא הבא, שהוא הרעיון המרכזי במשנתו של טוינבי על היהדות כ„מאובן". טוינבי נדחק להודות, שאכן בקיום היהודי הקיבוצי, שלא ניתק מארץ מולדתו, היהודים יוצאים מבחינה זו מכלל כל העמים שנעקרו ונעלמו.

אך מיד נאחז טוינבי בטענה, שגם לערבים אותה זיקה לארץ־ישראל: „פלשתינה פועלת כנראה פעולת־קסם על רוח בני־

(סוף בעמוד 15)

פרופ' ארנולד טוינבי (מימין) וד"ר יעקב הרצוג

שלמה שנהוד

ביום־כיפורים זה

בְּכָל זִימְנָא דְיִשְׂרָאֵל הֲווּ זַכָּאִין,
כְּרוּבִים הֲווּ דְבִיקִין בִּדְבִיקוּ
אַפִּין בְּאַפִּין. כֵּיוָן דַּהֲווּ סָרְחִין
הֲווּ מְהַדְּרָן אַפַּיְהוּ דָא מִן דָא

(זוהר חדש, תרומה, מ"ג ע"ב)

הָהּ, הַכְּרוּבִים — כְּרוּבֵי־מַעְלָה בִּמְקוֹם כְּרוּבֵי־מַטָּה שֶׁאֵינָם
(שֶׁהֲרֵי כְּגַוְנָא דִכְרוּבִים אִנּוּן לְעֵילָא).
הַאֻמְנָם הַחֲזָרַתָם פְּנֵיהֶם זֶה מִן זֶה — וּמִמֵּילָא
מֵאִתָּנוּ בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה קָדוֹשׁ דָּם נוֹרָא חֲרָדוֹת?

הָהּ, כְּרוּבֵי־מַעְלָה דִּמּוּיֵי כְּרוּבֵי־מַטָּה דְּאָז — בַּמִּשְׁכָּן.
הַאֻמְנָם סָרְחוּ יִשְׂרָאֵל כְּדֵי כָּךְ, לֹא לִרְאוֹת
סִימָן אַף אֶחָד מִשְּׁלֹשֶׁת הַסִּימָנִים
עַל־יָדָם יָדְעוּ לְפָנִים,
שֶׁאֵין הַכְּרוּבִים דְּבֵקִים
בִּדְבֵקוּת פָּנִים בְּפָנִים
עֵת יִשְׂרָאֵל אֵינָם זַכָּאִים?

בְּאֵין מִשְׁכָּן. בְּאֵין כְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְּנָפַיִם לְמַעְלָה סוֹכְכִים
וּפְנֵיהֶם אִישׁ אֶל אָחִיו דְּבוּקֵי כַּפֹּרֶת בָּאוֹת וּבְנֵס עוֹמְדִים;
לֹא הוֹפִיעוּ גַּם שְׁלֹשֶׁת סִימָנֵי הַהֶכֵּר
לַהֲחָזָרַת פְּנֵיהֶם זֶה מִן זֶה — אוֹת לְהֶסְתֵּר פָּנִים.
אוֹת לַגּוֹרָל הַנִּמְהָר,
אוֹת לַשִּׁבָּרוֹן,
אוֹת לַנְּכָאִים
בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה:

עָשָׁן הַקָּרְבָּן. שֶׁוַּדַּאי בְּקַו יָשָׁר לֹא הָיָה עוֹלֶה
בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה,
אֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ. שֶׁוַּדַּאי לֹא הָיְתָה מוֹפִיעָה בָּהּ צוּרַת אַרְיֵה
אוֹכֵל קָרְבָּנוֹת וְנוֹהֵם
בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה.
כִּי צוּרַת כֶּלֶב רוֹבֵץ עַל הַמִּזְבֵּחַ — טָמֵא עַל טָהוֹר,
וּכְבֵדוּת יְדֵי הַכֹּהֵן,
שֶׁאַף הִיא הָיְתָה נִרְאֵית בְּבָרְכוֹ אֶת הָעָם.
אִלּוּ הָיוּ מִשְׁכָּן וּכְרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם
בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה חָרוּץ גּוֹרָל קָדוֹשׁ דָּם לְמָגוֹר — —
וְהֵם לֹא הָיוּ, לֹא כְּרוּבִים, לֹא מִשְׁכָּן,
לֹא סִימָן לְסִימָן...

אַךְ הָיוּ וְהָיוּ עֵגֶל זָהָב וְעַם מְצַחֵק. אַף גַּם רִיב בְּיִשְׂרָאֵל.
וְהָעָם לֹא רָאָה, וְהָעָם לֹא שָׁעָה, שֶׁמָּא — וּבָעָם
מִי בִּמְעַט,
מִי בְּרַב...
וְשָׁכְחוּ: לוּ הָיָה מֹשֶׁה בֵּינֵיהֶם — וְכָבְדוּ יָדָיו.
פַּעֲמַיִם — וְכָבְדוּ יָדָיו
(כְּמוֹ בַּכֹּהֵן);
הֵן בְּשֶׁל רִיב בְּיִשְׂרָאֵל, וְהֵן
בְּשֶׁל עֵגֶל זָהָב...

אָהָהּ, לֹא הָיוּ לֹא מִשְׁכָּן, לֹא כְּרוּבִים פּוֹרְשֵׂי כְנָפַיִם סוֹכְכִים.
אַף לֹא שְׁלֹשֶׁת הַסִּימָנִים לְהֵחָזֵר זֶה מִן זֶה הַפָּנִים
בְּפָקֹד גּוֹרָל קָדוֹשׁ דָּם בְּיוֹם כִּפּוּרִים זֶה נוֹרָא חַיִל — — —

אַךְ רִיב בְּיִשְׂרָאֵל, עַם מְצַחֵק וְעֵגֶל זָהָב אַחֲרָיו נָהוּ —
נוֹסְכֵי קְבָרוֹת בִּידֵי הַבְּרָכָה, שֶׁנִּגְרְמוּ
לְהֶסְתֵּר פָּנִים — הָיוּ וְהָיוּ...

אדוארד י. י. פוזננסקי ז"ל

מצמרת האוניברסיטה העברית נשר אדוארד פוזננסקי מזכיר ראשי שנים רבות, מבכירי־הפקידים, מסגל־המינהלה.

ואולם לו רק פקיד — הייתי אומר: יזמו עולמו. מאימתי פקיד באוניברסיטה יוצא מן העולם ומניח אחריו שם טוב וזכרו לברכה?

אדוארד י. י. פוזננסקי לא היה רק פקיד. הוא נפקד ממערכת־פקידים, אבל ייפקד וייזכר בספר אחר, בספרי־תורה. זכה אדוארד ללמוד וללמד.

לא אדע, ההיה איש־רוח; „איש רוח" הוא איש קנאי הנלחם לדעות ולאמונות עד כלות־הנפש ועד מיצוי־הנפש. איש־רוח כתוב בספרי־מלחמות־השם, אבל הוא, אדוארד, היה איש־דעת ואיש־תרבות־ומדע. עיסוקו היה בפילוסופיה־של־מדע ובהגיון ובחשיבה־של־מתימטיקה. בשנים האחרונות היה בעורכי הרבעון הפילוסופי שלנו „עיון", וב„עיון" כתב מסות וסקירות־ספרים ממצות („אריסטו ותורת ההגיון החדשה", „על המבוא לתורת ההגיון לשמואל הוגו ברגמן", „המחלוקת על אנליטי וסינתטי", „על יסודות המתימטיקה", „הפרובלימטיקה החדשה בפילוסופיה של המתימטיקה" וכו'), את תירגם ספרו ולוגיקה של קוטרבינסקי, וערך „הסימפוזיון על הוראת הפילוסופיה בבית־הספר התיכון ובאוניברסיטה" שנערך „במלאת שבעים שנה לאייר פוזננסקי". עד מה אהבוהו חברים, ועדים זכרונותיו על יאנוש קורצ'אק, עד מה אהב חברים ואהב אדם.

אדוארד פוזננסקי פירק מעליו עול־פקידות, ונתן על עצמו עול־חוכמה, עול־תרבות. בצמרת־השלטון באוניברסיטה בא אל שורת־הפועלים, ההוגים ועומסי־עול־שכם.

זכור הצל ורב הכשא,
ועוד אדם אחד פחות,
ומי ישא?

יעקב דוד אברמסקי

מה לראות?

תל־אביב והסביבה

• מוזיאון תל־אביב: תערוכה חדשה בביתן הלנה רובינשטיין: רישומי־מלחמה של יגאל תומרקין. בבניין החדש: תערוכת גרפיקה של הצייר הגרמני הידוע מאקס ליברמן.

• שמואל שפלר (מועדון „צוותא", רח' אבן גבירול): תערוכה שעיקרה רישום חופשי וטוב. מוצגות גם מספר תמונות שמן הנופלות ברמתן מן הרמה הגבוהה שמציג שפלר בדרך כלל.

• אריה כהן (גלריה חדשה, ריינס 32): פסלת ורשמת אמריקאית המציגה כאן מרישומיה המתארים הרס וכליון של שלדים.

• יעקב גילדור (גלריה ישראליס, רח' ישראלס): תערוכת רישומים ומונוטיפים הנושאת את השם „הצלם האנושי". העבודות עוסקות בדמויות אנושיות ומדגישות את המעוות והגרוטסקי ברמיזות ובמצבים.

• בני כהן (גלריה „דוגית", רח' פרישמן): תערוכת־יחיד ראשונה של הצייר המציג תמונות מופשט ורישומים.

ירושלים

• מוזיאון ישראל: רישומים יפאניים מעולים מאוסף מוזיאון טיקוטין לאמנות יפאנית, חיפה; רומן האובנשטוק־רמתי: מוסיקה ואמנות מופשטת; הטריאנאלה הבינלאומית הראשונה לצילום; עשרים שנים — עשרים אמנים: יצירות אוואנגארדיות, ישראליות נדירות מאוסף מוזיאון ישראל.

• ציורים ופסלים מאוספיהם של ציירים ופסלים ירושלמיים (בית האמנים): תערוכה חשובה הכוללת 64 יצירות שנבחרו מתוך 15 אוספים, ביניהן 14 יצירות זרות, רישום של ג'אקומטי, ליטוגראפיות של פיקאסו, ועוד.

• ארנה נחמיאס (מרכז תרבות העמים לנוער): תערוכת צילומים: אורות וצללים בארצות־הברית.

• 18 אמנים אוואנגארדיים (גלריה שרת גילת, רח' פינסקר 4): תערוכה של 18 אמנים ידועים וחדשים, ביניהם ראובן ברמן, משה קופפרמן, אביבה אורי, יגאל תומרקין, דגנית ברסט ועוד.

• תערוכת גרפיקה מקורית של אמנים בינלאומיים (בבית אשרה ויהודה עמיר, נציגי „ויזיון נובל" בישראל, טל' 289864): תערוכת ליטוגראפיות של אמנים ידועי־שם, ביניהם: דאלי, פיני, וייסבוך, טוביאס, ועוד.

באר־שבע

• מוזיאון הנגב: ציורי נוף ופרחים מאת שרה צ'יזיק.

מכבש הדפוס

שירה

• על גדות הנהרים, שירים ופואמות מאת שלום כתב, הוצאת עקד, מנוקד, 162 עמ'.

• חמשירי זימה, מאת אהרן סביר ר' אריה בר, ציורים: יגאל דר, הוצאת קליטוריס, מנוקד, 143 עמ'.

• שירים אומרים, מאת עמנואל רוזן, הוצאת אליה, 32 עמ'.

• שירים פשוטים, מאת אביבה ברושת, מנוקד, הוצאת „זריעה", מונטווידאו, אורוגואי, 54 עמ'.

• געזאנג פון וינקלדיקער דור, שירים מאת דארע שיטלבוים, הוצאת ישראל בוך, 140 עמ'.

• אולי לא יהיה לשוא, שירים מאת אהודה רונת (מלניצקי), הוצאת אליה, מנוקד, 64 עמ'.

• רקוויאם, שירים מאת אנה אחמטובה, תירגם: עזרא זוסמן, הספר הוצא לאור ברשות הוצאת „דביר", מנוקד, 45 עמ'.

• עזה כמות, בלדות־אהבה, ציורים: א. להב־שאלתיאל, כתב: כרין יצחק, הוצאת עקד, מנוקד.

עיון

• נצח ישראל, השקפתו המשיחית של המהר"ל מפראג, על הגלות והגאולה, מאת בנימין גרוס, הוצאת דביר, 270 עמ'.

בכתבי העת

• קשת, רבעון לספרות, עיון וביקורת, סתיו־חורף 1973/74, ס"א, עורך: אהרן אמיר. מן התוכן: שירים מאת: איתן איתן, מיכאל נעימה, נד אנזינגר, מירה מאיר, גבריאל אלישע, ירום (רטה), שולמית לוי, פנחס יסעור, עמוס לרין, שלומית כהן, אריה זקס: סונטות ולה נאבוקוב. מאמרים מאת אבישי בן צבי: על החיים ועל הכוונה; צבי ליבנת: תמרון בארץ רחוקה; גרשון וילר: על הפרשנות; שלמה בר־אלקנה: ממצאים חדשים למוצאה של משפחת אל־חוסייני. סיפורים: מאת ברוך נאור: חליל הקסמים; גפילי ה. שוקר: ראשי פרקים לקורות איש קטן מסכן; מנחם פריאם: בגידת יעקב שבים; האורחים; בן טופיעים המקדים במת קוראים וביקורות קצרות.

בתערוכות

במיקצב חוזר

תערוכתו של אריה אזן בגלריה יודפת, תל־אביב

מאת שרה בריטברג

קשה לדבר על התערוכה של אריה אזן כעל יחידה אחת שלמה. דברים שיפים לחלק אחד שלה אינם תופסים כשמדובר בחלק אחר.

השנה האחרונה היתה לאזן שנה של גישושים. היו לו רעיונות מקוטעים, ולא נמצא להם תרגום פלאסטי ברור. בשלב החיפוש אחר הדרך הנכונה להבעה צייר אזן הרבה תמונות, שהוא עצמו מגדיר אותן כ„נסיונות" ו„חיפושים". עבודות אלו מעניינות אולי כתיעוד לשנה קשה ולדרך בה מגבש צייר סיגנון חדש, אך ערכן כיצירות־אמנות שלימות ומגובשות איננו רב.

המחצית הראשונה של התערוכה שלפנינו מורכבת מתמונות נסיוניות אלו. המחצית האחרת והטובה מורכבת מתמונות שבהן גובש פתרון פלאסטי ברור, ולדעתי כאן היה על התערוכה להתחיל.

גודלה של הגלריה היה המכשול. מקובל לחשוב שגלריה יודפת היא אולם־התצוגות הטוב ביותר בארץ (מלבד המוזיאון). ממדיה גדולים פי כמה מגלריה ישראלית ממוצעת. הקירות חלקים, והארכיטקטורה איננה מאפילה על התמונות. משהועמד האולם לרשותו של אזן, היתה זו הצעה שאי־אפשר לסרב לה. עמד לרשותו זמן קצר ביותר ומספר התמונות החדשות והטובות שיצר היה קטן מלמלא אולם כה גדול. הפתרון שנמצא הוא הפשרה המוצגת בפנינו.

פתרון אחר ונכון יותר, לדעתי, היה צמצום התערוכה עד מחציתה, וחלוקת האולם בין שני אמנים. שכן, פשרה בבחירת תמונות שייצגו את עבודתו של אמן בתערוכה (בהנחה שזה החלק הפחות רציני בעשייה האמנותית) היא ממילא גם פשרה אמנותית.

מכאן ואילך אני מרגישה עצמי פטורה מלדון בתערוכה כולה, ואצטמצם בעבודות האחרונות בלבד. נושא עבודות אלו הוא העוצמה והיופי המיוחד שאוגר המיקצב החוזר והמונוטוני (אם תרצה, עוצמתו של האפור והיומיומי).

לדברי אזן, נולד הרעיון מהתבוננות בטבע, שהיווה תמיד מקור מפרה ליצירתו. בעבר תיאר בהפשטה את הנופים הטבעיים של הרי ירושלים. הפעם מדובר בטבע מעובד, טבע מעשה ידי אדם — קילומטרים של עמודי חשמל וטלפון לאורך הדרכים, הקווים הלבנים על הכבישים, טורים־טורים של גפנים בכרם, או תלמים בשדה חרוש. יופיים של כל אלה איננו בצורתו של העצם הבודד, אלא בקצב המונוטוני, המשתרע על פני שטחים נרחבים. קצב שיש בו גם שקט וגם כוח. את התחושה הזו מעביר אזן לבדים בהפשטה. כיוון שענייננו בקצב, הוא מוותר על צבעוניות, ויוצר קומפוזיציות רק על־ידי חיתוך וניקוב הבד הלבן במירווחים שווים. קיימת סכנה רבה, שבמעבר מן הטבע אל הבד באמצעים פשוטים וקיצוניים כל־כך (חיתוך של קו וניקוב של נקודה) תאבד העוצמה, והתמונה תהיה משעממת ומכנית ככרטיס של „איי.בי.אם.". ההתרחשות על הבד עלולה להיות דלה מדי וחסרת מתח ומורכבות מעצם הנושא, ובמספר עבודות בתערוכה אכן גלש אזן אל המונוטוני במובנו השלילי — המשעמם וחסר העניין.

כדי להתגבר על כך, העשיר אזן את הבד במספר אמצעים והגיע על־ידי כך לעבודות רבות־הבעה. הוא העשיר את הטקסטורה של הבד על־ידי הדבקת בד על בד ויצירת עובי וחומריות לתמונה. אותה מטרה מושגת גם על־ידי נקודות עבות של צבע לבן, שבאות בניגוד לחורים הפעורים בבד ויוצרות עומק מסויים לתמונה. הקומפוזיציות חייבות להיות מחוכמות ומאוד לא שיגרתיות (מאחר שהאמן ויתר על צבע, נושאת הקומפוזיציה את עיקר הנטל של התמונה). אמצעים אחרים, שאזן עושה בהם שימוש, הם שבירת המונוטוניות מדי פעם והדגשת העובדה שהניקוב נעשה ביד אדם ולא בצורה מכנית.

בתמונות שצויירו בחודשים האחרונים עשה אזן שימוש בכל האמצעים האלה, כדי להעשיר את מה שנראה פשוט לכאורה. השימוש באמצעים האחרים בתמונות אלו הוא מעודן ומאוזן. הם מספיקים כדי ליצור את המתח הדרוש לתמונה, אך אינם מסיחים את הדעת מן הקצב המונוטוני, שהוא הנושא המרכזי. בתמונות שבהן משחקת הקומפוזיציה תפקיד חשוב, העבודות חד־משמעיות בהבעתן ונועזות. בעבודות אחרונות אלו הגיע האמן להישגים מרשימים ביותר.

בגלריות ירושלים

מאת מרים טל

דוד מסר בגלריה אנגל

דוד מסר הוא צייר ישראלי, היושב זה שנים בעיקר בפאריז. הוא ערך שם וגם בארץ תערוכות־יחיד, שהעניקו לו עמדה מכובדת. מסר הוא אכספרסיוניסט מובהק; היצור האנושי נמצא במרכז יצירתו; דמותו מעוותות, אך נשארת סבירה, הצייר ספג אלמנטים רבים של הציור המופשט, אך לא נטש את החום האנושי רווי הסבל והמאבק שהוא מרכיב הכרחי בציורו.

מסר מציג הפעם קרוב לשלושים עבודות, מהן 14 ציורי גואש. הבדים מלאים עד אפס מקום דמויות מרוכזות ואליפסות, לעיתים מוגדרות בקווי הגדרה עבים; הגוונים קונטראסטיים וחריפים. האדום מופיע בצדם של הירוק, הצהוב והכחול. האווירה גרוטסקית וטראגית, עם חדי־הומור ואפילו פולקלור. בציורי הגואש יש פחות אלמנטים, הצבעים הארמוניים, מעודנים יותר; ישנם ציורי־גואש כמעט מונוכרומיים, שבהם עולם החי ועולם האדם ממוזגים בדרך מקורית.

תרצה פולק בגלריה „דבל", עין־כרם

תרצה פולק, מקיבוץ גבעת־חיים, סיימה לא מכבר את לימודיה באקדמיה „בצלאל". מורתה — אמנית הקרמיקה הידועה גדולה עוגן. השנה זכתה תרצה פולק בפרס ראשון בתערוכה בינלאומית לקרמיקה בעיר פאאנצה, איטליה.

האמנית מוכשרת ביותר, ויש לה כבר סיגנון בשל. היופי של חמישים הפסלים המוצגים נובע מחוש מפותח לקומפוזיציה מאוזנת, כשכל יצירה מהווה יחידה סגורה בתוך עצמה, מלכותית ואצילה. ישנם שני „טוטמים": אלה דווקא פסלי־גבס דמויי קרמיקה. כל יתר העבודות עשויות מחומר: מופיעות צורות מופשטות המזכירות עם זאת חיות או בעלי כנף; ישנם „נחשים"; ישנה סדרה של „ספינקסים" גדולות, עם דמיים ארוטיים. הפסלים המרשימים ביותר מורכבים מחלקים אחדים (שניים, שלושה, חמישה או שבעה), החלקים מתלכדים לצורה אחת, הדומה למזבח קדמוני, אשר אפשר לפרק את הפסלים הללו ולבנותם בדרכים שונות. גם הטקסטורה והצבעוניות העדינה תורמות לרושם הכללי.

יהודית ילין־גינת בבית־האמנים

האמנית היא ילידת ירושלים, למדה ב„בצלאל" ובלונדון, וערכה תערוכות־יחיד בארץ ובחוץ־לארץ. היא עיטרה ספרים רבים. תרומתה המקורית לאמנות הישראלית (לא רק הישראלית) היא הקולאז' (הדביק) המתאר והפולקלורי.

יהודית ילין־גינת מציגה מלבד קולאז'ים גם רישומים והדפסים, בעיקר תחריטים. הקולאז'ים הרעננים הם עדות התערוכה, גם הנופים וגם תיאורי ההווי. הצבעוניות עליזה והארמונית, הקומפוזיציה שקולה, וקיימת אווירה פולקלורית אותנטית. הגראפיקה חיננית, והפשטה מאורגנת בדרך סבירה. האמנית מתארת, בין היתר, כפרים ערביים ואת העיר העתיקה. עבודות אלו מעידות על יכולת טכנית ויש בהן חן — אך בהשוואה לקולאז'ים הן „תיאוריות" וקצת שיגרתיות.

איזידור אשהיים בגלריה הקטנה 2

איזידור אשהיים הלך לעולמו בשנת 1963, והוא בן 77. האמן חי ויצר בירושלים 28 שנה, חלק ניכר מיצירתו אבד בגרמניה בתקופת הנאצים. תחריטים אחדים משנות העשרים מעידים על יכולתו הרבה — במיוחד בדיוקנאות. אשהיים היה ונשאר אכספרסיוניסט מתון, רב־אמן בתחום הרישום. גם הציור הגדול משנת 1945 — שש דמויות־עירום על רקע זהב — מדגיש מרכיבים רישומיים. האמן המשיך בתאורי־עירום עדינים, בעלי הקו האיתן והחושניות הדיסקרטית.

התצוגה כוללת ליטוגראפיות אחדות ידועות מאוד, — הציורים הכחולים, שני ראשי הנערות, דיוקנאות עצמי במעט אכספרסיביותם. מוצגים גם רישומים בלתי ידועים ומפתיעים במערכת הקווים המדורגת או ברמז המעודן של ההגדרה, כמו בעירום הכחלחל. אשהיים היה גם ראש־נוף בעל גישה אישית. משיאי התערוכה: רישום, שהתקין באימלית שנה לפני פטירתו.

דוד אבידן

האינטלקטואלים לשלטון

הקריירה הקצרה־יחסית של ד"ר קיסינג'ר כבר הספיקה להוכיח אחדים מיתרונותיו הברורים של האינטלקטואל על־פני המדינאי המצוי בתחום הביצועים המדיניים, הנעים בין הפרובלמטי לבלתי־אפשרי: חשיבה מהירה ובלתי־שיגרתית, ניידות וכושר־תימרון נוכחתיים וניסוחיים, רגישות פסיכולוגית, אינטנסיביות, תקיפות תכליתית, השראה דיפלומאטית, ומעל לכל: הרצון והכושר לחתוך עניינים מהר, בהגיון, ללא סנטימנטאליות ושהיות־סרק וללא התאהבות־יתר במושאי־הביצוע.

ייתכן, כי הנדיבות המחמאתית הנ"ל מופרזת לגבי ד"ר קיסינג'ר, בה במידה שהיא תהיה מופרזת לגבי כל אדם מוכשר אחר. קרוב לוודאי, כי מיקבץ־התכונות דלעיל אינו מתרכז בדרך־כלל באדם אחד. אך הוא נוטה יותר להתרכז באינטלקטואלים מאשר בלא־אינטלקטואלים.

ד"ר קיסינג'ר הוא, כמובן, מבחינה מסויימת, מוטאנט מדיני, אך לא בגלל המוטאציה, שחלה בו, אלא בזכות המוטאציה, שחלה בגישת הממשל האמריקני למבצעים מדיניים בכירים. לכן אין לראות בו חריג, אלא סנונית ראשונה, גם בארה"ב וגם במקומות אחרים בעולם.

*

מי שעוקב אחר התבטאויותי הבלתי־ספרותיות בשנים האחרונות מבחין, מן־הסתם, שאני ממשיך, מבחינה מסויימת, לפרוט על מיתר מרכזי אחד. מודה בעובדות, אך לא באשמה. זהו מיתר מרכזי מכדי להרפות ממנו.

יום אחד, די בקרוב אני מקווה, אקדיש, כנראה, שבוע אינטנסיבי או יותר לניסוח „המניפסט האינטלקטואלי" (כותרת טיוטית), שיהווה פאראפראזה רחוקה על „המניפסט הקומוניסטי" של מארקס ואנגלס.

טיעוני העיקריים יהיו:

1. האינטלקטואלים הם הפרולטארים של תקופתנו. החברה של היום מבוססת לא על אמצעי־הייצור, אלא על אמצעי־התיכנון־והניהול. אין להעלות על הדעת את תיפעולם של אמצעים אלה ללא האינטלקטואלים.
2. עם זאת, אין האינטלקטואלים בעלי אמצעי־התיכנון והניהול הנ"ל, אלא רק מתפעליהם. ביטוי מעשי לכך ניתן בעובדה, שמיטב המוחות אינם עדיין בשלטון, אלא ממלאים תפקידים פריפריים: תיכנון, ייעוץ, פיקוח, ביקורת. מנגנוני־ההחלטות — נתונים עדיין בידי המוחות הנחותים יותר, שהמוחות הטובים יותר משמשים להם יועצים. התוצאה: השליט מבין חלק מהעצה, שניתנה לו, ומבצע חלק ממה שהבין.
3. האינטלקטואלים מקופחים במיוחד מבחינת השכר. אין כל יחס בין משקלם בחברה האנושית לבין חלקם בשלטון ובמערכת־התמורות־החומריות. הם אינם קובעים את שכרם, משום שתדמיתם העצמית נתונה בשלב תחילי ואמורפי. האינטלקטואלים אינם מאמינים בכוחם לשפר את מעמדם, ולכן הם מצטדדים בינתיים לתנוחות־תצפית אירוניות, מהולות ברחמים עצמיים. מה שמקובל כ„חוכמת החיים" של איש־הרוח לגבי מעמדו בחברה אינה אלא תבוסתנות, שחייבת להיעלם.
4. תלותה של החברה האנושית במתפעליהם המתוסכלים של כלי־התיכנון־והניהול תביא יום אחד למהפכה־האינטלקטואלית הבלתי־נמנעת. מהפכה זו תאולץ להמתין עד לגמר תהליכי האוטומאציה והאלקטרוניזציה, שכן אז תגיע אל קצה תלותו של האינטלקטואל במינהלן ובמתווך האנושיים. ברגע מכויים תומר העצה בהחלטה והצעת־הביצוע בביצוע בפועל, על־ידי לחיצה על כפתור.
5. אין פירוש הדבר, שהאינטלקטואלים חייבים לחכות עד אז באפס־מעשה. הם יכולים, למשל, לשבות ולהשבית. שביתת־ייעוץ תהיה יעילה לא פחות משביתת־תיפעול. יש להביא בחשבון את העובדה, שקשה יהיה להפעיל סאנקציות נגד השובתים והמשביתים, שכן גם אמצעי־העינוש (בתי־המשפט) נתונים עקרונית בידי המעמד האינטלקטואלי.
6. אין כל צורך להיטרד יותר מדי בשאלה „מיהו אינטלקטואל". אינטלקטואל הוא, בראש־ובראשונה, זה הרוצה להיחשב אינטלקטואל. יחסי־הכוחות וההכרעות בין האינטלקטואלים, לדרגיהם השונים, לבין עצמם ייקבעו ממילא במישור־העימות האינטלקטואלי, שהתוצאות בו תמיד צודקות. מיבחן־הכוח של היום יפנה אז מקומו למיבחן־המוח של מחר. הכוחנים יפנו את מקומם למוחנים, ומחלקות לכוח־אדם בגופים מינהליים תפנינה את מקומן למחלקות למוח־אדם.
7. האינטלקטואלים מהווים כבר כיום מעמד בינלאומי. האינטרסים המשותפים שלהם ברורים ומובהקים כבר כיום יותר מהאינטרסים הבלתי־משותפים לאינטלקטואלים ולסביבותיהם המיידיות. הסולידאריות הבינלאומית של המעמד האינטלקטואלי חזקה יותר מהבדלים בין עמים, גזעים, ארצות ודתות. הגבול היחיד, שהאינטלקטואל מכיר בו, הוא זה שבין תת־איכות לאיכות ושבין איכות לאיכות־על.
8. אינטלקטואלים של כל הארצות התאחדו. לאינטלקטואלים אין להם מה לאבד זולת תלותם המשפילה במינהלנים. עולם ומלואו לפניהם לשנות אותו.

כל הזכויות על פיתוח הטיעונים הנ"ל אינן שמורות.

*

מאחר שרוב האינטלקטואלים הם עדיין קצרי־אמונה וחסרי תודעה מעמדית לוחמת, הם עדיין האוייבים הגרועים ביותר של עצמם. כך, למשל, יטענו אולי רוב הקוראים, המחזיקים בעיני עצמם כאינטלקטואלים, שכל הנ"ל אינו אלא הזייה מדע־בדיונית. הם יעלו, כנראה, את הטענה החבוטה — והניצחת, לדעתם — שלאינטלקטואל אין כושר־אירגוני־מינהלי. לכן, יטענו הם, אין הוא מסוגל לעסוק בפוליטיקה, במדיניות, במימשל, בתחזוקה.

טענה צפויה זו היא פרי טעות אופטית. דגמי־הניהול־והתחזוקה הקיימים הם נגזרת של המצב הקיים. אותו יש, כאמור, לשנות, ממילא. כאשר יעלו האינטלקטואלים לשלטון, הם ישנו את דגמי־המימשל. למעשה, יהיה המימשל של מחר ומחרתיים מערכת של מנגנוני־החלטות־וביצועים על־טהורים, שבהשוואה אליהם ייראו המנגנונים הדמוקראטיים המצויים כעגלות ארכאיות ליד רקטות גרעיניות.

יש לזכור, שחייו של האינטלקטואל מורכבים ומתוחכמים בהרבה מחייו של הלא־אינטלקטואל. דרוש מינהל פסיכולוגי ולוגיסטי משוכלל ביותר, כדי לתחזק את חייו היומיומיים של יחיד־חושב. קיומו של מינהל זה — והכושר המינהלי המובהק, הדרוש לתיפעולו — מצמצם את יעדי המינהל הקונוונציונאלי (מערכות אירגוניות, פוליטיות ומפלגתיות קיימות) למימדים משעממים, דוחה ומסחיר. לכן, פולט האינטלקטואל מפעילות פוליטית שיגרתית ומכל קצב־אבולוציוני בתחום התקדמותו בחברה.

מאחר שהוא חי עדיין עם סלידתו, מבלי לבער את סיבותיה, הוא נוטה לפיתוח מנגנונים־פסיכולוגיים כפייתיים. התוצאה: שיתוק, אפאטיה, אי־אמון, אירוניה, רחמים עצמיים, תבוסתנות.

*

האינטלקטואל סולד מהאפשרות להשתבץ במנגנוני־השליטה הקיימים, משום שהוא חושש לשאת בעוני בשלילתם ולהחמיץ אגב־כך את הסיכוי החד־פעמי לחשוב במשך X שנים על X עניינים ביותר רצינות מכפי שעושים זאת רוב האנשים.

הסיבה העיקרית לכך היא, שהמדינות של היום — אפילו המפותחות שבהן — מזכירות עדיין יותר מכל בתים־משותפים, ומטפלות את ועדי־הבית.

בדרך־כלל מעדיפים הרופא, המהנדס והמוסיקאי להשאיר את ניהול ועד־הבית לאופה, לחשמלאי ולדוור — עד שישתנו מושגי־הבנייה והמגורים באורח מהפכני.

אבל יש רגעים בחיי יחידה מדינית (וגם הארץ הזאת יודעת רגעים כאלה), בהם חייב לפתע רופא־העיניים להחליט, שבמצב הקיים אין עוד אפשרות להשאיר את ענייני ועד־הבית בידי הירק, אחרת צפויה סכנה לעצם קיומו של המבנה.

רגעים כאלה, יכולים, אולי, לאפשר שינויים מהותיים בתרגום פוליטיים ושלטוניים, אם גם מבחינת דרגת־התפתחותה של יחידה מדינית משוערת כאמור — או של כדור־הארץ בכלל — טרם הגיעה שעתו של השינוי הגדול והמכריע.

האם אתה אוהב לצלם?

האם אתה אוהב לצלם? האם אתה מתעניין בצילום? האם אתה מוכן ללמוד את מקצוע הצילום בביתך בזמנך הפנוי? האם ידוע לך כי תחסוך מאות לירות על ידי פיתוח הגדלה והדפסת צילומך במו ידיך בעזרת המכשירים שישלחו לביתך. סטודיו A בהנהלת יוסי זילברגליט בשיתוף עם המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב, יבחנו בביתך את התאמתך למקצוע הצילום ללא תלות בגיל והשכלה

לכבוד
המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב
ת.ד. 28128 לגנס' 75
1

אבקשכם לשלוח אלי ללא כל התחייבות כספית מצידי חוברת הסברה על קורס הצילום ומכשירי ההגדלה, ומבחן התאמת כושר למקצוע הצילום.
שם........................ גיל........................
כתובת........................ טל........................

המכונים האמריקאיים להשכלה בכתב

מדינת ישראל
משרד החינוך והתרבות
מערכת החינוך הטכנולוגי

בית הספר הימי
מבואות־ים
החלה ההרשמה
לשנת הלימודים תשל"ח
לבית הספר ולפנימיה —

* בית הספר מכשיר תלמידיו לדרגות קצונה ודרגות מקצועיות אחרות בצי העברי על שלוחותיו.
* בוגרי המסלול הארבע שנתי העיוני־מקצועי, ניגשים לבחינות בגרות ובחינות קצונה ימית.
* בוגרי המסלול הארבע שנתי מקצועי, ניגשים לבחינות גמר ממשלתיות וקצונה ימית.
* לכיתות טית מתקבלים תלמידים מסיימי ח' כיתות בני 15—14. לכיתות יוד מתקבלים נערים מסיימי כיתות ט' מבתי ספר עיוניים, מקצועיים ומחטיבת הביניים.
* ההרשמה במשרד בית הספר „מבואות־ים" על יד מכמורת (כביש החוף נתניה—חדרה), בימי העבודה הרגילים, משעה 08.00 בבוקר עד 14.00 אחה"צ.
* המעוניינים בפרטים יפנו בכתב לפי הכתובת: „מבואות־ים", דואר מכמורת, או טלפונית, לפי מספר 053/96085 או 053/96086.

עיצוב־פנים
אדריכלות־פנים!
נפתחים קורסי־ערב
בתל־אביב • בחיפה
ירושלים ובבאר־שבע
מתקבלים רק בעלי כשרון ונתונים מתאימים לאחר מיון קפדני.
בוגרי הקורסים יקבלו הפנייה למקומות עבודה מתאימים בהתאם להישגיהם.
לקבלת פרטים נא לצלצל:
לטל. 739193 ת"א ולטל. 668048 חיפה

לכ' המכון להכשרה מקצועית,
ת.ד. 36239 תל־אביב (למספר 3)
נא לשלוח לי פרוספקט על קורסי עיצוב ואדריכלות־פנים.
שמי........................ גיל........................
כתובתי........................
....
8

אנגלית, צרפתית, ספרדית,
גרמנית ועוד בביה"ס לשפות,
היחיד שברשותו מעבדה
לשונית מסוג
Audio Active Comparative

לבחירתך: קורסים, שעורים פרטיים
ומעבדה אישית בהשאלה

מועמד לאוניברסיטה!
עבורך אנו עורכים קורס הכנה בהתכתבות לנבחני הכניסה באנגלית
במקום ובזמן הנוחים לך.

מאחורי הקורס עומדים אנשי אוניברסיטה היודעים בדיוק מה אתה צריך לדעת כדי להתקבל אליה.

— גזור ושלח —
לכבוד המכון הישראלי לשפות
ת.ד. 4068 רמת־גן
נא לשלוח אלי פרוספקט בלי התחייבות
שם ....
כתובת........................

מכון ישראלי לשפות
תל־אביב: אבן גבירול 30, טל. 252327
חיפה: נורדאו 30, טל. 667040

אנגלית הכנה לאוניברסיטה
לא נותר זמן רב לבחינות המיון באפריל 1974!!

לכן יוצא בית־ספרנו בקורס מזורז•)
לסטודנטים/ות המעוניינים/ות לעבור בחינות הכניסה בשפה האנגלית לאוניברסיטה.
● הקורסים שלנו מעניקים הצלחה מלאה בהיותם מונחלים בקבוצות קטנות עם יחס אינדיבידואלי לכל תלמיד/ה ע"י מורים אוניברסיטאיים.
•) בשמונה שעות לימוד בשבוע.
כמו־כן נמשכים הלימודים בשפות: אנגלית, צרפתית, איטלקית, גרמנית, ספרדית, עברית וערבית, בכל שעות היום — בכל הרמות.
וכן שעורים פרטיים עפ"י שיטת הלימוד היעילה והמתקדמת ביותר.

מרכז לשפות
קורן
COREN
תל אביב: שד' דוד המלך 1, טל. 266441
תל אביב: נחלת בנימין 2, טל 56347
חיפה: רח' החלוץ 17, טל. 669265

בית המדרש הממלכתי למורים ולגננות
משרד החינוך והתרבות
המחלקה להכשרת עובדי הוראה
נהלל
מודיע על
הרשמת מועמדים
לשנת הלימודים - תשל"ה
למסלולי ההכשרה הבאים:
גננות (לגילאי 6—3) — משך הלימודים — שנתיים לתואר גננת מוסמכת
מורות־גננות (מסלול הגיל הרך) — משך הלימודים — שלוש שנים לתואר מורה מוסמכת בכירה לגיל הרך.
מורים לבית־ספר יסודי — משך הלימודים — שנתיים לתואר „מורה מוסמך" שלוש שנים לתואר „מורה מוסמך בכיר לחינוך יסודי".
מורים לחטיבת הביניים — משך הלימודים — 3 שנים + לימודי השלמה לתואר מורה מוסמך בכיר לחטיבת הביניים.
מתקבלים מסיימי י"ב כיתות הניגשים לבחינות בגרות או לבחינות גמר ממשלתיות.
תלמידי מסלול המורים לחטיבת הביניים והמסלול התלת־שנתי למורים לביה"ס היסודי ילמדו את מקצועות ההתמחות שלהם במכללת עמק יזרעאל „אוהל־שרה" הקשורה לאוניברסיטת חיפה.
לימודים אלו יוכרו ע"י האוניברסיטה כחלק מן הלימודים לקראת תואר ראשון, ויאפשרו מתן תואר מורה מוסמך בכיר ע"י משרד החינוך.
למבוגרים -
יתקבלו גם מועמדים מסיימי שירות בצה"ל, או בגיל מעל השרות, שאין להם השכלה פורמלית מלאה, אם יימצאו מתאימים.
ליד המוסד קיימת פנימייה
תלמידים שיתקבלו יזכו במילגות ובהלוואות מותנות.
בחורים ומסיימי השירות הצבאי יקבלו מילגות מוגדלות.
תלמידי ביהמ"ד, בחורים ובחורות, מתקבלים לעתודה הפדגוגית ושרותם הצבאי נדחה ל־2—3 שנים. אם הם נרשמים בזמן.
מזכירות ביהמ"ד תשלח לכל דורש „ידיעון" ובו פרטים נוספים
ההרשמה — באמצעות הדואר, או טלפונית 66033—065. או אישית בבית המדרש בין השעות 8.00—12.00.

רשות השידור
הארכת מועד למכרז מס' 38/73
רשות השידור מזמינה בזה הצעות להקמת
ארכיון לסרטי פילם בירושלים
טפסים ומפרט טכני אפשר לקבל (תמורת —.50 ל"י שלא יוחזרו) במשרדי רשות השידור, רח' שרי ישראל, רוממה, ירושלים.
שאלות הבהרה יש למסור בכתב עד 15.2.1974.
את המעטפות הסגורות יש להכניס לתיבה בחדר מס' 36, במשרדי רשות השידור, ברח' שרי ישראל, רוממה, בירושלים, עד ליום 22.2.74, בשעה 11 בבוקר.
אין הרשות מתחייבת לקבל את ההצעה הזולה ביותר או כל הצעה שהיא.

למד לנהל חשבונות
* הנהלת חשבונות סוג 1
* הנהלת חשבונות סוג 2
* הנהלת חשבונות סוג 3
* הלימודים בפיקוח משרד העבודה
* בחינות הסיווג — בכיתת הלימוד
* המורים רואי חשבון מוסמכים

פרטים והרשמה: כל יום בין השעות 8.00 ועד 19.00 ביום ו' עד שעה 13.00
משרד ראשי: שד' דוד המלך 39, ת"א, טל. 267436, 264193
משרד סניף: שד' החשמונאים 6 ת"א, טל. 32634
ירושלים: רח' יפו 68 (בית סולכור) טל. 226455
חיפה: רחוב הנביאים 20, טל. 664671, 666182
בהרשמה יש להציג תעודה המעידה על ההשכלה
המכון להשתלמות מקצועית מואצת
אורט ישראל
משרד העבודה

משרד הסעד
שרות למשפחות מגויסים (של"מ)
אנו נתקלים בקשיים בסידור יומי של ילדי מגויסים שאמהותיהם חולות, או נאלצות לצאת לעבודה.
דרושות
משפחות המוכנות לקלוט בתשלום
ילדים לסידור יומי, משעות הבוקר עד שעות אחה"צ.
משפחות המוכנות לסייע בידינו תפנינה ללשכת הסעד ברשות המקומית במקום מגוריהן.

נפתח קורס למסג'יסטים/יות

בתאריך 10.2.1974
בית־ספר למסג'יסטים
תל־אביב,
רחוב ליברמן 10,
טלפון: 240495

למכירה
סמי טריילר
ב.מ.ט. 58,
מנוע 69, דבל.
—.43,000
אפשר רק טריילר
טלפון: 248353

למכירה ציוד
לבית חרושת לבלוקים,
2 מכונות לבלוקים (עבאי) עם כל התמכות,
מערבל ולוחות.
לפנות: טל' 30141—067
כנען — צפת

מעוניין
בטרקטור
L-955
טלפון: בערב — 748089
8—13.00 — 245146

יהושע בר־יוסף

אשרי המאמין

לעיתים קרובות, כשאני רואה יהודי מתפלל בלב ונפש, או שומע קולו של בן־ישיבה משתפך בהמיית הניגון של לימוד דף גמרא, אני מתמלא תחושה של קינאה עמוקה. הייתי נותן בשעה זו כל דבר בעולם, כדי להיות במקומו. את ערכה הגדול של אמונה תמימה מסוגל להעריך רק אדם, שחי בעצמו חוויית אמונה, והיא ניטלה ממנו שלא בטובתו.

משהו בדומה לכך אני מרגיש בשנים האחרונות במישור אחר לגמרי, במישור המדיני שלנו. כשאני רואה איזו נערה תמימה פוקחת לרווחה את עינית היפות המלאות תמהון, והיא שואלת מעומק ליבה הצעיר: מדוע לא שמים קץ אחת ולתמיד לכל המלחמות הללו? מדוע לא הולכים לקראת הערבים, ומגיעים איתם לשלום צודק ובר־קיימא? — מקבל הסלנג הפוליטי בפיה משמעות כנה ראשונית. אני ממש שומע את כל הכאב ואת כל התחינה שבקולה, אך יותר מכן את האמונה התמימה המלאה, שהכל תלוי בנו, או במנהיגינו המטומטמים, שאינם מבינים מה שנערה חמודה זו מבינה...

אולם, הקינאה העמוקה ביותר שמורה בלבי כלפי העתונאים והסופרים והפרופיסורים, השואלים את שאלתה של הנערה התמימה במישפטים מהוקצעים להפליא, בשיכנוע עצמי המבוסס על הגיון בריא, ובשנינות משובצת פניני־לשון־ומחשבה. התמימות המתוחכמת שלהם ממש מכריעה אותי עד־עפר.

*

לא מכבר הופיעו בטלוויזיה בתוכנית „מה נשמע" שני סופרים צעירים נלבבים: יורם קניוק ועמוס עוז. יורם קניוק עישן מקטרתו בשלווה, ועיניו הנבונות שפעו בטחון מעבר לכל ויכוח. הוא השמיע מה שהשמיע בנימה של התאפקות, של מה שמכונה באנגלית „אנדר־סטייטמנט", בּמלים ספורות לעניין. כך מסוגל לדבר רק אדם, שכבר עבר את כל שלבי הספיקות והחיטוטים, ותורתו ערוכה וברורה ללא שמץ של תהייה.

לעומתו, שש עמוס עוז לקרב, ואמר אותם דברים עצמם בחידוש ובשנינות מלאת מרירות ומרי. בעיניו מוכים המנהיגים, ועימם עם ישראל, בשגעונות ובפחדים גלותיים. חוסר האמון הזה בכוונות השלום של הערבים גובל ממש במאתרלוגיה. כמין נביא קדמון, הרואה לבדו את האור והכל מסביבו מגששים בחשיכה, רואה עמוס עוז את המתרחש כיום אצלנו בשטח המדיני. הוא פשוט אינו מסוגל להבין כיצד אין האחרים רואים מה שהוא רואה, ובעיניו הקרועות רבץ אותו תימהון תהומי שבעיני הנערה התמימה.

מה אומר ומה אדבר? ישבתי כולי מזועזע מקינאה עמוקה בשני עמיתי הסופרים הצעירים. אמונה גדולה ועמוקה כזאת, כיצד מגיעים אליה? מנין שאבו שני הצעירים הנלבבים הללו את הכוח והעוז והישרון לאמונה נהדרת כל־כך? באיזה עולם קסום חיים הם? ומה קרה לי, שאני רחוק כל־כך מעולם קסום ונפלא זה?

*

מוסר השכל: אשרי המאמין! אך אם לגבי המאמין בתהלים ובדף גמרא ניתן לומר, שטוב לו באמונתו וטוב לעולם, שכן אמונתו אינה מזיקה לאיש ואינה מסכנת חייו ושלומו של שום איש, אלא אדרבה, היא מוסיפה אזרחים טובים מועילים ושומרי חוק למדינה ולחברה — הרי לגבי המאמינים המתוחכמים החדשים קשה לומר כזאת. באמונתם התמימה הם מעמידים בסכנת את חייהם של אלפים ורבבות, אם לא את גורל המדינה כולה, וזוהי אמונה נוחה מאוד לעצמם, יש להם במי לתלות את הקולר. הם יודעים שאם רק יחליפו את המנהיגים הקשוחים וישנו את המדיניות, יבוא השלום ותיפסקנה המלחמות וכל איש בישראל יישב בשלום ובשלוות תחת גפנו ותאנתו. טוב להם שיש להם פתרון מן המוכן. הם ראויים לקינאה מכל הבחינות.

אולם, אם אמונתם תהרוג מגדל שעשוע הוויתי אישי, ותיהפך חס־וחלילה למדיניות מקובלת על ממשלה כלשהי — הרי אז... אך מוטב להשאיר זאת להתמגות אחרת.

אביעזר גולן

האומנם „נורמות חדשות של משמעת"?

את חטאי אני מזכיר היום:

על פי גידולי וחינוכי — בוודאי גם בהשפעת למעלה משש שנים בשורות הצבא הבריטי — אני „מיליטאריסטי" רוצה לומר, אני מוצא הרבה מן החיוב בעצם הנוהג והנוהל הצבאיים, במשמעת ובסדר, בכל המישטר של מפקדים ופקודים. וכשהמדובר בצבא ישראל, חוששני שאני נימנה עם הקבוצה אשר „כשמזכירים את שם צה"ל הם קופצים ל,דום' ושרים התיקווה".

ואף־על־פי־כן, לא הזדעזעתי כאשר קם אריק שרון ואמר דברים שמהם השתמע כי אין הוא רואה במשמעת העיוורת למפקדיו את חזות הכל; שיש דברים יותר חשובים ויותר מחייבים ממנה.

אדרבה, הרבה יותר הזדעזעתי מן המקהלה שענתה מולו בתאניה, על „הנורמות החדשות של משמעת שאריק שרון מטיף לצה"ל".

*

מה שהדהים אותי היה הכיטוי „נורמות חדשות של משמעת".

אני רוצה לתקן: אין אלו נורמות חדשות כלל וכלל. הן כלולות במערכת החוקים של כל אומה נאורה, וכן גם של כל צבא נאור, ובמישפט הבינלאומי.

מי שטען לזכות המשמעת העיוורת, המחייבת בכל תנאי, היו מנהיגי הנאצים, שהועמדו לדין לפני הטריבונל הבינלאומי בנירנברג. הם שאמרו: „היטלר פקד עלינו ואנו, כחיילים ממושמעים, חייבים לציית". בכך ביקשו להצדיק את מעשי הזוועות שביצעו.

אבל בית־הדין הבינלאומי לא קיבל טענה זאת, ובשופטו אותם למוות פסק פסיקה עקרונית, שעצם הציות לפקודה איננו הצדקה למעשה שאינו מוצדק מעיקרו. אדם — אפילו הוא חייל כפוף למשמעת, אפילו קיבל פקודה מפורשת — חייב לשקול אותה באמת המידה של מצפונו, ואם אין היא מוסרית, הוא חייב לסרב למלאה.

וגם בית הדין הבינלאומי בנירנברג לא „חידש נורמות". בחוקת הצבא הבריטי, ב„קינג'ס רגולייישנס", יש מכבר פרק שלם הדן ב„פקודה בלתי חוקית", שמותר לחייל לסרב למלאה ואף חייב הוא לסרב למלאה.

ויש סעיף דומה בחוקת הצבא האמריקני, ועל פיו נשפט לפני מיספר שנים סגן מחיל־הנחתים למאסר־עולם על טבח שביצע בכפר וייטנאמי, למרות שביצע את הטבח על־פי פקודה מפורשת.

ולמה נרחיק עדותנו? כאן, בישראל, נשפטו אנשי מישמר־הגבול למאסר על מעשה שעשו על־פי פקודה מפורשת (פרשת כפר־קאסם).

*

אין אני רוצה להשוות את הפקודה, לה סירב האלוף שרון לציית, אף עם אחת מן הפקודות שמניתי כאן. מניתי אותן, רק כדי לקבוע: בתנאים מסויימים מותר — גם על־פי הדין — לסרב למלא פקודה. השאלה היא: באילו תנאים?

ובכן, חוקת השיפוט של הצבא הבריטי, שאותה אני מכיר, מטילה עול כבד על המסרב למלא פקודה בתואנה שהיא „בלתי חוקית". הוא חייב להוכיח שאמנם היא כזו, ואם לא יוכיח — יענש במלוא החומרה, השמורה לסרבני־משמעת ולמרדנים.

אבל ניתנת לו הזכות לנסות ולהוכיח.

דומני שלפחות אותה הזכות מגיעה לאריק שרון. אדרבה, שיובא בפני הגוף המתאים וינסה להוכיח (וצעד כזה יעשה צדק גם עם „ידידי", האלוף שמואל גונן — המפקד היחיד של מלחמת יום־הכיפורים שנענש והורחק מתפקידו — אף ללא בירור וללא שמיעת טענותיו; ואשר בתיסכול גובר והולך הוא מגיש תביעות על הוצאת־דיבה נגד עתונים ועתונאים באמרו: אם אף אחד אינו רוצה לשמוע את דברי, לפחות ישמעם בית־המישפט...).

*

הרושם שלי הוא שבדיוק אל זאת חותר אריק שרון, בהשמיעו את הצהרותיו המרגיזות.

יש לו טענות חמורות, לאו דווקא על מידת הכוננות בצה"ל לפני המלחמה, אלא על אופן ניהול המלחמה, ואין לו בפני מי להשמיען. ועדת־החקירה הממלכתית מוגבלת, על־פי כתב הסמכות שלה, רק לשלב של ערב־המלחמה ולשלב הבלימה במלחמה.

וכל עוד ועדה זו יושבת — ומסתבר שהיא תשב עוד חודשים — הרי זו עילה לכל הגורמים האחרים, לממשלה, לפיקוד צה"ל, לנקוט ב„שב ואל תעשה". ומי יחקור את המחדלים שהיו — אם היו — בניהולה של המלחמה? ומתי יתוקנו הפגמים — אם היו? לקראת המלחמה הבאה?

אריק שרון אומר דברים לא־נעימים; הוא „עושה גלים"; ואנחנו — אחרי רעידת־האדמה שעברה עלינו — רוצים שקט; על כן הנטייה הטבעית היא להתקומם נגדו, לראות בו לפתע שחצן ומטיל דופי ומטיף לפריקת עול. לדחות את טענותיו „על הסף" ולהתעלם מהן.

אבל — במרט אחרי יום־הכיפורים — אסור לנו לרצות שקט. אסור לנו לשוב אל השאננות.

הוויכוח שלא נס ליחו

(סוף מעמוד 12)

אדם, שאם ישבו בה — והערבים ישבו בה יותר מאשר רוב היהודים — שוב אין רגשותיהם יכולים להינתק ממנה".

בהמשך מעלה טוינבי טענה אחרת לגמרי: „מי שטוען כי הוא בעל תודעה היסטורית לגבי ארץ מסויימת, אין הדבר נותן לו זכות לגרום עוול לתושביה הנוכחיים. לדעתו, יש גם חוק־התיישנות בהיסטוריה. שכן, אם לא חל חוק־התיישנות על היהודים שאיבדו את ארצם ב־135 לספירה (המועד בו נעקר רוב הישוב היהודי בידי הרומאים), מה יקרה במונטריאול ובלונדון", שואל טוינבי.

„לא אמות כי אחיה"

נגד טענת ההתיישנות מעלה הרצוג נימוק א־היסטורי. „עם ישראל", אומר הוא, „הוכיח עצמו מחוסן מפני האלכימיה של ביצעה ההיסטורית (בהכחידה והותם של עמים שנעלמו מכבר)... זהו תיאור קולע של התמד־הקיום היהודי. ההיסטוריה לא הכירה בחוק ההתיישנות. אנו העם היחיד במזרח־התיכון, המדבר באותה לשון, דבק באותה אמונה, חי באותו מערך של שאיפות ורציפות רוחנית, שבו דיברו, האמינו וחיו אבותינו לפני אלפי שנים בשבתם בארץ, ובגלותם ממנה".

טוינבי מנסה להתחמק מן הדיון ההיסטוריוזופי וקובל על העוול שנגרם לפליטים. אך הרצוג המדינאי אינו מרפה מן ההיסטוריון, המבקש להשתמט מן הדיון ההיסטורי ואומר: „חיינו משך הדורות ניתנים למיצוי בפסוק אחד מתהלים: ,לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יה', כאן נמרדנו דרכינו... בהתמד חיינו במשך הדורות אנו צופים את יד ההשגחה... וכך אנו צועדים קדימה ומתפללים למילוי תקוותינו הרוחניות. אתה אומר אינכם מתים ולא ברור מדוע, אך אינכם חיים... אנו אומרים — לא: בעצם התמדתנו, בתפילותינו ובתקוותינו, בדבקותנו בארצנו ובאמונתנו בקיומה של הנבואה בת־האלמוות".

וכאן עובר הרצוג מכנפי החזון לוויכוח הפוליטי: „רצוני לשאול אותך, כישראלי בן זמננו המייצג את ארצי ושותה כשהיא קמה לתחיה ולעצמאות... כלום אין חשיבות לעובדה שמכל עמי הקדם במזרח־התיכון אנו העם היחידי, החי כיום ברציפות באיזור זה, מדבר באותה לשון ומחזיק באותה אמונה דתית? רבי עקיבא ובר־כוכבא, אילו קמו לתחיה, יכלו לשוחח עמנו... אחרי אלפי השנים שעברו עלינו קיבצנו יהודים משבעים ארצות — תימנים שהיו מנותקים מזירמה הראשי של התרבות למעלה מאלפיים שנה; יהודים ממרוקו, מאירופה, מפאתי הודו — כולם נקבצו וכוננו אומה משותפת — האם אין חיים בחיבור זה? האם זה מעשה מאובן? כך מגיב מאובן? כל חלקיקי המאובן הברך יחד וחשים כעם אחד ומאוחד... אנו מאמינים שהתמד קיומנו הוא אות ומופת לעליונות ערכי־הרוח על ערכי החומר... ואני שואל אותך, סיר, בכל הכבוד הראוי, האם אין אתה סבור שכל אלה מניחים בסיס כלשהו לאפשרות שינוי דעתך עלינו כשריד מאובן?"

„חיוניות ישראל"

בתשובתו מסביר טוינבי, כי לא השתמש במושג מאובן לגבי העם היהודי בלבד, אלא לסוג שלם של עמים. זהו ביטוי אקדמי — הוא טוען — ולא כינוי־גנאי. הביטוי בא להסביר תופעה של תרבויות שגווען לפני שנים רבות ולא נבלעו בתרבויות ובגזעים אחרים, אלא מתכנסות בקליפתן וממשיכות בקיומן. לדעתו, היו היהודים מאובן עוד בתקופה הרומאית ונסתגרו כל הדורות בקליפתם עד מלחמות נפוליאון, שפתחו ליהודים שערים לזרמי החיים.

הרצוג נתפס למשפט זה ושואל: „האם כוונתך לומר, שיצאנו מכלל מאובן, סיר?"

טוינבי: „מעולם לא הכחשתי שהיהודים המשיכו לחיות, מתחתי ביקורת על כמה צורות של חיוניות שלבשה ישראל, אבל מעולם לא כפרתי בחיוניותה".

*

אין ספק שהאזנה לוויכוח זה היא מקור להנאה אינטלקטואלית, ויש בה כדי לעורר את הרוח בימים הקודרים, בהם אנו חיים היום, עם זאת, מתגנבת ללב הרגשה של צער על שאדם בעל שיעור־קומה כמו הרצוג אינו חי עימנו היום ומשמש לנו לפה, ומה שגרוע מכל: לא רק שאין לנו איש־ציבור ברמתו של הרצוג, אלא שבחיינו הציבוריים מצאו אחיזה דווקא רעיונותיו של טוינבי ואוי לעיניים שכך רואות.

מציאות זו מחזקת את התביעה לעשות שימוש בוויכוח זה (המצוי, אגב, בסטנוגראמה ובתרגום עברי מצויין) כחומר חינוכי ממדרגה ראשונה.

דידי מנוסי

מצב רוח

הַמֶּלַנְכוֹלְיוֹת הַיּוֹרְדוֹת
עַל לְבָבֵנוּ
אֵינָן תְּלוּיוֹת רַק בָּעֻבְדוֹת
שֶׁלְּפָנֵינוּ.

לֹא רַק נֻסְחוֹת הַמְּסִיחוֹת
אֹמֶת מְדַאֶגֶת:
כְּאִלּוּ הַסְּרֶנָדַת־לוּחוֹת
זֶה לֹא לְסֶגֶת.

לֹא רַק רוֹטַצְיָה בֵּין דְּמֻיּוֹת־
צַמֶּרֶת־צַה"ל
בִּמְקוֹם לִבְדֹּק בְּצִיצִיּוֹת
מִחוּט עַד נַעַל.

לֹא רַק תַּרְגִּיל שֶׁל צִ'יף־מַפְכַּ"ל
אַחֲרֵי אִתְנַחְתָּא
בְּאֵין אִישׁ שֶׁיָּקִים סְקַנְדָּל:
הֲרֵי הִבְטַחְתָּ!!!

לֹא רַק סוּבְּסִידְיָה שֶׁאָבְדָה.
לֹא רַק הַיֹּקֶר
הַמִּשְׁתּוֹלֵל — וְלֵךְ תֵּדַע
מַה יֵּלֶד בֹּקֶר.

וְעוֹד... וָעוֹד... הַכֹּל אֱמֶת
וּמְדַכֵּא — אַךְ
לְמַצַּב־רוּחַ מֻזְפָּת
זֶה לֹא מַסְפִּיק.

כִּי הַמַּסְפִּיק לְלַבּוֹן
הַמַּצַּב־רוּחַ
זוֹ הַתְּחוּשָׁה שֶׁ אֵ י ן מְכֻוָּן —
הַכֹּל פָּרוּץ!

הַכֹּל אַרְעִי וּמְעֻרְעָר.
לֹא סוֹף לֹא פֶּתַח.
הַיּוֹם קַיָּם, מָחָר מָחוּ,
עַל פְּנֵי הַשֶּׁטַח.

לֹא תָּכְנִית־אָב, מַבָּט רָחוֹק.
תָּמִיד [illegible] —
קוֹבְעִים דָּבָר וְהִפּוּכוֹ
תּוֹךְ שָׁעָתַיִם.

וְכָל קוֹנְסֶפְּצְיָה עִקָּרִית
אוֹ אֶגְלִיּוֹת
הִיא בַּמִּקְרֶה הַטּוֹב — מִקְרִית,
בְּרַע — שִׁקְרִיּוֹת.

וְדֶרֶךְ מְכַבֵּי־הָאֵשׁ
הִיא דַּרְכֵּנוּ שֶׁלָּנוּ...
וְכָךְ הַכֹּל גַּם יִתְרַחֵשׁ
מִכָּאן וָאֵילָךְ.

*

כֵּיצַד מִן הַמָּבוֹךְ לָצֵאת?
לִי לֹא יָדוּעַ,
וְזֶה לְבַדּוֹ מְקַבֵּל לִי אֶת
הַמַּצַּב־רוּחַ.

עמוס קינן

לצה"ל באהבה

אינני כתב צבאי ולא בן בנו של כתב צבאי. ההבדל ביני ובין שר־הבטחון, שהשיח קריאת־קרב אי־רונית־שובבה נגד כמה „מבקרי תיאטרון", שהפכו למבקרי מחדליה, הינו הבדל ברור: בעוד שלא כל ישראלי הינו איש תיאטרון, אין ישראלי שאינו איש צבא. ועל כן מידת ההבנה של כמה טוראים (מיל.) בבעיות בטחוננו עולה על מידת תבונתם של אלופים רבים בתיאטרון. ואגב, האזנתי פעם לשר הבטחון בדיון רדיו, בו הופיע על תקן של מבקר־תיאטרון, ותקף את „מלכת האמבטיה". לא התרשמתי. הופעתו רק חיזקה בי את ההכרה, שאני אוהב את צה"ל והוא יקר לבבי יותר מאשר מר דיין אוהב תרבות. ואולי הסיבה שאני אוהב את צה"ל היא מפני שעד כדי כך אני אוהב את תרבותי וחרד לה. ועל כן איכפת לי מה תהיה דמותו של גוף שנועד להגן עליה ועל קיומה. מכאן אני נוטל את רשות־הדיבור לומר כמה מלים על צה"ל.

*

כל ציפור ברחוב יודעת כבר ש־משהו נשבר. שאי־שם במהלך ה־עניינים מאז יום־כיפור ולפניו, נמ־רטו עלים רבים מזרי־דפנה רבים. הבטחון העיוור ששם למעלה הכל כשורה. האמינות שאין עליה עו־ררים. היחס הברור והישר המת־משך לכל אורך השרשרת הפיקו־דית. כל אלה נעלמו כמעט. לא רק חיילים נותרו לבדם. גם מפקדים נותרו לבדם. לבדם עם מצפונם. עם חשבון־הנפש שלהם. הבדידות הפכה להיות סימן־ההיכר העיקרי של מלחמת יום־כיפור. עם שלם של בודדים.

את הבדידות הזאת לא ניתן ל־רפא בצעדים אדמיניסטרטיביים. הבדידות הזאת קורעת ומנתקת את הקשר שבין אדם לחברה, וזה ה־קשר שעליו בנוי לא רק צה"ל. עליו בנוית החברה הישראלית כו־לה. שרק עליה יכול צה"ל להיות בנוי.

„ואת האדם שכחו", אמר פעם צ׳כוב. צה"ל, שהיה צבא נאור, צעיר ואמיץ של עם קטן הלוחם על חירותו, נאלץ היה לסמוך רק על נכס אחד. הוא האדם. אבל אין בנמצא אדם שהוא אדם של צה"ל. ישנו האדם הישראלי, וכאשר שכ־חו אותו, איבד צה"ל את כוחו. את המיוחד והמייחד שבכוחו.

כאשר החל צה"ל לדבר בלשון של מאסות של פלדה, היה ברור אפילו למבקר־תיאטרון חד־עין, ש־משהו מתחיל להיסגם. כל מבקר־תיאטרון יודע שתיאטרון טוב, כמו צבא טוב, בנויים קודם כל מנשמה ורק לאחר־מכן ממיבנה של שיש או פלדה. לא אולם „הבימה" ה־מפואר יכול להוציא מתוכו שקס־פיר, ולא המאסות של הפלדה מו־לידות את רוח הלחימה ואת המו־טיבאציה העיקשת. ומה שאיבד צה"ל הינו המוטיבאציה, ומוטי־באציה היא בעייה חברתית.

*

שום צבא, ואפילו הצבא המהפכני ביותר, אינו יכול להיות מנותק מהקשר החברתי שלו. אי־אפשר לקיים אי של טוהר מהפכני ושל מחשבה יוצרת ונועזת, בלב חברה שהסתאבה. והחברה הישראלית הסתאבה מאז מלחמת ששת הימים.

צבא טוב, מהפכני ויוצר ומת־חדש, יכול להתקיים רק במקום שבו ההנהגה המדינית מציבה יע־דים לאומיים מהפכניים, יוצרים ומחדשים. והנהגה פוליטית כזאת יכולה לקום רק בחברה היודעת להצמיח מתוכה הנהגה שכזאת. הא בהא תליא. על כן, אי־אפשר לרפא את צה"ל מבלי לרפא את ההנהגה המדינית. אי־אפשר לרפא אותה מבלי שתיווצר בחברה הישראלית מחשבה חדשה. ומחשבה חדשה לא תיווצר אם לא תשתנה בראש־ובר־אשונה המציאות החברתית. רק זה הסדר ההגיוני של תהליך ה־הבראה, ולא להפך.

צריך שייאמר פעם ברורות וללא הסוואה: לא ייתכן שבמדינה תש־רור שחיתות פוליטית ושחיתות זאת לא תמצא את דרכה גם אל צורות הצבא. לא ייתכן שבמדינה תשרור שחיתות כלכלית, וזאת לא תחדור אל הצבא. לא ייתכן שה־חברה הישראלית תהיה בנויה מ־שני עמים, ושעבודה זו לא תש־תקף בצבא. אין ניסים כאלה. וה־יום אנו יודעים גם לצערנו, ולא מעטים היודעים, שניסים אלה גם לא קרו.

היה כדאי לשר־הבטחון לדעת שאין מסלה בעולם שאין גנרל ה־אחראי לה. לעומת זאת, כמה מ־הנצחונות המפוארים ביותר בתול־דות האנושות, נגרמו על־ידי חו־זים, הוזים, פייטנים ומורים בבית־ספר. המורה להיסטוריה גיאפ ני־צח את כל המטה הכללי של צרפת. הפייטן מאו טסה טונג גרם לאחד הנצחונות הגדולים בהיסטוריה. ד"ר פידל קאסטרו גבר על צבא חזק, בעזרת קומץ סטודנטים. ה־פייטן וכותב המחזות יצחק שדה חישל את תורת הלחימה העברית והקים את הפלמ"ח, שממנו צמח דיין. צבא טוב הינו צבא שבו כו־תב מחזות (לתיאטרון, לתיאט־רון!) מצמיח מפקדים כמו דיין. צבא טוב הוא צבא שבו אותם מפקדים כמו דיין הצמיחו מה ש־הצמיחו.

מה שהמציאו, היה תורת ההת־חפרות במקום תורת האדם היש־ראלי הלוחם. הרבה בטון, הרבה פלדה. היכן היום הבטחון, היכן הפלדה של קו בר־לב? אולם, תו־רת ההתחפרות ותורת הבטון וה־פלדה הינן חלק בלתי נפרד ממח־שבתה של חברה מתאבנת. ועל כן, לא קו בר־לב הוא שהעשיר את מתעשרי הבטחון שלנו, אלא מתעשרי הבטחון שלנו, שהם נותני הטון במחשבה החברתית של יש־ראל, הם שיצרו את קו בר־לב, וקודם כל במחשבתם, שהיא חלק ממהותם וחלק מהיעד הרוחני שלהם. והיעד הזה הוא שקבע את דמותו של האדם הישראלי מאז מלחמת ששת הימים.

*

מלחמת ששת הימים הביאה לנו את השטחים הכבושים ואת ארץ־ישראל הגדולה. האדם הישראלי, זה היהודי החדש שבא להפרות בעמל כפיו את שממות הארץ, הפך לאפנדי. הלוחם הישראלי הפך לה־יות מאיש הלוחם על עצם קיומו ועל קירות ביתו, למי שלוחם על נחלה מורחבת ושולט בבני עם אחר. על כן מה הפלא אם צבא הגנה לישראל נהפך בין השאר ל־צבא המגן על שטחים כבושים מ־פני התקפת־פתע של בני העם הנכבש. מה הפלא אם בתנאים כ־אלה מתגלה בקירבו מחדל.

הכיבוש הוא הסרטן המכרסם בלב החברה הישראלית. ואי־אפ־שר לקיים כיבוש ובאותו זמן ליש־מור על טוהר ערכיה ומניעיה של החברה הישראלית. הכירסום הוא כה מסוכן, עד שצבא המיועד ליש־מור על שטח כבוש — בסופו של דבר אינו יעיל כשהיה, אפילו ב־הגנה על עצם הבית!

חוץ מזה שהכיבוש מונע את השלום, וחוץ מזה שהמנטאליות של ארץ־ישראל השלמה מונעת כל הסדר עם הערבים ומנציחה את מצב הלוחמה, גורם מצב הכיבוש לגרוע מכל: לאט לאט ובהדרגה הוא מעלה את עוצמת המוטיבציה של האוייב, ומחליש את זאת שלנו. בסופו של דבר, לא צה"ל יכול להגן על ארץ־ישראל. רק ארץ־יש־ראל יכולה להגן על צה"ל. אבל כדי להגיע לכך צריך לשחרר את ארץ־ישראל מן הסרטן שדבק בה. עד אז קשה לראות דבר מלבד שחורות. לא חילופים בפיקוד. לא הצבת צעירים במקום קשישים. או להיפך. לא ריאורגניזציה במיבנה. לא יצירת אגפים חדשים. כל אלה יפים כמו כוסות־רוח. ואנו זקוקים לא לכוסות־רוח, אלא לרוח.

*

הרוח היא בציונות, כפי שהיתה. בחזרה אל ערכי העבודה, ההגנה והשלום. צה"ל של ארץ־ישראל ה־קטנה היה הנפלא שבצבאות, ש־שום אוייב לא יכול לו. אם נעשה עכשיו שלום עם הערבים, מובטח לנו צה"ל חזק ונפלא, שיגן תמיד על השלום הזה. אם לא נרצה לע־שות שלום בגלל דונם פה ושם, המעניק בטחון מדומה אך לא שלום, לא יוכל אפילו צה"ל להגן עלינו.

אין בנמצא. בנמצא של ההגיון או הרגש. שום אפשרות אחרת.

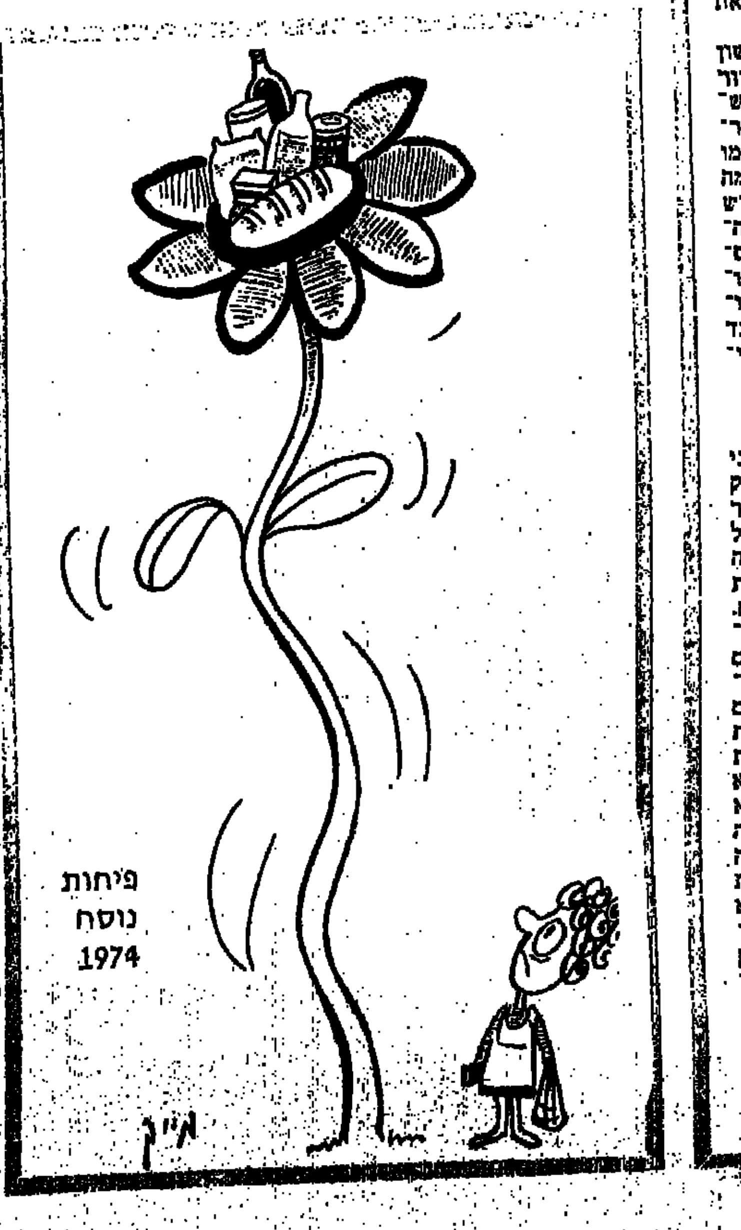

בועז עברון

ובכל־זאת: חקירה הכרחית

שלשום פורסם בעתון זה מאמר בחתימתי, המותח ביקורת חריפה על ראיונותיו האחרונים של ח"כ אריאל שרון. עיקר הביקורת היה מופנה כלפי עקיפת המיבנה הפו־ליטי התקין וההתעלמות מהחוק ומהמשמעת הצבאית שבדבריו, דברים הנושאים אימפליקציה של שאיפה למנהיגות דיקטטורית. או־לם, מעבר לדברים אלה, היו ל־שרון גם טענות קונקרטיות, הצרי־כות להדאיג כל אחד מאיתנו, בלי שים לב למי שהשמיען ולאיזו תכ־לית השמיען.

המדהים הוא, שאחרי הזעזוע העצום של המלחמה ואחרי מבול הסיפורים העוברים מפה לאוזן, שאפילו רק עשרה אחוז מהם נכו־נים מעידים הם על התפתחויות חמורות ביותר בצה"ל — החליטו שר־הבטחון והממשלה כולה שכל הפיקוד הצבאי הוא בסדר ונהג כשורה, שאין שום צורך באירגון־מחדש, בחילופי גברי ובחשיבה־מחדש של המערכת הצבאית. מס־תבר שבסך־הכל היה רק אשם אחד, האלוף גונן (שטיב הטענות נגדו לא פורסם מעולם, וכך יש רבים הטוענים כי הוקרב כ„שעיר לעזאזל" על חטאי אחרים. ואין כל אפשרות לדעת עם מי הצדק, מפני שכל הפרשה חסויה). והוא הועבר לפיקוד על מרחב־שלמה, וזה הכל.

אין הדברים הבאים נובעים מ־„שאיפת נקם" או „רצון להעניש". לא זו הבעייה. הדברים חמורים הרבה יותר: הנטייה הטבעית של בני־אדם היא להצדיק את מעשיהם. למערכת האישית, המנהלת כיום את צה"ל, יש מטבע הדברים אינ־טרס משוריין בהשארת המצב ה־נוכחי והאנשים הנוכחיים על כנם. קשה מאוד לאנשים להודות, כי טעו. ואם לא טעו, הנטייה היא גם לא לשנות בשיטות ובדוקטרינות, שלפיהן נהגו עד כה. שהרי הוכיחו את עצמן. כל מה שקרה אינו אלא תקלה טכנית לא חשובה, שאינה שווה כי ירחיבו עליה את הדיבור.

דבריו בחשדנות, הרי עצם השמ־עתם מפי מפקד בכיר מחייבת התייחסות רצינית ביותר לעניין, שהרי ברור לכל אדם בארץ, אפילו בור בעניינים צבאיים, שלצד השני יש אוכלוסיות ומשאבים כספיים שיאפשרו לו תמיד להעמיד מאסות הרבה יותר גדולות, כך שהסתמ־כות על המאסות בלבד מזמינה תבוסה־מראש.

יותר על כן: אפילו יושגו הסדר והסכם שלום, תעבורנה שנים מיספר, בהן נהיה חייבים לקיים כוננות צבאית גבוהה, עליונות ל־הניא את ה„ניצים" בארצות הער־ביות מחלומות של הרפתקות צב־איות נגדנו. ולשם כך חייב הצבא להיות יעיל ודרוך היטב, לא צבא הסובל מעודף שומן ומהסתיידות עורקים מחשבתית. העליונות ה־צבאית הישראלית איננה כלל נתון מובן מאליו, מעין חוזה חתום מידי ההשגחה שישראל תהיה חזקה תמיד יותר. היא נוצרה על־ידי עמל ושקידה עצומים. על־ידי מחשבה עצמאית וטוהר־מידות ודמוקרטיה פנימית ודאגה לכל חייל. אם יח־נוונו גורמים אלה, אם יתגלו יותר ויותר סרטני שחיתות, אם המח־שבה המקורית תיעלם בהתנפחות של גנראלים, אם יגדלו הפערים המעמדיים — ומצד שני יבואו מאמצים ערביים לשיפור האיכות הצבאית שלהם, עלולה עליונותנו להיעלם כליל. לפיכך אנו מצווים להיות רגישים וזהירים מאוד ב־תחום זה. לכן לא די בהכרזה ש־הכל שפיר. ויאם יש ליקוי כל־שהו, חיקרת אותו ועדת־אגרנט. כאשר מושמים דברים חריפים כ־אלה, הכרח הוא לחקור את הדב־רים מצידם המקצועי, בפומבי ככל האפשר, ובדחיפות הגדולה ביותר.

*

הדברים מתחילים מלמעלה. אם שר הבטחון אינו אחראי למאומה, ודאי שגם הרמטכ"ל אינו אחראי, וכן הלאה עד לדרגים הנמוכים ביותר. כלומר: אם יבקש מישהו במידרג זה למצות את הדין עם אחד מפיקודיו, יוכל הלה תמיד להשיב לו: מדוע נטפלת אלי? אם חטאתי אני — מה על הגבוהים ממני? מה למעל, איתך?

המסקנה היא, שאם אומנם היו אי־סדרים ותקלות חמורות ב־צה"ל ערב המלחמה ובמלחמה עצ־מה, הרי השארת כל האנשים האח־ראים על מכונם, פירושה ששום דבר לא ישתנה בצבא. שהרי אם האנשים בסדר, סימן שגם שיטו־תיהם בסדר. ואין הדברים אמורים רק בנוהגים פסולים, בשחיתות (וגם לשחיתות יש מחיר של דם וסבל. וילת קבלן שעלתה מיליון משמעה שבגדים, דלק ותחמושת בסכום זה היו חסרים בקווים). אלא גם בדוקטרינות לחימה.

כאשר שרון קובל על שיתוק ה־מחשבה היוצרת בצה"ל, על הסת־מכות על מאסות במקום תחבו־לות, קשה לדעת אם זו חוות־דעת אוביקטיבית, או אם היא נובעת בחלקה מחישובי לחימה פוליטית. אולם אפילו חייבים להתייחס ל־

ודאי יושמעו זעקות מרות נגד „הסכנה הבטחונית" שבחישוף צה"ל לביקורת וחובת מתן דין־וחשבון לציבור. אולם, הנסיון הו־כיח שדווקא מסך האיפול הבט־חוני שימש כיסוי נוח להתפתחותן של תופעות שליליות במערכת ה־צבאית. בימוק ה„בטחון" לא זו בלבד שלא חיזק את צה"ל, אלא סיכך עליו מפני ביקורת ציבורית מבריאה.

הציבור חייב ללמוד, אחת ול־תמיד, כי קציני־צבא בכירים עלו־לים לשגות כמו כל אדם אחר, ומו־תר לבקר אותם על טעויותיהם, ואף להדיחם בשל כך. שהרי טעו־יות שלהם אינן עולות רק בכסף. הן עולות בחיי אדם. וכן חייב ה־ציבור ללמוד, כי קציני צבא אינם חסינים מפני פיתויים חומריים יו־תר מכל אדם אחר. ולכן יש לקיים עליהם פיקוח גם בתחום זה. חיילי צה"ל הם הבנים שלנו, ויש לנו כל הזכות ואף החובה לתבוע דין־וחשבון, ללא רחם, מי הם האנ־שים שבידיהם אנו מפקידים את הילדים שלנו, האנשים האחראים לחייהם. ואם הם באמת ראויים ל־אמון זה. ורכושו של צה"ל הוא ה־רכוש שלנו, ויש לנו זכות מלי־אה לדרוש דין־וחשבון על הנעשה בו.

יעקב ברוז

כבר התגברנו

כל הטוען כי „אנו נתגבר" — טועה טעות דיקדוקית. הוא גם שוגה מישגה מהותי. הוא מפגר ונחשל. הוא איננו מעודכן. הוא מדבר בנוסח עתיד על עניין שב־הווה, אשר יש לתארו בלשון עבר. הוא סתם פסימיסט. אם לא יותר מזה — דפטיסט אמיתי. אין הוא מבחין במה שנעשה מתחת לאפו ממש. מה פירוש „אנו נתגבר", שעה שברור לכל, כי אנו כבר הת־גברנו, שבנו לאיתננו, התעודדנו. הכל חזר לקדמותו ולפעמים אף למעלה מזה?

אין כאן שום סוד. הכל כתוב וגלוי. די לעלעל בעתונים. אין ה־צנזורה פוסלת דבר שמרמז על התאוששותנו. הנה, עוד לא הספיק קיסינג'ר ללגום מעט קפה בקרון־המיסעדה של רכבת־ישראל ולהצ־טלם בו עם אבא אבן, וכבר הכ־ריזו נהגי המשאיות האוספות אש־פה בתל־אביב על חידוש שביתתם, שנאלצו, למרבה הצער, להפסיקה בפרוץ המלחמה. הם הבינו, כי עם חתימת הסכם־ההפרדה חלפה־הל־כה לה תקופת־החירום ועת השלווה הגיעה. בהתאם לאופנה הנהוגה ב־מדינה מאז ערב יום־הכיפורים, פעלו גם הם על־יסוד הערכת־מצב שקולה. הם ביססו אותה על הידי־עות המוסמכות שהופצו על־ידי אמצעי־התקשורת בביירות וב־קהיר ושודרו בנאמנות על־ידי ה־רדיו והטלוויזיה הישראליים.

*

אין נהגי מכוניות־האשפה היחידים שחזרו למצב נורמאלי. שוב מענ־שים ימאים את המדינה, משום אי רצונה לממן להם נסיעות לחוץ־לארץ באוניות שהחזיקה בשבילם בלבד. פועלים בנמל חיפה סרבו לעבוד בשבתות, מפני שמעבידים מאנו להמשיך לשלם לשלושה מהם שכר יום־עבודה שלם, בצירוף תו־ספת־חג תמורת שעתיים של טיר־חה בלבד. הם הפגינו הקפדה על תנאי־עבודה הוגנים, ממש כבימי „האלוהים השני" של מנהיג דגול בנמל אחר בארץ. לא בכדי הכריזו גם הפרופסורים על סיכסוך־עבודה. אין, איפוא, חשש כי יווצר פער ביניהם ובין פועלי הנמלים.

אף את בעלי תפקידים בכירים במישרדי ממשלה ובחברות ציבו־ריות אין להאשים בחוסר־תושיה. הם גברו בהצלחה על אי־הנוחות שנגרמת להם על־ידי יום־השבתון של מכוניותיהם הצמודות על־ידי שכירת רכב על חשבון המעסיק. אי־אפשר, על־כן, להטיח כלפיהם, כי אין הם נוסעים שבעה ימים בשבוע כמקודם.

*

ההתעוררות היא בכל תחומי ה־חיים. כמימים־ימימה הרקיעו ה־מחירים לא לפני הבחירות אלא אחריהן, ולא רק לפנתרים השחו־רים נעשה הפעם שחור בעיניים. אחרי שקמה הכנסת השמינית נב־חר מחדש ישעיהו ליושב־ראש שלה. אין תימה. לפי שלא זו בל־בד שהוא צבר הכנה, אלא אף ניחן בוותק במקצוע. הוא עד כדי כך מקובל, שאפילו התנועה למען זכויות האזרח הצביעה בעדו. היא תורמת בכך לריענון כוחנו. בכלל, זוהי הכנסת הבטוחה ביותר, שהי־תה לנו אי־פעם. ששה קצינים, מדרגת אלוף ומעלה, נימנים עם חבריה. מבין המיגזרים השונים ה־מיוצגים בה, לסקטור שלהם הייצוג הגדול ביותר. זו גם כנסת ששורת בה שאר־רוח. נשמעו, ובוודאי עוד יישמעו בה — כבימים שקדמו ל־הסכם־השילומים — נאומים אפו־קליפטיים, המוכיחים, כי טרם כלתה הנבואה בישראל. חוץ מזה, הכנסת כמינהגה נוהגת. כבעבר, עדיין אין המפלגות הדתיות בטוחות בזהותו של עם־ישראל ועל־כן דורשות, כי חברי הכנסת שייח' ג'עבר מועדי ושייח' חמאד אבו רביע ימצאו להן הגדרה מעודכנת למיהותם של ה־יהודים.

גם הממשלה היוצאת — והעו־מדת להיכנס — במלוא אונה, עד כה לא גילתה שום פגם בעצמה ובכפופים לה. בינתיים היתה לה רק אבידה אחת, אשר להיעלמו של שר־החינוך, נראה שזה לא הורגש כלל, אף לא נודע, לפי שעה, אם נעשו צעדי־התפייסות כלשהם בינו ובין סגן ראש־הממשלה.

*

אחרון אחרון חביב — לא זו בלבד שאנו מוסיפים להיות מעצמה צב־אית, כי אם מעצמה עוד יותר גדו־לה. משהו בין בריטניה לארצות־הברית, בין צרפת לברית־המוע־צות. זאת, במיוחד, אם הנשק וה־תחמושת הדרושים לנו יגיעונו תמיד בעוד מועד. והעיקר — אצ־לנו כל גנרל הוא מוכשר ומוצלח. תמיד חברו אשם.

מכאן שאני אופטימי כל־כך. כבר וולטיר אמר, כי האופטימיות היא הטירוף לטעון, כי הכל שפיר שעה שהכל בכי רע. התגברנו ו־חזרנו אל עצמנו. נורא התגעגענו לחידוש ימינו כקודם־יום־כיפורים, ימים שהביאונו עד־הלום.

אהרון בכר

אנשים אחרים

מפקדי הארמיה השלישית עורכים פאנטאזיות עליזות בפרברי העיר סואץ, כאילו באמת חזרו כמנצחים מן המלחמה הזאת. בצד הישראלי של קו הפסקת־האש מעולם לא היו ספיקות רבים ביחס לזהותו של המנצח, מפני שכל אפשרות אחרת מעולם לא הובאה בחשבון. גנראלים, ולא תשוב מאיזה צד, תמיד חוזרים עטורי ניצחון. בשביל זה הם גנראלים. בעיתוני העולם כותבים ששני הצדדים ניצחו קצת והפסידו קצת. אבל בשביל החייל הפשוט, שמתחיל לחזור הביתה אחרי שלושה חודשים של חיים ב־מידבר גדול של אי־ודאות, המל־חמה אומנם הסתיימה — אבל זהו־תו של המנצח האמיתי עוד לא נק־בעה. יכול להיות שזה מוזר, אבל כל מה שהתרחש במלחמה הזאת ולאחריה היה מוזר.

החבר'ה יצאו למלחמה הזאת מפני שבצהרי יום־כיפור לא הש־איר להם הצד השני שום אפשרות אחרת, כשהתותחים יורים. גם ה־פאציפיסט המושבע ביותר לא יפ־ריח מולם יונים ועלי־זית. אין ברי־רה. אחר־כך הסתיימו הקרבות ו־התחילה המלחמה שלאחר המלחמה — אותה התכתשות בלתי־פוסקת שבז'רגון המוזר של המזרח־התיכון קוראים לה, משום־מה, הפסקת־אש. ובין קרב קטן אחד למשנהו ישבו האנשים בעמדה, או למר־גלות הטנק, או ליד המדורה בש־חת, ושאלו את עצמם, לפעמים ב־קול רם: למה, בעצם, זה קרה?

התשובות שאותן שמע המידבר הן כל־כך שונות ומגוונות, עד כי אי־אפשר אפילו למצוא להן מכנה משותף. לכל אחד יש דעה, וב־תרמילו של כל טוראי פשוט מונח שרביטו של גנראל. אחר־כך הת־חילו האנשים לשכוח קצת את ה־עבר ולחשוב על העתיד. מה ש־היה היה, העיקר מה יהיה.

*

בהתחלה דיברו על החנות ש־נשארה נעולה, על האוניברסיטה שפתחה את שעריה בלי הסטודנ־טים המגוייסים, על תוכניות שירדו לטמיון, על החיים בעורף, שהת־חילו לחזור בלעדיהם למסלולם ה־רגיל. האנשים יצאו לשמירות וה־משכנתא העיקה עליהם. הם שכבו במארבים, וחשבו על חשבון בבנק ההולך ומצטמק, על העסק העומד לפשוט את הרגל.

לאט־לאט נעלמו גם המחשבות האלה. הישיבה הממושכת במיד־בר, בצילה של המלחמה, אשר שרידיה דוממים מכל עבר, מעניקה משמעות אחרת לחיים עצמם. היא משנה את זווית־הראיה, את דפוסי־המחשבה, את סדר העדיפויות. איזה ערך יש למשכנתא, אם אתה יוצא הערב למארב, ואם איש אינו יכול לחתום לך על ערבות שאתה גם חוזר ממנו בחיים?

האנשים יצאו מן המועקות ומן הדאגות הפרטיות שלהם אל תוך המועקה הכללית. משפחה גדולה אחת ישבה במידבר ועשתה לעצמה חשבון פשוט: אנחנו חוזרים הבי־תה אחרי הנסיון הקשה ביותר, ש־אפשר היה לעמוד בו. איזה מין בית מחכה לנו שם?

השאלה הזאת תקבע, יותר מכל דבר אחר, את זהותם של המנצחים והמנוצחים במלחמה הזאת. אם בחור, שעומד היום מול איסמעיליה, ויהיה זה החייל הכי טוב בעולם, יחזור מחר לביקתה העלובה שלו בפרברי העיר הגדולה מבלי ש־יש יהיה איכפת ובלי שאיש יזיז בשבילו יותר מאצבע — הוא יהיה הצד שהפסיד במלחמה, יחד עם כל הה־רים שלה. אלף ואחד נאומי־ניצחון ומאמרי־מוראל לא ישכנעו אותו אחרת.

*

האנשים דיברו על עצמם, על ה־בית, על הסביבה הקרובה להם מתוך תחושה ברורה וחד־משמעית, שכל מה שעבר עליהם שינה או־תם עד לבלי הכר. הגברים האלה, שמתחילים לחזור עכשיו הביתה, הם אנשים אחרים מכפי שעזבו או־תו בצהרי יום־הכיפורים. הם יוד־עים זאת, הם חשים ומרגישים זאת, הם מצפים שגם המציאות, שאליה הם חוזרים, תהיה אחרת. אחרת, כל העסק לא היה כדאי.

בגלל התבטאויות ספונטאניות, נוצר לעיתים הרושם, שהם מצפים לצעוד ליתר במשכורת, לאיזו הל־וואה בתנאים קצת יותר נוחים, ל־הקלה קטנה במיסים, לפרוטקציה במישרד־השיכון. זה פשוט לא נכון. החבר'ה האלה עברו את הגיהנום כדי שאחר־כך אפשר יהיה לחיות כאן כמו בני־אדם, כדי שיהיה ב־שביל מה לחיות, כדי שלחיים עצ־מם יהיה תוכן, כדי שתהיה להם איכות, אחרת. בשביל מה היה כל הגיהנום ההוא?

המציאות הזאת, שאליה הם מת־חילים לחזור לאט־לאט, תקבע ב־סופו של דבר, אם ניצחנו גם ב־מלחמה הזאת. כל השאר זה ביל־שיט.

זיוה יריב

מדוע באמת פרצה מלחמת יום־הכיפורים

שמע, שמיל, שמעתי היום בדיחה לא נורמאלית: אחד אמר לי ש־מלחמת יום־הכיפורים פרצה מפני שממשלת ישראל סגרה בפני הער־בים את כל האופציות המדיניות!

— נורא מצחיק! אני הייתי תו־לה אנשים שמפיצים בדיחות כ־אלה! הרי כל ילד יודע, שמלחמת יום־הכיפורים פרצה בגלל הפולי־טיזציה בצה"ל, והראיונות לעתו־נאים הזרים!

— שטויות! מלחמת יום־הכיפו־רים פרצה, כי לא גייסו את המילו־אים בזמן!

— איפה אתה חי? המלחמה פר־צה כי דובר צה"ל העלים אינפור־מציה מעתונאים בשלב הבלימה!

— נפלת על הראש? הערבים נאלצו לפתוח במלחמת יום־הכיפו־רים, רק בגלל הקינאה בין אריק שרון ואלוף גונן!

— השתגעת? הערבים התקיפו אותנו ביום־הכיפורים, בגלל שה־שרים קול וכורג לא השתתפו ב־ישיבת המיטבח של גולדה!

— אתה טועה, אדוני! המלחמה פרצה בגלל התאבנות המחשבה הצבאית אצלנו!

— אני רואה שאיסטרטג גדול כבר לא תהיה, מפני שמלחמת יום־הכיפורים פרצה דווקא בגלל חברת השפע הראוותנית, מסעדות הפאר והדיסקוטקים! לערבים פשוט לא היתה ברירה אלא להתקיף אותנו לאור הביזבוז מנקר־העיניים של החברה הישראלית!

— אידיוט! המלחמה פרצה ב־גלל המחדל הידוע — שהטנקים שלנו נעו לחזית על שרשראות!

— ירדת מהפסים? הרי כל אחד יודע שהערבים התקיפו אותנו ב־גלל הצדפות המעושנות בקרון ה־פיקוד של אריק שרון!

ראיון עם נגיד בנק־ישראל

(סוף מעמוד 1)

כר, מיססוא, קמח, שמן וכו׳) משמשים חומר־גלם למצרכים סופיים אחרים. אחרי תקופת־מעבר זו של פיקוח יש להביא תחרות חופשית. לדעתי, האמצעי הטוב ביותר לבלימת עליית־המחירים בארץ הוא יבוא מתחרה. לא הייתי נרתע אפילו מדרכים בלתי־שיגרתיות של יבוא ממשלתי ישיר של מוצרים מסויימים. על הממשלה לנקוט צעדים מתאימים שהמונופולים והקרטלים לא ינצלו לרעה את ציבור הצרכנים.

● האם צפוי לדעתך, מיתון במשק?

הנגיד: יש לעשות הכל, כדי לא לפגוע בתעסוקה של אלה הנמצאים כיום במעגל העבודה, ולקלוט את כוח־האדם שישתחרר מצה״ל. זו חייבת להיות המטרה המרכזית של המדיניות הכללית. אנו יכולים לקלוט עובדים אלה בצורה קונסטרוקטיבית, אם הם יועסקו בראש ובראשונה בענפי היצוא ובייצור למערכת בטחון. אני גם תומך בתוכניות־השקעות חדשות מטעם הממשלה הן בתחומי הבנייה הסוציאלית למגורים והן בהשקעות־התשתית, כגון כבישים ומים ובענפי המשק השונים, שאינם מייצרים לצריכה פרטית דחוקה.

אפשר להשיג את המטרה המרכזית הן על־ידי הקטנת הביקוש הפרטי — והקטנת הסובסידיות היתה אחת האמצעים לכך — והן על־ידי תמריצים מתאימים ליצוא. אם כל זה יבוצע, אני חושב שיהיה מיתון, למרות הצימצום של רמת־החיים.

הידוק החגורה

● מדובר בהורדה ניכרת של רמת־החיים. בכמה נצטרך להדק את החגורה בשנת 1974?

הנגיד: הדרך היחידה, שתאפשר לנו לממן את נטל המלחמה, היא נקיטת מדיניות כלכלית, שתמנע עלייה בביקוש ובצריכה הפרטית. נצטרך להוריד את רמת־החיים הפרטית בהשוואה למה שהיינו רגילים לפני המלחמה. אני מעריך, שיהיה צורך להוריד את רמת־החיים במשך השנה בששה־שבעה אחוזים בממוצע לנפש. ברור שיהיה צורך לדאוג לכך ששכבות מסויימות יורידו יותר את רמת־החיים. שכבות אחרות יורידו פחות, והשכבות הנזקקות לא יורידו כלל.

● האם חל שינוי בגישתך לגבי התנאים לרכישת ניירות־ערך ממשלתיים צמודים במסגרת עידוד החיסכון?

הנגיד: הציבור בארץ נתגלה כציבור חכם. לנוכח עליית המחירים והציפיות להתייקרות נוספת, רכשו האנשים בסיטונות מילוות ממשלתיים צמודים, הנושאים ריבית נטו של חמישה אחוזים, נוסף להיותם צמודים למדד. רק בחודשיים וחצי האחרונים נמכרו ניירות־ערך ממשלתיים אלה בהיקף חסר תקדים — יותר ממיליארד לירות!

אני בדעה שבתקופה זו, של ביקוש עצום למילוות־פיתוח ממשלתיים צמודים, יש מקום להקטין את הריבית עליהם. יחד עם זאת, אני מתנגד למחשבה לבטל באופן חלקי את ההצמדה של המילוות האלה למדד המחירים על־ידי הטלת מס על הפרשי הצמדה, או בכל דרך אחרת. אם אנו רוצים לעודד את הציבור לחסוך יותר, עלינו להבטיח לו את ערך הקרן של חסכונותיו. אך את פירות הקרן הזאת אפשר להקטין.

● מדברים על פיחות. באחרונה אף הועלו הצעות לנתק את הלירה מן ההצמדה לדולר, ולקבוע שער נייד ללירה, בדומה למטבעות אירופיות. מה דעתך?

משה זנבר: נגיד בנק־ישראל פטור מלהשיב לשאלות מסוג כזה. אני בטוח שגם אתה אינך מצפה לתשובה ולהדרכה בעניין זה דווקא ממני...

רבין: „שום תירוץ אינו מצדיק הפרת פקודה"

(סוף מעמוד 5)

בקור רוחו, בשיקוליו, ובתפישתו המפוכחת את אשר התרחש.

שאלה: אריק שרון טען, כי יש „קליקות" בצה״ל, והמינויים לתפקידים בכירים מתבצעים לפי „חצרות". זה נכון?

רבין (מושך בכתפיו): אינני יודע למה מתכוונים כאשר אומרים „קליקה". מה שאני יכול לומר לך הוא, כי בצה״ל, ללא כל השוואה עם תחומים אחרים במדינה, יש מרחב־קידום לאנשים ללא כל קשר לדיעותיהם ולהשתייכותם המיפלגתית. יחד עם זאת, כבר ציינתי, שמינויים אינם יכולים להיות עניין אובייקטיבי לגמרי, משום שבסיכומו של דבר, מחליט עליהם אדם מסויים. כולנו בני תמותה, ואין לך בעולם אדם שיכול להיות משוחרר לחלוטין מגישתו הוא ומראייתו הוא את הדברים. רק טבעי הוא שאדם, האחראי לנושא מסויים, בוחר לעצמו את האנשים שהוא מאמין כי הם הטובים ביותר לסייע בידו לביצוע המשימה. (בהסתייגות מסויימת) גדולתו של צה״ל עד היום הזה היתה בכך, שהשכיל לשלב קידום על בסיס יכולת, תוך שמירה סבירה של אובייקטיביות, בלי שהחלטה מסורה לשרירות אדם זה או אחר. יתר על כן: הרוטאציה הנהוגה בצה״ל, שאיננה משאירה מפקד, כולל הרמטכ״ל, בתפקיד אחד, מבטיחה ראייה ובחינה אותה סוגיה על־ידי מספר אנשים.

אני: וכך זה נהוג בצה״ל עד עצם היום הזה?

רבין (בלי היסוס): כן, זה חל עד עצם היום הזה.

שאלה: מה היו יחסיך עם אריק שרון בהיותך רמטכ״ל?

רבין: כאשר כיהנתי כרמטכ״ל, נהגתי כמו שמרבית הרמטכ״לים לפני נהגו. דהיינו: עודדתי פתיחות מחשבתית בצבא, תוך כדי קיום משמעת מלאה אחרי שנתקבלה ההחלטה. תמיד האמנתי, כי טוב לצה״ל שיהיה בו גיוון מחשבות ודעות. אריק שרון שונה מהרבה בחינות גם בדרך התקדמותו וגם באורח מחשבתו הצבאית. נכון כי לא טוב שמרבית המפקדים בצה״ל יהיו בני מיוצאי־דופן, אך טוב לצבא לקיים בתוכו, על־אף קשיים מסויימים, דמויות יוצאות־דופן. אני מקווה, כי צה״ל לא יגיע אף פעם למצב, בו ייעדרו מן הפיקוד הבכיר דמויות חריגות בהשקפותיהן ובהתנהגותן.

אני: כאשר שירת אריק שרון תחת פיקודך, האם הפר אי־פעם פקודה?

רבין (מניד בראשו): לא. לא זכור לי שאריק הפר אצלי פקודה!

הופיע הספר

משפחת הפלמ״ח

מאת

חיים גורי — חיים חפר

• ובו • למעלה ממאה שירים שהושרו באהלי הפלמ״ח, בתנועות הנוער ובסיבוב כפר־סבא.

• ובו • מילון כלי־נשק עם הסבר מפורט על כל כלי הנשק בימים ההם החל בנשק חקר וכלה בנשק ההסברה.

• ובו • שמות וכינויים של מיטב הנוער החל ב„טויל" וכלה ב„נחללית".

• ובו • אנתולוגיה שלנו עם דבריהם של ברל כצנלסון, משה בילינסון, יוסף חיים ברנר, יצחק שדה, אליהו גולומב, יצחק טבנקין, נתן אלתרמן, רחל, ארצ׳יבלד מקליש, גריבלדי ואחרים.

דברי הסבר ופרשנות לכל שיר ולכל מאורע ● עלילות, כזבים וקושט דברי־אמת

רישומים של אריה נבון ● לכל שיר - תוים שזכר גיל אלדמע

● הספר משפחת הפלמ״ח — הודפס על נייר משובח

● פורמט אלבומי, 250 עמודים, כריכת פאר מיוחדת

המחיר לתקופה קצרה בלבד 30 ל״י

הפצה בלעדית: ידיעות אחרונות — מחלקת הספרים

בהזמנות לפנות בצירוף תלוש זה ← ותקבל הספר(ים) לביתך!!

לכב׳
„ידיעות אחרונות", ת.ד. 14125 (מיקוד 61140) ת״א
תל־אביב
נא לשלוח לי ...... ספר(ים), ר״ב התמורה הכספית לפי הכתובת:
שם ......
המשפחה ......
עיר ורחוב ......
חתימה: ......

בשלח

ה שבת שלפנינו נקראת בפי ישראל בכינוי מיוחד: „שבת שירה". על שום השירה ששרו משה ובני ישראל אחרי נס קריעת ים־סוף. שירה זו, הכוללת ח״י פסוקים (ט״ו, א׳—י״ח), נקראת בבית־הכנסת בנעימה חגיגית, כשציבור המתפללים עומד על רגליו. ואף שאנו אומרים את „שירת הים" בכל בוקר (בסיום „פסוקי דזמרה" שבתפילת שחרית), הננו חשים תחושה מיוחדת של חגיגיות והתרוממות־רוח בשעת הקריאה בתורה של פסוקי השירה פעמיים בשנה: ב„שבת שירה" וביום שביעי של פסח.

לפי סדרי הלוח העברי, חלה תמיד „שבת שירה" בימים הסמוכים לט״ו בשבט — לפניו או לאחריו. השנה מקדימה „שבת שירה" בחמישה ימים את חמישה־עשר בשבט, ראש־השנה לאילנות, המביא לנו משב־רוח ראשון של האביב הממשמש ובא.

*

בקהילות רבות נוהגים ב„שבת שירה" לפזר לציפורים מאכלי גריסים וחיטים כתושות (מנהג זה רווח, בעיקר, בקהילות אשכנז). אחד ההסברים העממיים למנהג זה הוא, שב„שבת שירה" יאה להעניק ממאכלי השבת לציפורים, בעלי־השיר המובהקים.

„ויאמר ה׳ אל משה: מה תצעק אלי..." (י״ד, ט״ו)

שואל כאן הגאון רבי ישראל מסלנט: איך אפשר להבין את חוסר הסבלנות ואי־הבטחון שמגלה משה באותו זמן? הרי קודם לכן הבטיחו ה׳: „וחיזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם, ואיכבדה בפרעה ובכל חילו..." (י״ד, ד׳). תייתכן לומר, שמשה רבנו, צדיק הדור, מסתפק חס ושלום בקיום מלא של הבטחה זו, שניתנה לו זה עתה מפי הגבורה? וכלום אפשר להניח, שלמשה לא היה בטחון מלא, שהשם יתברך ימלא כל ההבטחות שנתן לישראל עמו?

אלא — אומר רבי ישראל מסלנט — דווקא בחוסר הסבלנות ובאי־הבטחון מתגלמת מלוא גדולתו של משה כמנהיג העם. שכן על חשבונם של ישראל אל לו למנהיג להיות בעל בטחון...

ממידרשי חז״ל

„ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים, כי קרוב הוא" (י״ג, י״ז)

לא הביאם המקום (= ה׳) בפשוטה (= בדרך ישרה וקצרה). אלא כיוון ששמעו כנענים שישראל נכנסים לארץ, עמדו ושרפו כל הזרעים וקצצו כל האילנות וסתרו (= והרסו) את הבניינים וסתמו את המעיינות.

אמר הקדוש ברוך הוא: לא הבטחתי לאבותם שאכניסם לארץ חרבה, אלא מלאה כל טוב, שנאמר: „ובתים מלאים כל טוב" (דברים ו׳, י״א). אלא הריני מקיפם במדבר ארבעים שנה, עד שיעמדו כנענים ויתקנו מה שקילקלו.

„ולקטו דבר יום ביומו" (ט״ז, ד׳)

שלא ילקוט אדם מהיום למחר, כעין מערב שבת לשבת. אלא „דבר יום ביומו" — מי שברא יום, ברא פרנסתו. מכאן היה רבי אלעזר המודעי אומר: כל מי שיש לו מה יאכל היום, ואומר: „מה אוכל למחר?" — הרי זה מחוסר אמנה (= אמונה).

*

שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל, למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שהיה לו בן, פסק (= קצב) לו מזונותיו פעם אחת בשנה (לכל שנה), ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד המלך ופסק מזונותיו בכל יום והיה מקביל פני אביו בכל יום.

אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמישה בנים, היה דואג ואומר: שמא למחר אין המן יורד, ונמצאו כולם מתים ברעב? נמצאו כל ישראל מכוונים את לבם לאביהם שבשמים.

„ויאמר משה אל יהושע: בחר לנו אנשים" (י״ז, ט׳)

למה ליהושע? שהיה מבקש להדריכו למלחמה, לפי שהוא עתיד להכניס את ישראל לארץ.

דבר אחר: למה ליהושע? אמר לו משה: זקנך (= יוסף), על־ידו (= בגללו) ירדו ישראל למצרים. לך תילחם עם מי שנזדמן להם, בעלותם ממצרים!

חסידים מספרים

כיצד הצדיק ר׳ מאיר׳ל את החמיר הכפרי?

כפרי אחד הגיע פעם לחצרו של הצדיק רבי מאיר׳ל מפרמישלן וביקש להתקבל בהויות על־ידי הרבי. האיש לא ידע קרוא־וכתוב, ולכן פנה אל אחד־החסידים בבקשה שיכתוב למענו „פתקת בקשות" לרבי, שיעניק לו את ברכתו שהקציר בשדותיו יעלה יפה.

רבי מאיר׳ל קיבל את הכפרי, כדרכו, בסבר פנים יפות; ולאחר שעיין בפתק שהושיט לו, בירך אותו במלים הבאות: „יהי רצון, שהקדוש ברוך הוא ישלח ברכה והצלחה במעשה ידיך".

שיסע הכפרי את דברי הצדיק וקרא: רבי קדוש, לא במעשה־ידי אני צריך ברכה, אלא בשדות שזרעתי!

התבונן ר׳ מאיר׳ל בתבונות בפני האיש התמים ואמר: בעצם נכוחים וצודקים דבריך, והנך וכאי שבקשתך תתמלא במלואה. הלא כתוב מפורש הוא: „ה׳ ילחם לכם" — ה׳ ישפיע לכם לחם לשובע, בתנאי שתקיימו את המשך הכתוב: „ואתם תחרישון" — אם אתם תחרישו בשעת החריש ותזרעו בשעת הזריעה, תוכו גם לקצור בשעת הקציר...

היום בשידורי הרדיו והטלוויזיה

יום שישי

גל א׳

13.00 חדשות ו„בחצי היום".
13.25 „קונצרט צהרים" — המשך
14.00 חדשות.
14.10 לאם ולילד.
15.00 חדשות.
15.05 „קבלת שבת" — פרשת „בא".
16.00 חדשות.
16.05 רגע של עברית.
16.06 המזרח התיכון.
16.30 „חדש בתקליטיה".
17.00 חדשות.
17.05 מוסיקה קלאסית „כבקשתך".
17.55 חדשות באנגלית.
18.00 חדשות.
18.05 מה נשמע.
18.30 שבועון לספרות.
18.50 חדשות בצרפתית.
19.00 חדשות.
19.05 „הטור השבועי".
20.00 חדשות.
20.04 „ניגונים" — דפים, דמויות ושירים לשבת.
21.00 חדשות.
21.05 קונצרט ליל שבת: ראמו ומוצארט.
23.00 חדשות + הלילה הזה".
23.25 סיפורדיו: „פשישפש מול האשה המנמנמת" — מאת חנוך לוין.
00.05 רגע של שיר.

הגל הקל

13.00 חדשות + בחצי היום".
13.25 שירים משלנו.
14.00 חדשות.
14.10 עד ארבע עם דליה גוטמן.
5.00 חדשות.
1.00 חדשות.
1.05 רגע של עברית.
16.06 מי מפחד ממוסיקה קלאסית.
16.30 „אגנים וזמירות" — שירים לבוא שבת.
17.00 חדשות.
17.05 זה קרוב ללבי עם יעקב ינאי על הולנד.
18.00 חדשות.
18.05 פופ, אופנה, אמנות ופוליטיקה.
18.55 הודעות.
19.00 חדשות (רשת ה׳).
19.05 נעימה וזמר (ה׳).
20.00 חדשות (רשת ה׳).
21.00 חדשות.
21.05 „עוד פעם אחת" — מאוצר הסרטיה.
22.00 חדשות.
22.05 מפזמוני יוסף גולנד. חוה.
23.25 „אני עושה לי מנגינות".
24.00 חדשות.
00.05 לילה של כוכבים.
01.00 חדשות.
01.05 עד אור הבוקר — פזמונים ונעימות.

גלי צה״ל

02.00 חדשות.
11.00 חדשות.
11.05 חמים וטעים + ד״שים עם גדי ליבנה ורותי גור־אריה. (עד 13.55).
11.55 מה חדש.
12.00 חדשות.
12.05 יומן גלי צה״ל.
13.00 חדשות.
13.30 הנקודה היהודית.
13.55 הודעות לחיילים.
14.00 חדשות.
14.05 קינוח קל (עד 15.55).
14.30 חד וחלק — חידון.
14.55 מה נשמע.
15.00 חדשות.
15.55 הפטרת השבוע.
16.00 חדשות.
17.05 „היה אתה תצופט" עם מולי עמירא.
18.00 חדשות.
18.05 השבוע — יומן גלי צה״ל.
18.45 מסורת, מסורת.
19.00 חדשות.
19.05 יום ששי הקצר של דידי מנוסי.
20.00 חדשות.
20.05 נסיון אישי — ד״ר ברנר מספר על אחיו י. ח. ברנר.
21.00 חדשות.
21.05 מצעד המרגנית.
22.00 חדשות.
22.05 „שעת רצון" עם חוה אלברשטיין.
23.00 חדשות.
23.05 פזמונאי האתמול — על ח. נ. ביאליק.
23.53 שיחת חצות.
24.00 חדשות.
00.05 יומן גלי צה״ל.
00.30 ציפורי לילה (עד 03.00).
01.00 חדשות.
02.00 חדשות.

טלוויזיה

12.00 דני דניל במסע בלתי־רגיל (אבנות) — האריה.
14.00 „המתנה" — מאת או׳ הנרי.
14.10 „ארץ־ישראל יפה" מהסידרה „חמדי לשון" עם שלמה בר־שביט.
14.30 „וישבו בנים לגבולם" מהסידרה „רונו שיר" עם גיל אלדמע ורבקה מיכאלי.
15.00 משפחת פרטרידג׳.
15.25 ליקראת שבת.
18.00 חדשות בעברית ובערבית.
18.04 סרט עלילתי (ערבית).
19.45 חדשות (ערבית).
20.00 סקירת תוכניות (ערבית).
20.05 שיר שבת.
20.10 השבוע — יומן אירועים.
21.10 „כל שנבקש..." עם נעמי שמר, הגבעטרון, יוסי בנאי, שולי נתן, עוזי מאירי וחוה אלברשטיין.
21.55 סרט טלוויזיה: „פגישה בפאלרמו" — מן הסידרה „שם המשחק". בתפקידים הראשיים: ג׳ין בארי, הארי גארצינה, ג׳והן מרלי, ג׳ון דה סנטיס וברנדה ואקארו.
23.10 פסוקים לשבת. חדשות.

שבת

גל א׳

08.05 „שחרית לשבת". כרוביני וסמטנה.
09.00 חדשות.
09.05 „עולם המדע".
09.55 חדשות באנגלית.
09.30 חידון מוסיקלי.
10.00 חדשות.
10.05 יומן השבוע.
10.55 חדשות בצרפתית.
11.00 חדשות.
11.05 המסך עולה: „רובה ציד" מאת אינואס יאטושי.
12.00 חדשות.
12.05 איסטרטגיות של מו״מ והסכמים בינלאומיים. עם אהרון יריב, יחזקאל דרור ועוד. עורך ומנחה: יוסף טרגין.
13.00 חדשות.
13.05 קונצרט צהרי שבת: בטהובן וישוסטקוביץ׳.
14.00 חדשות.
14.05 לאם ולילד.
15.00 חדשות.
15.05 מוסיקה קאמרית: שוברט ומנדלסון.
16.00 חדשות.
16.05 „ואני תפילתי" — פרקי חזנות ותפילה.
17.00 חדשות.
17.05 סוף המסע — „ה״ אופרה שלא נכתבה".
18.00 חדשות.
18.05 רסיטל: באך, אלבניז ושומאן.
18.40 שירים ביידיש.
18.50 חדשות בצרפתית.
19.00 חדשות ויומן השבוע.
19.50 פרקי היום בתנ״ך.
20.00 חדשות.
20.05 מלחין והלברית — ביזה והאופרה בפריס.
20.40 שירים מאת שוברט ומנדלסון.
21.00 חדשות.
21.05 „המבדיל" ו„מלוות מלכה".
22.00 חדשות.
22.05 לוחמה פסיכולוגית ר׳ מוראל.
23.00 חדשות + הלילה הזה".
23.35 „אזנת פענח".
24.00 חדשות.

הגל הקל

00.05 רגע של שיר.
08.10 שירים בבוקר בבוקר + פריסות שלום (עד 10.00).
88.55 על גוף הארץ.
09.00 חדשות.
10.05 קלאסי וקל.
10.00 חדשות.
11.05 שוב. יוצא הזמר — מופע סומבי לט״ו בשבט.
12.05 מכל הבא לגל.
13.00 חדשות.
13.05 בימות ובדים.
13.40 נעימות קלות.
13.50 זכרונות ארץ־ישראל.
14.00 חדשות.
14.05 לאן הערב + מוסיקה קלה.
14.40 שירים ושערים (עד 17.30).
15.00 חדשות.
16.00 חדשות.
17.00 חדשות.
17.30 כוכב הערב: שלמה ארצי.
18.05 שירי מגן מתקופת העליות.
18.30 ממגרש הספורט.
19.00 חדשות (רשת ה׳).
19.50 נעימה וזמר (ה׳).
20.00 חדשות (רשת ה׳).
21.00 חדשות.
21.05 „מחומר" — „קברט" עורך: רמי דרומי.
21.45 מוצאי ספורט.
22.00 חדשות.
22.05 המנגינה לעולם נשארת.
23.00 חדשות + „הלילה הזה".
23.25 אדום עתיק — שירים שלא נס ליחם.
24.00 חדשות.
01.00 חדשות.
01.05 עד אור הבוקר — פזמונים ונעימות.
02.00 חדשות.

גלי צה״ל

08.05 סנדוויץ׳ — מערכונים ופזמונים עם מני פאר ודריטל עמית.
08.55 מה נשמע.
09.00 חדשות.
10.00 חדשות.
11.00 חדשות.
12.00 חדשות.
12.05 השבוע — יומן גלי צה״ל.
13.00 חדשות.
13.05 שאלות אישיות.
14.00 חדשות.
14.05 היום השביעי — שעתיים עם יוסי בנאי.
16.00 חדשות.
16.05 האדם השלישי — משחק רדיו.
17.00 חדשות.
17.05 יומן גלי צה״ל.
18.00 חדשות.
18.05 אגדות ומציאות — על חכמי חלם.
19.00 חדשות.
19.05 ממנו אליך.
20.00 חדשות.
20.05 כרצונכם.
21.00 חדשות.
21.05 מסורת מסורת.
21.35 פזמונים מתוך סרטים ומחזות.
22.00 חדשות.
22.05 חיוג ישיר.
23.00 חדשות.
23.05 שיחת חצות עם פרופ׳ שרפשטיין.
24.00 חדשות.
00.05 גלי צה״ל — יומן חצות.
00.30 ציפורי לילה עם אורי לוטן ומנגינה בת־צבי.
01.00 חדשות.
.00 חדשות.

טלוויזיה

10.00 בידור לילדים.
10.30 קרקס הילדים של בילי סמרט.
11.20 סרט קולנוע: „הסייח האדמוני" על־פי סיפורו של ג׳ון סטיינבק עם רוברט מיצ׳ם, מירנה לוי ופיטר מילס.
18.00 חדשות בעברית + ערבית.
18.04 ד״ש עם שיר (ערבית).
18.32 חידושים והמצאות (ערבית).
18.45 בידור חו״ל (ערבית).
19.30 חדשות (ערבית).
20.00 המבדיל בין קודש לחול — „שבת שירה".
20.30 מבט לחדשות.
21.10 איירונסייד: „הקול המסתורי".
22.00 מבט ספורט.
22.50 בידור חו״ל — עם דסטי ספרינגפילד.
23.40 פסוקו של יום. חדשות.

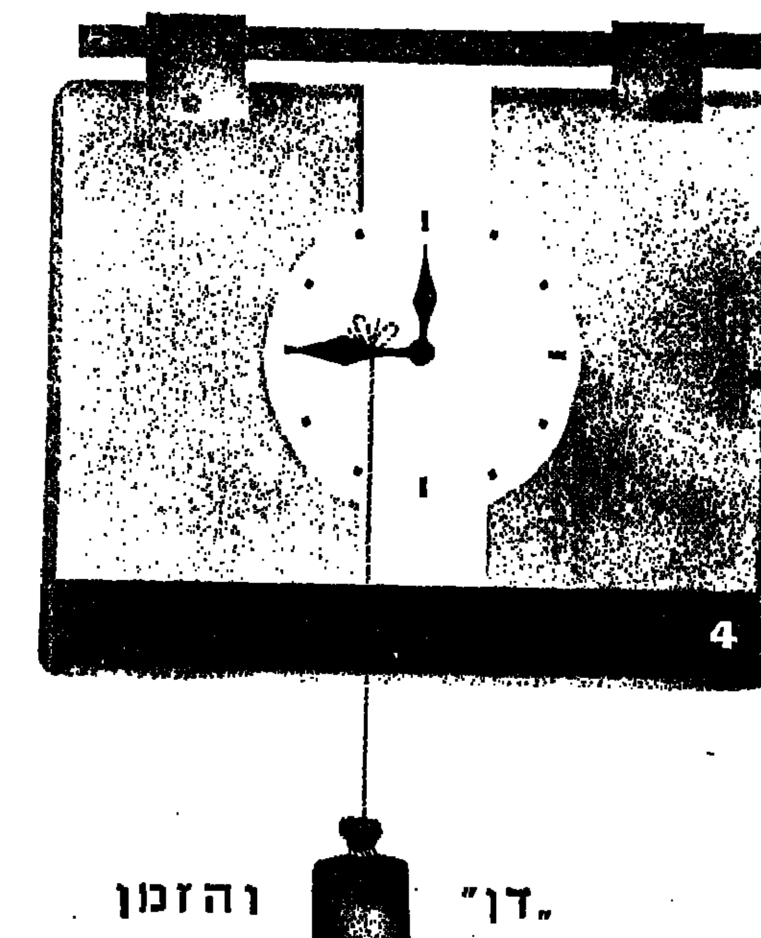

„דן" והזמן

בממוצע מסיע אוטובוס עירוני 40 איש.
הוא יכול להביאם למחוז חפצם, נניח ב־15 דקות.
אך הם מגיעים כעבור 25 דקות.

מדוע?
— כי מכונית קטנה עצרה בסבוב ומנעה נסיעה;
— כי רוכב אופניים נע לפני הרכב הציבורי;
— כי הכניסה לתחנה נסתמה ע״י מונית.

האם זה הכרחי?
לא רק שאין זה הכרחי, אלא ניתן למנוע זאת בנקל.

כיצד?
על־ידי מתן עדיפויות לתחבורה הציבורית.

מה פירוש?
— קביעת נתיבים מיוחדים לרכב ציבורי;
— מניעת חניה בצידי תנועה ראשיים;
— סילוק רכב איטי מהכבישים המרכזיים.

זה הכל?
לא, אבל מכאן יידע הקורא־הנוסע, כי הקשיים בתחבורה הציבורית אינם גזירה משמיים.
רק הגשם הוא גזירה משמים.

דן, המחלקה ליחסי ציבור

בית חרושת למכנסיים
קדילאק
(EXPORTERS)
מציע מכנסיים לגברים ולגברות
(במחירים סיטונאיים)
מכנסיים דיפטין אמריקאי — 58
מכנסיים קורדרוי קטיפה — 63
מכנסיים גברדין אמריקאי — 55
מכנסיים פוטפש תוצ׳ חוץ — 58
נוסף לזה תינתן הנחה של 10% לחיילים מגוייסים ומשפחותיהם
החנות פתוחה מ־8.30 — 7.00 בלי הפסקה
רח׳ יסוד המעלה 15, על יד תחנה מרכזית תל־אביב

חשוב!
לדקורטורים
לוילונות
„ראשון" — מכון לניקוי ומתיחת וילונות
רכש ציוד אמריקאי חדיש ביותר
היחידי בארץ
לניקוי וילונות סינטטיים
כולל סידור הקפלים וקשירה.
* מחירים נמוכים, ביצוע מהיר ומדוייק!
ראשון־לציון רח׳ מורדי־הגיטאות 13, טל׳ 942080

אוניברסיטת תל־אביב
הפקולטה לאמנויות מודיעה
ימי עיון
על הנושא
„האמנות בעיתות משבר"
יתקיימו בימים שני, שלישי, רביעי וחמישי, י״ב—ט״ו בשבט, תשל״ד, 4—7 בפברואר 74 באולם ברישירה שבקרית האוניברסיטה בתל־אביב.
פרטי התכנית במזכירות הפקולטה לאמנויות ועל לוחות המודעות באוניברסיטה.

למחלקת המכירות של חברה רצינית
דרושה
חנות
אלגנטית, קטנה עם טלפון
בצפון תל־אביב
בסביבות: דיזנגוף, בן־יהודה, אבן־גבירול, ככר מלכי ישראל.
לפנות: ת.ד. 1696 ת״א, עבור: „חנות אלגנטית"

לעולים חדשים!!!
רהיטי כדורי
בע״מ
מודיעים שאצלם מקבלים הנחה של 20% על רהיטים מתוצרתם
המאושרים על־ידי המכס והבלו
לכל בעלי זכות עולה חדש
ירושלים: רח׳ כורש 6 טלפון 222767
ירושלים: רח׳ יפו 39 טלפון 227911
חולון: רח׳ סוקולוב 8 טלפון 845313

א. ברמן מציג:

קרקס „ברצלונה"

* ממחר, מוצ"ש 2.2 עד יום ה' 7.2 כולל *

בחולון

בשדרות הלוהטים ע"י משרד הרישוי
ביה"ס, מוצ"ש, 2.2, 2 הצגות, ב־5.45 וב־8.00
ויום יום ב־4.00 אחה"צ וב־7.00 בערב
כרטיסים בחולון: „בידורון", „כרטיסטרון" „בבטריף". בת־ים: „היווש", יפו: גוטויה.

לתושבי תל־אביב שטרם הצליחו לראות את הקרקס בתל־אביב ניתנת הזדמנות אחרונה להשיג כרטיסים בתל־אביב: משרד „רוקוקו", דיזנגוף 93, ויתר המשרדים בעיר.

למוסדות וקבוצות מאורגנות כרטיסי הנחה ב„רוקוקו" תל־אביב. טלפונים: 248824, 223663
תחבורה לחולון מצפון תל־אביב אוטובוסים 89, 92
מחולון לקרקס אוטובוס מס' 1.
אחרי ההצגות לתל־אביב קו 1 — לבת־ים ויפו 88

מוצ"ש 9.2 עד יום ה' 14.2 כולל

הקרקס בירושלים

במגרש ליד רכבת ישראל
בין עמק רפאים דרך בית לחם
במוצאי־שבת, 9.2.74 ב־5.45 וב־8.00
ויום יום ב־4.00 אחה"צ וב־7.00 בערב
מכירת כרטיסים: משרד כהנא, ככר הרברט סמואל, טל. 222831 ובמשרד בן־נאים. לחיילים אצל קצין העיר. מוסדות וקבוצות מאורגנות יפנו למשרד כהנא לקבלת הנחות.

הסינמטק הישראלי

עירית ת"א יפו, אוניברסיטת ת"א, הארכיון הישראלי לסרטים (חיפה)

גזור ושמור — מודעה יחידה

2.2 ב־18.30: כובע חקש האיטלקי — רנה קלייר
קצרים: הבהק שם — צ'פלין
פיזיס — יגאל בורשטיין
יוקרנו גם ב־4.2 ב־21.00 וב־7.2 ב־18.30

2.2 ב־21.00: אנו ילדי תפלא — קורט הופמן
קצרים: לילה בהבנה — צ'פלין
She's Leaving Home — רוני ניניו
יוקרנו גם ב־4.2 ב־18.30 וב־7.2 ב־21.00

3.2 ב־19.00: ערב עם ז'אק קתמור
יוקרנו סרטיו: הסימן, הבור, מקרה אשה

6.2 ב־17.00: תנו שאנס לאהבה — פייר אטקס
ב־18.30: נשואיו של מוסיסיפו — קורט הופמן
ב־21.00: תנו שאנס לאהבה — פייר אטקס

8.2 ב־14.30: הלילה הערום — אינגמר ברגמן

טל' קופה 235805 — משרד 284425

בית ענקר העירייה רח' פומבדיתא 4 תל אביב טל. 241231

„אנחנו ואמא"

התוכנית לאם ולילד

המרכז לטלוויזיה הלימודית ישדר ביום א' ה־3.2.74 בשעה 17.00 את חלק ב' של התוכנית:

„אנחנו ואמא"

מישדר משולב לאם ולילד

בתוכנית זו מתארים ומשוחחים ילדים ואמהות על מתח בבית כתוצאה מהמצב הכללי.

אמהות מוזמנות לצפות יחד עם ילדיהן במישדר זה!

צוותא לתרבות מתקדמת

הערב 1.2	ב־9.00 ובחצות — צוותא מארחת את **יוסי בנאי** בערב שירים ופזמונים „פרצוף של צוע־ני" בליווי תזמורת.
שבת 2.2	ב־11.11 בבוקר — סדרה 11:11. בתכנית: **ג'.ס. טלמן, ג'. רוסיני, א. סטרווינסקי, פ. פולנק.** המבצעים: **חמישיית כלי הנשיפה הישראלית** עם **אלדד נוימרק** — פסנתר. ב־3.30 אחה"צ — „ציפי ציפי בנג בנג" הצגת בידור לילדים בהשתתפות **ציפי שביט** בליווי תזמורת.
מוצ"ש 2.2	ב־8.30 צוותא והתיאטרון הקאמרי מציגים. **יעקבי ולידנטל** (שם זמני).
יום ב' 4.2	ב־8.30 — צוותא מארחת את נטוח 2 של תיאטרון חיפה **„מה אני חושבת על מלחמה?"**. ליקטה, ערכה וביימה: **נולה צ'לטון.** משתתפות: **רחל דובסון — ליאורה ריבלין — לאה שלנגר — אורה שריון.** (נשאר מספר מצומצם של כרטיסים).

החלה מכירה מוקדמת של כרטיסים להצגות של במה 2. יום ה' — 14.2, מוצ"ש — 23.2, יום ה' — 28.2.

בצוותא מתקיימת תערוכת **טפלר**
צוותא — רח' אבן גבירול 30 — טל. 250156־7

דיסקוטק כלפסו
רמלה טל. 961990

המועדון היחידי מסוגו, המשלב בתוכו — אולם ריקודים, מסעדה ואולם להקרנת סרטים
הפתעה נוספת למבקרי „קליפסו" — לרשותכם אולם באולינג משוכלל

בתכנית הערב

גבי שושן

להקת הקולות הגבוהים
והזמרים **נסים סרוסי, דורשי דרי יאנג**

במוצאי־שבת
להקת הקולות הגבוהים
והזמרים **נסים סרוסי, דורשי דרי יאנג**

יום שלישי ורביעי
דיסקוטק + אמנים אורחים

מועדון 77

פתוח ערב ערב
אורח אינטימית ומיוחדת
הנחה לחיילים

השבוע:
* **חופני** (סולומון הקטן)
* **ריקי מנור**
* **יעקב נגר**
* **רוז'ה**
* **חיים רוטם**
* **חנן מחבוב**

מועדון 77
רח' בן־יהודה 77 ת"א
טלפון 230000

מחר, בשעה 7 בערב
במוזיאון תל־אביב

רסיטל לפסנתר
מינדרו בץ
ערב שופן

מועדון האקסיס

במוצ"ש 2.2.74
לסטודנטים לאקדמאים ולנלאי 25 +

רקודים
לצלילי תזמורת מעולה
הנרקיסים

המלך ג'ורג' 48, ת"א
בניין קולנוע מקסים (בכרתה)

מועדון לילה חצות פלוס

רח' הרצל 15, נתניה

ביום שישי, 1.2.74
בידור בידור
* **ציפי שביט** — בדרנית מס' 1 בארץ
* **מורי אלוני** — כוכבת הזמר הישראלי
* **יגאל חרד** — ליווי מוסיקלי

משקה וכיבוד מוגש לשולחנות
פתוח ערב ערב

קולנוע **שרון** נתניה
קול תחלד

גם מלאכים אוכלים שעועית

עם: ג'וליאנו ג'מה ובאד ספנסר
9.15 — 7.00

משרד העבודה | משרד החינוך והתרבות

המכון הממשלתי להכשרה טכנית

המשרד הראשי: תל אביב, הקריה רח' ד' מס' 19 ת.ד. 20122 טל. 256421

במסגרת היריד הבינלאומי לטכנולוגיה שייערך בגני התערוכה תל־אביב

מארגן המכון ימי עיון בנושאים ובתאריכים המובאים להלן.
מטרת ימי העיון להביא בפני ציבור המהנדסים, הכלכלנים, ההנדסאים, הטכנאים ובעלי הדרג הניהולי בתעשיה ובמשק, חידושים טכנולוגיים ולדון בבעיות כח אדם ואנרגיה.

תוכניות ימי העיון

יום ג' 5.2.74 התפתחויות צפויות בהיערכות כח אדם טכנולוגי במשק
יו"ר: מר י. גורלניק, מנהל האגף להכשרה ולהשתלמות מקצועית, משרד העבודה

9.30 — 9.00	פתיחה. מר א. גוראל, מנכ"ל משרד העבודה
10.00 — 9.30	„הערכות התעשייה בשעת חרום". מר א. (בוזה) שביט, סגן נשיא התאחדות התעשיינים
10.30 — 10	הפסקה וכיבוד קל
11.00 — 10.30	„ויסות כח אדם בשעות חרום". מר י. טירן, מנהל המכון לפריון העבודה והייצור
11.30 — 11.00	„היערכות המפעל בשעת חרום ולקראת העתיד". מר ש. שביט, מנכ"ל טמפו, ירוחם
12.00 — 11.30	„אמידת הביקוש לכח אדם". ד"ר צ. אדר, אוניברסיטת ת"א
13.20 — 12.00	פנל: „הכשרת כח אדם טכנולוגי: מדיניות וכלי ביצוע". המנחה: מר י. גורלניק. חברי הצוות: מר י. אינגבר, ס/מנהל המכון לפריון העבודה והייצור; מר ד. כוכבי, מנהל שרות התעסוקה; מר ר. כץ, מנהל הרשות לתכנון כח אדם; ד"ר ר. מילין, מנהל המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית
13.20	ארוחת צהריים, סיור ביריד

יום ד' 6.2.74 חידושים בטכנולוגיות המתכת
יו"ר: פרופ' י. ידניצקי, הפקולטה להנדסת מכונות, הטכניון חיפה

10.15 — 9.30	„שיטות ייצור גלגלי שיניים". מהנדס ז. לאפט „עשות", אשקלון
10.45 — 10.15	הפסקה וכיבוד קל
11.30 — 10.45	„מטלורגית האבקות". ד"ר י. ברטה, רפא"ל, משרד הבטחון
12.25 — 11.40	„הליזר ככלי תעשיתי בעיבוד חומרים". מהנדס א. שחראי, המעבדה לתהליכי עיבוד, הטכניון, חיפה
13.20 — 12.35	„שמוש בכלי מתכת קשה". מהנדס ר. פירה, „ישקר" נהריה
13.20	ארוחת צהריים, סיור ביריד

יום ה' 7.2.74 הכשרת כח אדם למחשבים לאור החידושים בענף
בשיתוף ביה"ס הגבוה לטכנולוגיה
יו"ר: פרופ' ז. לב, האוניברסיטה העברית, ירושלים

9.15 — 9.00	דברי ברכה, פרופ' ז. לב
10.00 — 9.15	„ההתפתחויות הצפויות בעשור הקרוב בתחום המחשבים והשפעתן על דרישות כח האדם". פרופ' ש. רוזכמן, מכון ויצמן למדע, רחובות
10.30 — 10.00	הפסקה וכיבוד קל
12.30 — 10.30	„הדרישות והציפיות מכח האדם בתחום המחשבים": גב' ב. מעוז, מנהלת השרות למיכון ואו"ש, משרד הסעד; ד"ר מ. גופרמן, מנכ"ל קונתחל; מר ש. כרמון, מנהל אדמיניסטרטיבי ממ"ן, תעשיה אוירית; מר ש. פולצ'ינסקי, משנה ראשון למנכ"ל כל"ל
13.30 — 12.30	ארוחת צהרים
15.15 — 13.30	פנל: „האם ניתן לבנות מסגרת אחידה לדרישות המשק בתחום הכשרת כ"א וכיצד?" המנחה: ד"ר ר. מילין, מנהל המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית. חברי הצוות: ד"ר ע. שרוני, מנכ"ל ס.די.סי.; מר ח. פוליק, מנהל מגמת מחשבים, ביה"ס הגבוה לטכנולוגיה וצוות המרצים.
15.30 — 15.15	סיכום: ד"ר ר. מילין
15.30	סיור ביריד

יום א' 10.2.74 מידע בטכנולוגית המתכת
יו"ר: ד"ר א. בר, הפקולטה להנדסת מכונות, הטכניון, חיפה

10.15 — 9.30	„פתוח תהליכים מטלורגיים ביציקה ובריתוך". פרופ' י. מינקוף, מכון המתכות, הטכניון
10.45 — 10.15	הפסקה וכיבוד קל
11.30 — 10.45	„יציקה דיוק". מהנדס ט. פלום, מפעלי „בבירך"
12.25 — 11.30	„מדידה מודולרית". מר י. יגיב, חב' „ניימן"
13.20 — 12.35	„מתקני הרמה לתובלה פנימית", אינג' ר. פלמיר, חב' „הורטי"
13.20	ארוחת צהריים, סיור ביריד

יום ב' 11.2.74 חידושי טכנולוגיה יסודית באמצעי ישוביי דפוסי חינוך
בשיתוף המכון לאמצעי הוראה
יו"ר מושב א': פרופ' א. פרלברג, ראש המחלקה להכשרת מורים, הטכניון חיפה

9.15 — 9.00	פתיחה: ז. צרנוב, מדען המכון לאמצעי הוראה
10.00 — 9.15	„אמצעי המחשה בלמידה עצמית והוראה אינדיבידואלית". מר ש. בולט, מנהל מחלקת המחקר, המכון לאמצעי הוראה
10.30 — 10.00	הפסקה וכיבוד קל
	יו"ר מושב ב': ד"ר ר. מילין, מנהל המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית
11.15 — 10.30	„הכשרת מורים טכניים באמצעות מעבדות". פרופ' א. פרלברג
12.10 — 11.15	„שינוי אסטרטגיית הוראה בעזרת טלויזיה במעגל סגור בהשתלמות מורים — ניתוח פעולות". ד"ר מ. אליה, אוניברסיטת ת"א
13.20 — 12.10	„שפת APL בחינוך". ד"ר ר. אמיר, ממונה על עיבוד נתונים מרחוק, לשכת שרות י.ב.מ. הדגמה מעשית על מסוף
13.20	ארוחת צהריים, סיור ביריד

יום ג' 12.2.74 הנפט כמקור אנרגיה מוגבל והתחליפים
בשיתוף מכון הנפט
יו"ר: מר כ. חן, מכון הנפט

10.15 — 9.30	ד"ר צ. דינשטיין, סגן שר האוצר והממונה על דלק ואנרגיה
10.45 — 10.15	הפסקה וכיבוד קל
11.30 — 10.45	„אנרגיה, נפט וטכנולוגיה". ד"ר א. ניסנבוים, מכון הנפט
12.15 — 11.30	„מקורות אנרגיה אלטרנטיבים בישראל". פרופ' ש. בן־יוסף, המרכז לחזור טכנולוגי, אוניברסיטת ת"א
13.00 — 12.15	„שימושים בדלק במתקנים תעשייתיים". מר מ. בן־אליה, מנהל בתי הזקוק, אשדוד
13.00	ארוחת צהרים

יום ד' 13.2.74 חידושים והתפתחויות באלקטרוניקה
יו"ר: פרופ' ע. זיידמן, ראש המח' לאלקטרוניקה, הפקולטה להנדסה, אוניברסיטת ת"א

10.15 — 9.30	„מגמות והתפתחות בטכנולוגיה של טלקומוניקציה". ד"ר י. קליין, סגן מדען ראשי, משרד התקשורת
10.45 — 10.15	הפסקה וכיבוד קל
11.30 — 10.45	האלקטרו־אופטיקה החדשה ויישומיה. פרופ' י. לוי, בית־הספר הגבוה לטכנולוגיה, ירושלים
12.20 — 11.35	„מיקרואלקטרוניקה מעגלים אינטגרליים". מהנדס ע. בנימיני, מפעל המיקרואלקטרוניקה תדיראן
13.10 — 12.25	„השפעת פסיקת המצב המיוצר על עתיד האלקטרוניקה". ד"ר א. פורמן, מנכ"ל „אלסינט", חיפה
13.10	ארוחת צהריים, סיור ביריד

פרטי הרשמה

הינך מתבקש לגזור את תלוש ההרשמה המצורף ולשלוח למכון.
המחיר ליום העיון כולל כניסה ליריד וארוחת צהרים: 25 ל"י למשתתף.
המחיר ללא ארוחת צהרים: 10 ל"י למשתתף.
כרטיסי כניסה ישלחו לנרשמים לפי כתובתם בתלוש ההרשמה (בשעת ההרשמה). מחזיקי הכרטיסים במודיעין שער הכניסה לגני התערוכה.
משתתפים אשר נבצר מהם בגלל דחוק להרשם בטרם תוכל להרשם ביום העיון עצמו במודיעין שער הכניסה לגני התערוכה. פרטים נוספים בטלפונים 259133, 256421.

תלוש הרשמה

לכבוד המכון הממשלתי להכשרה טכנולוגית
ת"ד 20122, תל־אביב
נא לרשום אותי/אותנו (מספר המשתתפים) ....
ליום עיון בנושא: ....
שייערך ביום .... בגני התערוכה, תל־אביב.
☐ .... כולל ארוחת צהרים ☐ .... לא כולל ארוחת צהרים
שם ....
כתובת ....
מקום העבודה ....
☐ מצ"ב המחאה ע"ס .... ל"י, דמי השתתפות.
☐ אנו מתחייבים לשאת בהוצאות יום העיון.
שם המוסד .... כתובת ....
שם החותם .... תפקידו ....
תאריך .... חתימה ....

בדור לעם, נועם סמל מציג:

גדי יגיל | יגאל בשן

בלווי תזמורת בת 7 נגנים
נהול מוסיקלי: יוסי קדיבושה

לתושבי כפר סבא והסביבה
הערב 1.2 ב־9.00
אולם „עמל" כפר סבא

ציפי ציפי בנג־בנג

ציפי שביט בהצגה לילדים
בלווי תזמורת בנצוח של מ. הופמן
עריכה: שאול ביבר, במוי: נרב לויתן

לתושבי ת"א
„צוותא" שבת 2.2 ב־3.30 אחה"צ
„אלהמברה" 7.2 ב־3.30 אחה"צ

הפצת כרטיסים בת"א רוקוקו טל. 223663

הנהלת

קפה־פיאנו „קרטייה"

גאה להציג את הזמרת — הפסנתרנית מניו־יורק

JUANITA SMITH

חואניטה סמית

חופעות ערב ערב
(הנחה לחיילים במדים)
ת"א, שד' שאול המלך 2, לחזמנת מקומות מראש טלפון: 259843

זאב רווח

בתפקיד **באבא ליאון**

נבעתיים „הוד" הערב, 1.2 ב־9.00
תל־אביב „בית החייל" מחר, מוצ"ש 2.2 ב־8.30
חיפה „אורה" יום ו' 8.2 ב־9.00
תל־אביב „בית החייל" מוצ"ש 9.2 ב־8.30

אגודת הסטודנטים אוניברסיטת תל־אביב

מועדון בר־מינן

החל משעה 21.00
ריקודים לצלילי תקליטיה עשירה
בתוכנית אמנותית:
א. אושיק לוי ופופיק ארנון
ב. ז'ילבר ושריי

* *

במקביל **באודיטוריום** בר־שירת יוקרן בשעות 24.00—22.00 הסרט **12 הנועזים** בהשתתפות **לי מרווין**

* * *

מחר מוצ"ש יוקרן בשעה 9.00 באודיטוריום בר־שירת הסרט **העין הערומה**
במקביל ולאחריו ריקודים לצלילי תקליטיה עשירה במועדון בר־מינן

* *

בשעה 20.00 מתקיים חוג לריקודים סלוניים
הכניסה עם תעודת סטודנט בלבד!

מועדון הצפון

מומנכם לריקוד ולבלות
במוצ"ש 2.2.74
באולמי רות
כרח' בן־יהודה 84, ת"א (מול קולנוע „בן־יהודה")
עם להקת **„המשכנעים"**
ליד המיקרופון **רוני מנדס**
בתכנית האמנותית הזמר עם הבוזוקי **בני סולימן**
חומרת **יפית**
המועדון יהיה פתוח גם בכל יום רביעי
החל מהשבוע הבא.

שיכון ופיתוח לישראל בע"מ

חנויות למכירה

1. קרית גת
המרכז המסחרי בשדרות גת, בית 654.
פרטים והגשת הצעות עד 27.2.74, בשעה 12.00, במשרד חברת עמידר, סניף קרית־גת, בנין העיריה.

2. באר שבע
שכונה ד', בית 600, רח' יהודה הלוי.
פרטים והגשת הצעות עד 25.2.74, בשעה 12.00, בסניף עמידר ב„מרכז הנגב", דרך מצדה, באר־שבע.

לעולים חדשים!!!
רהיטי כדורי בע"מ

מודיעים שאצלם מקבלים הנחה של
20% על רהיטים מתוצרתם
המאושרים ע"י המכס והבלו. לכל בעלי זכות של עולה חדש.

ירושלים: רח' כורש 6, טל. 222767
ירושלים: רחוב יפו 39, טל. 227911
חולון: רח' סוקולוב 8, טל. 845333

קורס בכתב

אנגלית הכנה **לאוניברסיטה**

בעריכת ליאון מינצברג

לקבלת פרטים נוספים ללא התחייבות, מלא תלוש זה והחזירו למשרדנו ללא דיחוי!

לכ' מכון „דן" ת.ד. 6504 ת"א
שם: ....
כתובת: ....

למכירה
מלגזה „ארטמן"

חשמלית 1968, חצי טונה
במצב טוב

המעוניינים נא לטלפן 782111, בשעות 8.00—14.00

קורסים באנגלית 7.2

1. קורספונדנציה מסחרית
2. קבוצות קטנות ל־CONVERSATION
למתחילים, מתקדמים ומשתלמים.

כמו כן ממשיכים הלימודים בשפות: צרפתית, איטלקית, גרמנית, ספרדית, עברית וערבית, בקבוצות קטנות עפ"י שיטת הלימוד היעילה והמתקדמת ביותר.

מרכז לשפות
קורן COREN

תל אביב שד' דוד המלך 1 טל 266442
תל אביב נחלת בנימין 2 טל 56147
חיפה: רח' החלוץ 27 טל 669265

לבח בגיל גיוס!

וכותך לדרוש פטור משרות צבאי מטעמי מצפון או הכרה דתית.
בדבר פרטים פנה אלי:
ארזון, יועץ צבא (אמני תורה, ת"ד 7193) ירושלים.

אל חותמי האנציקלופדיה העברית

עקב הפניות הרבות של חותמי האנציקלופדיה העברית ניתנת האפשרות לרכוש במחירים מוזלים ובתשלומים נוחים עד סוף פברואר 1974 את:

1) אוצר הלשון העברית ב־16 כרכים

מאת יעקב כנעני ובעריכת אברהם שלונסקי ודוד לוין.
מילון עברי זה הוא הגדול, המפורט והחדיש ביותר ועולה בתוכנו ובהיקפו על כל קודמיו.
המחיר המוזל הוא 360 ל"י (במקום 480 ל"י) ב־9 תשלומים חודשיים של 40 ל"י.
החותם על המילון „אוצר הלשון העברית" יקבל עם החתימה והתשלום הראשון את 13 הכרכים שכבר הופיעו, ואת 3 הכרכים האחרונים עם הופעתם.

2) אטלס ירושלים

אטלס מפורט ראשון ויחיד מסוגו ובגודלו בקופסא מיוחדת.
108 מפות ב־53 גליונות בפורמט 65×48 ס"מ, ב־6—12 צבעים.
המחיר המוזל הוא 400 ל"י במקום 590 ל"י ב־10 תשלומים חודשיים של 40 ל"י.
החותם על האטלס יקבלו מיד עם החתימה והתשלום הראשון.

חותמים חדשים חרוצים לרכוש את האנציקלופדיה העברית יקבלו פרטים בהוצאה ויהיו זכאים לאותן תחנות.

גזור ושלח — **הזמנה**

לכבוד
החברה להוצאת אנציקלופדיות בע"מ
דרך ז'בוטינסקי 21, רמת־גן.

אני מזמין בזה את: אוצר הלשון העברית מאת י. כנעני; אטלס ירושלים (מחק את המיותר)
במחיר .... ל"י, ובתשלומים חודשיים של .... ל"י.
אני מצרף תשלום ראשון בסך .... ל"י ומתחייב לשלם את היתרה בסך .... באחת מן הצורות הבאות: *
לחשבון מס' 4־04440־4 בבנק הדואר
או לחשבון מס' 310400/67 בבנק לאומי, הסניף המרכזי תל־אביב
או לחשבון מס' 156817 בבנק דיסקונט, הסניף המרכזי תל־אביב
או לחשבון מס' 53628 בבנק הפועלים, הסניף המרכזי תל־אביב
או למשרד החברה ב„מסדה" ברמת־גן, דרך ז'בוטינסקי 21
או ל„מסדה" בע"מ, רחוב הרצל 2, תל־אביב
או בשטרות
* נא למחוק את המיותר
ראו נא בהתחייבותי זו שטר התחייבות על כל הנובע ממנו.
השם .... ת.ז. ....
הכתובת .... טלפון ....
מקום העבודה .... טלפון ....
תאריך .... חתימה ....

משרד הבטחון - ההוצאה לאור

הופיע
פילים בקנה

צה"ל בחיתוליו: מבחר קטעי הווי שראו אור ב„במחנה" ב־25 שנותיו.
ערך: **יוש חלוי**
עיצוב גרפי: **מרדכי לזר**
מחיר — 16. ל"י

להשיג בחנויות ספרים, שקם ובבית ההוצאה לאור, רח' ב' 29, הקריה, תל־אביב
המפיץ בחנויות: ספרים לעם, רחוב יבנה 7, תל־אביב.

לכבוד
משרד הבטחון — ההוצאה לאור
רחוב ב' 29, הקריה, ת"א
רצ"ב סך — 16. ל"י/צ'ק/המחאת דואר עבור „פילים בקנה". אבקש לשלוח לפי המען:
שם משפחה ....
שם פרטי ....
המען ....

להזמנה באמצעות הדואר נא לצרף את התלוש והתמורה.

בירושלים

אם הנך מתכונן להחליף דירה

מכור לנו דירתך הישנה והמשך לגור בה

פרטים:
קרתא — חב' לפתוח מרכז ירושלים
(עבור „דירות עממי")
ירושלים, רחוב ממילא 6, טלפון 234346

המשרד הראשי: שדרות רוטשילד 76, תל-אביב
טלפונים: מחלקת מודעות 611141
המחיר: יום חול: 1.50 ל"י לשורה / יום ו': 2.00 ל"י לשורה

פרקי היום בתנ"ך

המשנה היומית

הדף היומי

ההלכה היומית

הדלקת הנרות

	ירושלים	ת"א	חיפה
ע"ש	4.44	4.54	4.36
מוצ"ש	5.50	5.52	5.50

תורנות רופאים לפי המחוזות

תל-אביב

[illegible]

תורנויות בתי חולים

● יום: איכילוב.
● הדסה ושניידר עד 10.
● שבת: איכילוב.

תורנות בתי מרקחת

[illegible]

בתי כנסת

● בבית הכנסת הגדול רח' אלנבי 110 ועבור לפני התיבה החזן הראשי ... [illegible]

הודעות

● ארגון הנכות הדייר (כבר תמוטגבות) דרדש"ת 4 ת"א.

אנו נתגבר!

דירות

● בכפר רענה 3½ חדרים — במחיר 37,500, באזור ... [illegible]

● דירות ברמת-גן, 3 חדרים ... [illegible]

● במרכז למכירה דירות ... [illegible]

● 4½ חדרים בשכונת אכדי ... [illegible]

● למהירי החלטה בראשון לציון במרכז ק"ב לחוות ... [illegible]

● בבלי למכירה דירה 4 חדרים ... [illegible]

● 4 חדרים + פינת אוכל ברמת בן צבי 120,000 ל"י ... [illegible]

● למכירה ברחובות דירה מיוחדת ... [illegible]

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

● ברמת-גן, 3 חדרים, מרווחת — בטעם חדשה ... [illegible]

● בבתים 3½ חזית ... [illegible]

● בראשון לציון — 3 חדרים ... [illegible]

[illegible]

1-1½ חדרים

● דירת חדר וחצי בצפון ע"י הילטון ... [illegible]

● 1½ חדרים מרווחת ... [illegible]

● דירת חדר יפה מרווחת ... [illegible]

וילות ובתים

● ע"י שיכון דן ... [illegible]

● נותרו שני קוטג'ים בהרצליה ... [illegible]

● למכירה בהרצליה פיתוח וילה 3 חדרי שינה ... [illegible]

[illegible]

ביקוש דירות

[illegible]

2-2½ חדרים

● ברחובות דירה 2½ חדרים ... [illegible]

● דירת 2 חדרים + פינת אוכל ... [illegible]

[illegible]

אנו נתגבר!

קבלנים

● ברמת גן, מיכוי פינת גולומב, דירות מפוארות ... [illegible]

● ברשויות בכל נוה ... [illegible]

דירות מרוהטות

● דירת 2 חדרים מרוהטת ... [illegible]

[illegible]

C. Fridlohn
Stansted Road
London, S.E. 23
England.

חדרים מרוהטים

● חדר לוקסוס כל הנוחיות בצפון ת"א, טלפון 233022.

● חדר מרוהט להשכרה ליחיד בסביבת דיזנגוף. 240043.

[illegible]

דירות בשכר חודשי

[illegible]

דירות בדמי מפתח

[illegible]

חנויות

● להשכרת במרכז רח' דיזנגוף, חנות 32 מ"ר ... [illegible]

[illegible]

אנו נתגבר!

משרדים

[illegible]

אולמות

[illegible]

מבנה תעשיה

● ברמת-ים להשכיר 90 מ"ר ק"ב מתאים לכל מטרה. טל. 876064

מחסנים

● להשכיר מחסן בגודל של 170 מ"ר בתנאי במגדל שלום טלפון 601368 לליאון.

מגרשים

● מגרשים להשקעה. בנס ציונה 20,000 ל"י ... [illegible]

[illegible]

עסקים

[illegible]

השקעות

● למכירה וחזרות דיור ל... [illegible]

ביקוש עבודה

● ריתוכים, עבודות מסגרות, הרכבה בונקרים, בכל הארץ ... [illegible]

[illegible]

הכשרה לעבודה

● קורסים לפקידות י.ב.מ. הנהלת חשבונות, כתבנות, תעודות ועזרה בסדור בעבודה (בתשלומים נוחים) — "פרוטל" אלנבי 140 (התחנה המרכזית) ... [illegible]

● קורסים לקוסמטיקה כפי ... [illegible]

אנו נתגבר!

הצעות עבודה

● למשרד פרסום בת"א דרושה פקידה בכירה לניהול המשרד ... [illegible]

● דרוש מנהל חשבונות לעבודה חלקית עד 12 שעות בשבוע ... [illegible]

● לכו"ם לכנית חרש ... [illegible]

[illegible]

• דרושה אשה לחברת ליגוד בכלי תעשיה עם ידע בשפה האנגלית והכתיבה — דרושה העבודה טלפון

• דרושה מטפלת לבת שנה בשעות הבוקר, אזור תל-אביב.

• דרושים חיילים משוחררים לעבודה בשעות הערב.

• דרושה עוזרת לבית עם לינה בשעות 12-10 בבוקר.

• דרושה פקידה יוצאת צבא עם ידיעת אנגלית.

• דרושה מטפלת לתינוק בת' ליום שלם.

• דרושה עוזרת בית פעמיים בשבוע 9-1 בבוקר.

• דרושה פקידה מנוסה לחברה בתל-אביב.

• דרושה עוזרת לבית פרטי ב־3 ימים בשבוע מ־8 עד 9.

• דרושים נהגים עם רשיון.

• דרושה עוזרת בית בצפון ת"א.

• דרושה פקידה לקבלה ושיחות טלפון.

• דרושים מתלמדים לעבודה בדפוס.

• דרושה מטפלת לשני ילדים, בשעות אחר הצהריים.

• דרושה עוזרת טובה לבית פרטי.

מכוניות למכירה

• פורד קורטינה מקורית 1970, מצב טוב, טסט 1-10 תריסים.

• סוסיתא מסחרית מודל 69, לפנות לטלפון.

• פורד טאונוס מסחרי.

• קונטסה 1300, שנת 1968, במצב טוב, טסט לשנה.

• פיאט 124, מודל 1971, יד ראשונה.

• פולקסוואגן 1300, במצב טוב, רדיו.

• אוסטין 1100, 1968, מנוע חדש.

• סובארו 1971, יד שנייה, במצב מצוין.

• אופל רקורד 1968, במצב טוב, טסט לשנה.

• פיאט 850 קופה, 1969, מצב מצוין.

• סוסיתא 1972, טסט לשנה + רדיו.

השכרת רכב

• להשכרה מכוניות חדישות עם רדיו „סגמנט" הרצליה.

• ב„ארו" השכרת פרטיות וטנדרים „ארו" תחנת רכבת ארלוזורוב תל־אביב טלפון

ביקוש רכב

• דרושה מכונית פרטית מאדם פרטי, לכבד החל מ־1969.

שותפי רכב

• מנועים משופצים למכירה.

אנו נתגבר!

• פיאט 124, 1970, יד ראשונה, 52,000 ק"מ.

• פורד קורטינה 1969, במצב טוב, טלפון

• סוסיתא 1970, טסט לשנה.

• פולקסוואגן 1300, 1971, במצב מצוין.

• פיאט 850, במצב טוב, טסט.

• סובארו 73, טסט לשנה, ב־הזדמנות, טלפון

• ב.מ.וו. 1800, אוטומטית, 1970, 75,000 ק"מ.

• דודג' דארט 1970, במצב טוב, טלפון

• פורד טאונוס 17 אם 1970, טסט, יוני 20,000 ל"י, טל.

• אוסטין 1100, 1969, טסט, במצב טוב.

• הילמן מינקס 1002, במצב מצוין, צבע, רדיו, דיווקו.

אופנועים וקטנועים

• אצל סוזוקי טרייל 90 כ"ס אחרי אוברול — בעבודה.

• למכירה הונדה 50 במצב טוב טלפון

• טילון 70 מצוין לאחר אוברול.

• וספה 50 הזדמנות.

• בהזדמנות וספה 50, מודל 73 במצב מצוין + תוספות.

מציעים למכירה

• מכונת כביסה בהזדמנות, לפנות טלפון

• בהזדמנות צריך שעוני ... 2 חדרים, טל.

• תנור חשמלי + מטבח, חדש.

רוצים לקנות

• קונים מקררים רהיטים ו־כל דבר, בית באים למקום טלפון

• קונים רהיטים פריג'ידר רים וטלויזיות באים למקום.

• דרושים מכלי איחסון.

• לנוחיותך קונים כל מיני תכשיטים במחירים גבוהים.

• מעוניין לקנות מכונת כביסה.

• מעוניינים לקנות מקרר + טלויזיה.

טלויזיה

• „גליסט" תיקוני טלויזיות בערב בביתך טלפון

• קונה טלויזיות משומשות במחיר גבוה ובמזומן טלפון

• מטריון תל־אביב, שרות לטלויזיות, תיקונים ובפור חים בזרוזובו 4

• הזלפה ישנות בחדישות בהזדמנות טלפונים תיקו נים באחריות

• קונה טלויזיות משומשות במזומן ובמחיר גבוה

• טלויזיה נוי מודל מקבל חדשה + אחריות טל'

כלי נגינה

• אקורדיון הונר חדש 80 בס 1000 ל"י פחות ממחיר החנות

• מחסן מכשירים מכירה — קניה — שיפוצים הרצל 55 רמת־גן

• פסנתרים חדישים ומשומשים במחירים נוחים.

• למכירה אקורדיון „פרמ סה", רמקול 2 בוקסות

• למכירה מערכת שירה דוד נאקורד ורמקול פרמיסה בבית

• למכירה מגבר „סטודיו" במצב חדש, טל.

• למכירה אמפליפייר + בר קסה תלויה 120 ואט.

• למכירה אורגן למתחיל 8 אוקטבות 400 ל"י

• פסנתרים חדישים וגם חד רמנויות קניה, מכירה החלפה „נוסמן" אלנבי 88 (מול מוגרבי) ת"א טלפון

• בהזדמנות גיטרה חשמלית מצויינת + אורגן אלף

• אקורדיון 80 בס לילדי שנה אחריות

• אורגן חשמלי אקונומי חדש בהזדמנות טלפון

הלבשה

• למכירה שמלת חופה 42, ריסולה ערב 46—48, טלפון

• להשכרה שמלת חופה מס' 42, טלפון

• למכירה בגדים תוצרת אנגליה ורשונה טלפון

רהיטים

• ארון לבגדים 3 דלתות — כמה במצב מצוין.

• שולחן סלוני מיוחד.

• כסא מינה כורסאות שלוש וספה כמולה.

• קונה רהיטים משומשים ועתיקים, ורושות ותחופלים.

שטיחים

• 60 שנות פוניסון, ניקוי, תיקון, הקנלה, החלפה, מכירה.

• למכירה שטיח פרסי 4×8

מקררים

• למכירה מקרר אמקור 10 במצב מצוין.

• למכירה מקרר אמקור 8 במצב טוב.

• קונה מקררים משומשים במחיר הגבוה ביותר.

• מקרר אמקור 10 במצב מצוין בהזדמנות.

• מקררים! בחנות המרכזית בת"א מקררים משומשים כל המחירים + אחריות.

• מקרר אמקור 9 במצב מצוין בהזדמנות חיילון טל'

תנורי חמום

• תנורי חמום נפט חשמל ורדיאטורים מכל הסוגים במחירים זולים לעולים.

• עכשיו כדאי יותר להתקין תנורי חמום „ג'ירליכינבק".

דודי שמש וחשמל

• „שירותי בר" — „אמקור" לשירותך בעיר ובכפר — טל.

• קרן אור, הדוד נוזל? טל' דודי שמש וחשמל, תל־אביב.

מכונות כביסה

• למכירה מכונת כביסה הג'ר אוטומטי טלפון

• למכירה מכונת כביסה כל־טור אוטומטית 400 ל"י

• מכונת כביסה קריסטל לוקס חצי אוטומטית מצויינת

• קריסטל לוקס חצי אוטומ' טית במצב מצוין חולון

• בהזדמנות מכונת כביסה „זנוסי" כמעט חדשה.

• למכירה מכונת כביסה הנ' די כיפר אוטומט במצב טוב

ריקודים

• לנוער לרקוד „בבית ג'ר"? קורס חינם לבנות.

שרותים

• למורת מצב ההרים צבעות „הוטרון" עולים ותבוקה

• „מאגי קליד" שרות לבי קור שטיחים ריפוד כביסה.

• עולים תל־אביב! הכר קת קרצות לכלב טלפון

הכרזות משפטיות

הלוח הכפול — ידיעות אחרונות — הארץ

תריסים

● תריסי הזזה מאלומיניום — תלויים וגלילה ומחיצות — מחירי 3 שנים.

הלואות

חקלאות

בתי-ספר ושיעורים

חיות בית

שונות

מי מצא?

בולים ומטבעות

● קונה ישראל ואירופה גם בכמויות קטנות לורד ביירון 9 (מול פלזן דבורה).

● הגלריה הישראלית למט־בעות קניה ומכירה של מט־בעות ומדליות מזהב ומכסף. מגדלי 2 ת"א טלפון 220048.

צילומים

חוגים

שידוכים

● מטריטוניאל ברוש 24 — נאה ומסודרת ומשכילה — ירושלים. 283361

הלוח הכפול חיפה והצפון

ידיעות אחרונות: הנביאים 28, טל. 667931

הארץ: נורדאו 20, טל. 661166

קבלנים

● חברת בונה מציעה קוטגים ברחוב קיש, דירות גן בחב' וינגייט, דירות לוקסוס ודירות גן ברחוב חורי־פא.

ביקוש עבודה

הצעות עבודה

מכוניות

דירות מרוהטות

חדרים מרוהטים

משרדים

מגרשים

אולמות

מחסנים

עסקים

תורנות רופאים

● רופא תורן בסד"א, טל. 101

תורניות בתי חולים

תורנות בתי מרקחת

הודעות

תערוכות

דירות

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

2-2½ חדרים

ביקוש דירות

וילות ובתים

דירות בשכר חודשי

דירות בדמי מפתח

אופנועים וקטנועים

מציעים למכירה

מקררים

טלויזיה

תריסים

שונות

חיות בית

רהיטים

ביקוש רכב

מכוניות

הלוח הכפול ירושלים

ביקוש דירות

● מעוניינים לקנות דירה 3, 2½ חדרים בסביבת תרדות. לפנות 04—000522.

עסקים

השקעות

ביקוש עבודה

הכשרה לעבודה

הצעות עבודה

דירות מרוהטות

חדרים מרוהטים

משרדים

חנויות

מבנה תעשיה

אולמות

דירות להחלפה

דירות בשכר חודשי

2-2½ חדרים

1-1½ חדרים

וילות ובתים

קבלנים מציעים

דירות בדמי מפתח

תורנות רופאים לפי המחוזות

תורניות בתי חולים

תורנות בתי מרקחת

הודעות

דירות

בתי כנסת

דירות למכירה 3 חדרים ויותר

לחברה קבלנית גדולה
דרושים:
1) אינסטלטורים
סוג מעולה, א׳, ב׳
לעבודה קבועה בשכר חודשי
באזור תל־אביב
2) פנסיונר
לעבודת אפסנאות, חלקית
בסביבות
פתח־תקוה - יהוד
לפנות טל. 736102

אלתא
תעשיות אלקטרוניות בע״מ
אשדוד
אם הינך רוצה להצטרף לצוות העוסק בפתוח וייצור רכיבי אנטנות ומיקרוגלים למערכות מכ״מ מתוחכמות ולך הכשורים הבאים:
מהנדס מיקרוגלים
ו/או אנטנות
עם נסיון של לפחות 3 שנים
טכנאי מהנדס אנטנות
ו/או מיקרוגלים
עם נסיון בפתוח
טכנאי אלקטרוניקה
צעיר
המעונין לעבוד בפתוח אנטנות
נא פנה למחלקת התעסוקה — אלת״א.
ת. ד. 330 אשדוד
טלפון 31155 — קו פנימי 416

אלתא
תעשיות אלקטרוניות בע״מ
אשדוד
דרושים
* נהג
— בעל רשיון נהיגה לאוטובוס
* נקבנית
— בעלת נסיון שנתיים בשפה האנגלית
המעונינים מתבקשים לפנות בכתב או אישית למחלקת התעסוקה — אלת״א — אשדוד.

מפעיל בע״מ
דרושות באופן דחוף
דיילות
לתערוכה לתצוגת מכונות להעתקת מסמכים
הכישורים:
* בעלות נסיון בתצוגה והדגמה מוצרים ללקוחות
* הופעה נאה
* שפות עברית ואנגלית
תנאים מצויינים למתאימות
לפרטים לפנות לגב׳ צבילינגר או למר גרון בשעות 08.30—16.30 רח׳ נחלת בנימין 57 תל־אביב, טל. 61152/1/2—3—4

מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע״מ
המדור ללמודי חוץ
מבקש מועמדים לתפקיד בכיר של
מרכז ראשי
למדור ללמודי חוץ - חיפה
הכשירויות הדרושות: — מהנדס עם נסיון בארגון וניהול, רצוי נסיון בהוראה או ניהול מוסד הוראה. שליטה בשפה העברית.
יובאו בחשבון גם מועמדים שאינם מהנדסים, בעלי תואר אקדמי עם נסיון טכנולוגי תעשייתי
התפקיד יכלול: ייזום פעילויות השתלמות למהנדסים ואנשי מקצוע אחרים, פקוח ואחריות על צוות מרכזי הוראה וניהול כללי של מרכז חיפה.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים, פירוט ההשכלה והנסיון המעשי ליחידת המנגנון, מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע״מ, בית הסנט, קרית הטכניון חיפה — 32000 — עד יום ו׳ 8 בפברואר 1974 בציון מספר המכרז 146/73.

מפעיל בע״מ
דרושה מוכירה
מעולה למנהל
הכישורים:
* שליטה בשפה עברית ואנגלית
* נסיון בעבודות מזכירות
* מגע עם לקוחות
עדיפות לבעלת נסיון בחברה מסחרית
— תנאים טובים למועמדת המתאימה —
לפרטים לפנות לגב׳ צבילינגר או למר גרון בשעות 08.30—12.00 רחוב נחלת בנימין 57 תל־אביב
טלפון 61152/2—3—4

לחברה מסחרית ארצית בחיפה
דרוש
מנהל חשבונות
ראשי
בדבר פרטים נא לפנות לטלפון 04—645993
— סודיות מובטחת —

חברת ביטוח
מחפשת
למשרדה בתל־אביב
1. מרכזנית
2. מדפיסת פוליסות בעברית
3. קופאית
4. עוזרת למנהל חשבונות
*
נא לפנות בכתב יד עם פירוט תולדות חיים לת.ד. 29494, תל־אביב למס׳ 500

למפעלי בלו בנד תלמה
במפרץ חיפה
דרוש
מכונאי
למכונות יצור
בעל ידע באחזקת מכונות אריזה אוטומטיות
(רצוי ליצור מזון)
הצעות בכתב נא להפנות למחלקת המנגנון ת.ד. 707 חיפה, למס׳ 1274.
בלו-בנד תלמה

למפעלנו בחיפה
דרושים:
א. מנהל חשבונות
לעבודה קבועה במשרה מלאה, סוג ג׳ או ד׳ בהנהלת־חשבונות, בעל נסיון רב בכל תחומי ניהול חשבונות מסחריים, כולל ניהול חשבונות באמצעות מחשב.
ב. פקיד מנגנון
בעל הכשרה ונסיון של מספר שנים בעבודה עצמאית בכל תחומי המנגנון, לרבות רישום ודווח כח־אדם וידע רב בדיני עבודה, בטוח־לאומי, בשכר ובזכויות סוציאליות.
מועמדים מתאימים, המעוניינים להתקדם בעבודה מקצועית קבועה, מתבקשים לפנות בכתב־יד בלבד, בצרוף קורות־חיים ותאור הנסיון המעשי,
ל־ת.ד. 4685 חיפה עבור מס׳ 287.
סודיות מובטחת

תדיראן
למפעלינו בחולון דרושות
פועלות ייצור
הלחמה והרכבה
של ציוד אלקטרוני
מועמדות מתאימות תפננה לרחוב הפלד 50 אזור.

ת.מ.ט
חברה לתכנון מבנים טרומיים
דרושים
1. מהנדס/ת קונסטרוקציות
(סטטיקאי)
נסיון של לפחות 3 שנים.
2. מהנדס/ת בנין
עם התמחות בארגון בצוע וייצור
3. טכנאי/ת ארכיטקטורה
נסיון של לפחות 7 שנים.
נא לתתקשר 265822 267757 ת״א

DECSYS COMPUTERS Ltd., REPRESENTING
digital EQUIPMENT CORPORATION
Maynard, Massachusetts 01754
INTERNATIONAL COMPANY
REQUIRES
SECRETARY – Typist
FULL TIME POSITION
FLUENT HEBREW & VERY GOOD ENGLISH
Challenging Atmosphere, Excellent Conditions & Salary for the Right Person
CONTACT: Ruth Ne'eman, Tel. 03-443114, between 8 a.m. to 4 p.m.

קליל
דרוש
גבר עצמאי
בעל נסיון ויוזמה לפיקוח על עבודות הרכבה בבנינים באזור הדרום
* על המועמד להתגורר בבאר־שבע או באזור הדרום
* להיות בעל רכב וטלפון
נא לפנות בכתב לת. ד. 1682 חיפה או למר מירז, טל. 04—711161
סודיות מובטחת
תעשיות מתכת אלברזליות בע״מ
כורדני ב׳. ת.ד. 1682, חיפה

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל
מודיע על המשרה הבאה הפנויה: באגף כח אדם
עוזר לראש מחלקת המנגנון
עזרה כללית לראש מחלקת מנגנון בנושאי המחלקה.
הכשירויות הדרושות: השכלה על תיכונית; רצויה השכלה אקדמית במדעי החברה; בוגר קורס ניהול מנגנון, או השתלמויות שונות בנושאי כח אדם; ידע ונסיון בענייני מינהל וטפול בענייני עובדים; נסיון של 3 שנים בעבודה משרדית; כושר הבנה וניתוח והוראות בתיקים הקשורים בענייני כח אדם והחלתם במקרים מתאימים; כושר לקיים מגע נאות עם קהל.
מס׳ המשרה: אכ״א ד/46.
מועמדים מתאימים העונים לדרישות יפנו בכתב בציון מס׳ המשרה עד יום 15.2.74; אל אגף כח אדם, בטכניון, קרית־הטכניון, חיפה, מיקוד 32,000.

בעל רשיון של סוכן מכס
(אפשר גם מנסיונר) נכונה לך הזדמנות נאותה לעבודת בשכר: או בהסכם אחר בחברה ידועה.
נא לפנות לת.ד. 7281 ירושלים. מובטחת סודיות מוחלטת.

לחברת נפט
דרושה
מזכירה אחראית
באנגלית
עם ידיעה בעברית
נא לפנות לגב׳ שלו, טל. 262191 תל־אביב.

הלוח הכפול באר־שבע

חפצים למכירה
• ציור מצויר בהזדמנות: [illegible]
• מכונת כתיבה [illegible]
• בהזדמנות למכירה מכונת [illegible]
• ב״טסטיאר סטיריו״ — [illegible]
• למכירה [illegible]

רוצים לקנות
• בהזדמנות [illegible] 244261

מכונות כביסה
• מעוניין לקנות מכונת כביסה [illegible]
• מכונת כביסה [illegible]

מקררים
• למכירה אמקור [illegible]
• למכירה מכונת כביסה [illegible]
• מקרר [illegible]
• מקרר אינטרנציונל [illegible]

רהיטים
• עיצוב פנים ורהוט [illegible]
• למכירה רהוט [illegible]
• קונה רהיטים משומשים [illegible]
• למכירה [illegible]
• הפתעה [illegible]

תנורי חמום
• עכשיו כדאי יותר להתקין תנורי חמום [illegible]
• מוקרודי, מכירת תנורים [illegible]

שונות
• תמונות [illegible]

בלי נגינה
• דרושים אקורדיונים [illegible]
• בהזדמנות מערכת תופים [illegible]
• מעוניין בפסנתר [illegible]

טלויזיה
• ב.ק.ס.ו. סטריאו — חדש [illegible]

הלבשה
• למכירה בהזדמנות [illegible]

שרותים
• [illegible]

חקלאות
• [illegible]

חיות בית
• [illegible]

וילות ובתים
• ב״עומר״ וילות בנות 4 ו־5 חדרים בשכונה הכפרית של באר־שבע, בתכנון ועיצוב מודרני. במקום: מרכז קניות, בתי ספר, גני ילדים, מועדון בריכת שחיה [illegible] באר־שבע״, בית ״רסקו״, טל׳ [illegible]
• וילות למכירה בעומר 4 חדרים [illegible]

דירות למכירה
• בערד 3 חדרים — 43,000 [illegible]
• 3 חדרים 71 מ״ר [illegible]
• דירת מפוארת 5 חדרים [illegible]
• בערד למכירה בהזדמנות [illegible]
• בבאר־שבע, במרכז [illegible]

מכוניות
• ג.מ.או. במצב מצוין 1967 [illegible]
• אקספרס [illegible]
• פולקסוגן [illegible]

נרשמו לנשואין
• חרגנו בנימין [illegible]
• [illegible]

• הרמבם זאב דן, בן־משה [illegible]
• [illegible]

אשדוד

וילות ובתים
• באשדוד, קוטג׳ים בודדים [illegible]

דירות למכירה
• באשדוד, דירות [illegible]

מגרשים
• להשכיר לאחסנה [illegible]

נתניה

וילות ובתים
• בנתניה, [illegible]

קבלנים מציעים
• [illegible]

דירות למכירה
• [illegible]

מחסנים
• [illegible]

הצעות עבודה
• מדריך/ה דרוש/ה למוסד [illegible]

מכוניות
• [illegible]

נופש
• [illegible]

דרוש
נציג מכירות
בעל רקע טכני בקשר למוסדות המטחון
(רצוי קצין משוחרר)
823165 ממור

דרושים
מכונאים
לרכב
בנזין
תנאים טובים
לפנות בשעות העבודה חברת ״נוע״ בע״מ
המוסך המרכזי
המסגר 40 תל־אביב

לכל־בו נוה־אביבים
דרושות
קופאיות
ומתלמדות
נא לפנות: כל־בו נוה־אביבים. טלפון 411236 תל־אביב

לחברה לאחזקה ושרותי נקיון
דרוש מנהל
לסניף תל־אביב
לפנות ת.ד. 2323, ת״א
סודיות מובטחת

דרוש
מהנדס בנין
בעל נסיון של 3 שנים לפחות
בתאום ופקוח לעבודה בנגב
נא לפנות בציון השכלה ונסיון קודם לת.ד. 4909 תל־אביב.

למפעל מזון באזור התעשיה קרית מלאכי
דרושים
1. טכנאי קרור (רצוי אמוניאק)
2. חשמלאי
בדבר פרטים לפנות לת״ד 3230 רמת־גן
סודיות מובטחת

FIAT
סוכנות מכוניות ליס התיכון בע״מ
למשרדנו הראשי בתל־אביב
דרושה פקידה
למחלקה הטכנית
הדפסה בעברית ובאנגלית
לפנות אישית למר מנסקי, ״פיאט״ רח׳ יצחק שדה 30
בין השעות 15.00—17.00.

דרושה
מפעילה למכונה
להנהלת חשבונות
רצוי אוליבטי
עם נסיון של שנתיים לפחות.
תנאים טובים בהתאם לכישורים
לפנות: ת.ד. 20193, ת״א
עבור: ״מפעילה״

חברה תעשייתית בירושלים
מחפשת
מנהל חשבונות
ראשי
עם נסיון של לפחות חמש שנים במפעל תעשייתי וידע בניהול פיננסי.
נא לפנות עם קורות חיים לת.ד. 2045 ירושלים למספר 671.
סודיות מובטחת

לחברה ארצית למתקני חימום
דרוש
מנהל מחלקת שירות
לפנות בכתב עם ציון נסיון לת״ד 729 ת״א
עבור מס׳ 77

למשרד תכנון קונסטרוקציות בנין
דרושים:
1. הנדסאי/ת
2. שרטטים/ות
עם נסיון — תנאים טובים
לפנות: רוזנבאום את צרויה מהנדסים בע״מ
טל. 254892 בשעות 3—8
טל. 253550 בשעות אחה״צ

דרוש מורה לתנ״ך
בבית ספר תיכון
בסביבת תל־אביב לחצי משרה
נא להתקשר טלפון 771474 בבוקר
720566 בערב

לחברת ספנות גדולה בחיפה
דרושה
מזכירת מנהל אגף
ליום עבודה מלא. שליטה מלאה בשפות עברית ואנגלית (רצוי שפת אם אנגלית) הדפסה בשתי השפות.
בדבר פרטים וקביעת ראיון נא לפנות לת.ד. 1501 חיפה, 31000.

אנו מחפשים שליח
לעבודת שליחויות באזור ת״א.
הכרת רשיון נהיגה לוספה.
מעונינים יפנו טלפונית בכל יום בשעות הבוקר לטלפון 39821.

אתא חברה לטקסטיל בע״מ
דרושים
1. חשמלאי תעשייתי
בעל רשיון ממשלתי או רשיון ממשלתי של עוזר
2. מסגר מכונאי תעשייתי
3. מסיק דוודים
תנאים טובים למועמד המתאים.
● המעונינים יפנו טלפונית או אישית למחלקת כח־אדם לפי הכתובת בית״ר ״אתא״, — רח׳ העצמאות 10, קרית־אתא, טל. 04—721321

אם הינך בעלת יוזמה
ויש לך הרצון להצליח
ולהיות עצמאית
אם השכלתך תיכונית
וגילך הוא בין 25—45 שנים
אנו מציעים לך מקצוע
נשי ומעניין
ירדניה -
חברה לבטוח בע״מ
מזמינה אותך
להצטרף לצוות
יועצי בטוח
בדבר פרטים נא לפנות בכתב יד לירדניה — חברה לבטוח בע״מ
רח׳ הבנקים 3, חיפה

דרושים
1. חשמלאי אחזקה -
עדיפות לבעלי נסיון במיזוג אויר.
2. טכנאי אחזקה -
עדיפות לבעלי נסיון בחשמל.
לעבודה באיזור תל־אביב ורחובות
תנאי עבודה מצויינים לאנשים מתאימים.
רק בעלי נסיון והמלצות יפנו אל טל. 735164
או יכתבו לת.ד. 3282 רמת־גן

דרושים עובדים
למפעל פלסטיק גדול
במפרץ חיפה
רצוי עובדים המתגוררים באיזור קרית אתא והקריות
בדבר פרטים נא לפנות טלפון 721380, 724345
חיפה

אורט ישראל
לבית־ספר לחניכים
אשקלון

דרושים

1. מורה למקצועות הומניים
למשרה מלאה
2. מורה־מדריך למסגרות
למשרה מלאה
3. מחסנאי
למשרה מלאה

לפנות לפי הכתובת: שכונת שמשון כ׳ אשקלון. טלפון 2186—051.

למוסד ציבורי גדול
דרוש
מפעיל עצמאי
של מכונת מולטיליט

בעל ותק במקצוע של שנתיים לפחות
שעות העבודה רצופות

המעונינים יתקשרו טלפונית
למספר 623211 ת״א שלוחה 412

„עמידר" / החברה הלאומית
לשיכון עולים בישראל בע״מ

דרוש מפקח עבודה
על עבודות אחזקה במחוז תל־אביב

דרישות התפקיד:
1. השכלה תיכונית, רצויה מקצועית, הנדסאי או טכנאי בנין.
2. ידיעת השפה העברית וידיעת שפות נוספות.
3. נסיון כמפקח עבודות בנין, והכרת משק הקבלנים ורמות המחירים בנושא טיפולו.
4. נסיון במגע עם קבלנים ובעלי מלאכה — רצוי.
5. הכרת תקני בנייה ושפוצים.
6. כושר ניהול מו״מ.
7. כושר הבעה בכתב ובע״פ.
8. רשיון נהיגה.

הדרגה המוצעת:
י״ב (יוד בית — 28 נקודות) — י״ד (יוד דלת — 32 נקודות) מהדירוג האחיד. או 1—2 בדירוג טכנאים. למועמד שיבחר תאושר השתתפות באחזקת רכב.
המועמדים יגישו את הצעותיהם בכתב יד ברור ל־מחלקת כח אדם של החברה לפי ת.ד. 7045 (מיקוד 61070) עד תאריך 12.2.74.

תעשיות אלקטרוכימיות פרוטארום
ת.ד. 1929 חיפה
מיקוד 31000

דרושה מזכירה
למחלקת כח אדם

מקום העבודה: משמר הים ע״י עכו
שעות העבודה: 07.30 — 16.00

הכישורים הדרושים: ניהול עצמאי של המשרד ידיעה מושלמת בעברית וידיעה טובה באנגלית כולל הדפסה בשתי השפות; נסיון של לפחות 5 שנים בעבודה; ידיעה ונסיון בקצרנות וניסוח עצמאי של מכתבים

המשכורת תקבע בהתאם למקובל במפעל ולנסיון המועמדת.

המעונינות תפנינה בכתב למחלקת כח אדם

לאגרסקו — חברה לייצוא חקלאי בע״מ

דרוש
מהנדס ייצור
למחלקת האריזה

בנושאים הבאים:
1. ביקורת טיב חמרי אריזה ופיקוח על היצרנים.
2. תכנון ופתוח חומרי אריזה.
3. מעקב זרימת חמרי אריזה — קבלה, אחסון והנפקה.

הכישורים: השכלה אקדמאית בהנדסת ייצור. נסיון בתחום התפקיד. ידיעת השפה העברית. ידיעת השפה האנגלית.
המעונינים יש לפנות בכתב יד, בצרוף תולדות חיים ופירוט הנסיון, לת.ד. 2163 תל־אביב, עד יום 15.2.1974.

לכתי אופנה איוניר בע״מ
דרושות
• **מרכזנית**
• **פקידה כללית**
ליום עבודה מפוצל
ידיעת השפה העברית הכרחית
רצוי ידיעה באנגלית

לפנות אישית לכתי אופנה איוניר בע״מ, רחוב דיזנגוף 129 תל־אביב, בין השעות 8 בבוקר עד 12 בצהרים, למר אקי

דרוש לחברה קבלנית
מנהל עבודה
לניהול פרויקט בטונים
בקנה מידה גדול
עבודה קבועה ,תנאים טובים — מובטחים
טל. 820102, 826459 תל־אביב

SDSI
ייצור וייצוא
מערכות זכרון
מתקדמות
למחשבים אלקטרוניים

למטרות פיתוח מערכות היקפיות
למחשבים אלקטרוניים

דרושים הנדסאי אלקטרוניקה
לתכנון ובדיקות מערכות אלקטרוניות מורכבות לפחות 3 שנות נסיון.

טכנאי אלקטרוניקה
לבניות ובדיקות מעגלים ומערכות דיגיטליות ואנלוגיות.

בהשובה, נא לפנות טלפונית אל מר פול גלפן או מר דני רובין. טל. 6—667942, חיפה.

SCIENTIFIC DATA SYSTEMS ISRAEL LTD.
ת.ד. 5101 חיפה. טל 667947

למפעל תעשייתי פרטי מבוסס
בסביבות חיפה

דרוש
מהנדס מכונות
בכיר

אחראי, ובעל נסיון רב בניהול פרויקטים להקמת מתקני תעשיה כימיים
ידיעת השפה האנגלית הכרחית.
ידיעה בכימיה רצויה.

תנאים טובים לאדם המתאים

על המעונינים לצלצל בשעות הערב למס׳ 942051—04 ומשעה 7 בערב למס׳ 244244—04 או בכתב לת.ד. 47 חיפה.
— סודיות מובטחת —

לחברה קבלנית בחיפה
דרוש
מנהל עבודה
בכיר
עד גיל 45
עם נסיון רחב בבצוע עבודות
הנדסה אזרחית
לטלפן ל־667791—04

אם אתה
מנהל מלון מעולה
ויש לך נסיון וקשרים לניהול
מלון גדול וחדש בדרום הארץ
יש לנו מה להציע לך!
פנה בכתב לסניף „מעריב", שד׳ רוטשילד 33 תל־אביב
עבור מס׳ 198/ר.
סודיות מירבית מובטחת

האוניברסיטה הפתוחה
מחפשת
מזכירה אישית

כישורים:
1) קצרנות אנגלית
2) ידיעת השפות עברית ואנגלית
3) יכולת הדפסה בעברית

משכורת טובה למועמדת עם הכישורים המתאימים, אחראית ובעלת יוזמה.

נא לפנות בכתב ל־יד הנדיב
שדרות דוד המלך 1,
תל־אביב

להוצאת ספרים חשובה נדרש
סוכן ומקדם מכירות
ישר דרך, חרוץ ובעל רכב

*

המעוניינים ישלחו בכתב־ידם קיצור תולדות־חיים בפירוט השכלתם ונסיונם בעבודה למר בן־ברוך, ת. ד. 1317, תל־אביב

מכון ויצמן למדע

דרושים/ות סורקים/ות
להסתכלות ומדידת תופעות
פיסיקליות מצולמות

✱ לאחר שירות צבאי.
✱ בעלי תעודת בגרות או 12 שנות לימוד לפחות.
✱ כושר ראיה תקין.
✱ לא נדרש נסיון קודם בעבודה.

העבודה היא במשרה מלאה ובמשמרות והיא מיועדת לתושבי רחובות והסביבה.
משרה 174
על המעוניינים/ות לפנות בכתב, בציון קורות חיים למח׳ המנגנון, ת.ד. 26, רחובות 76100 בציון מס׳ המשרה.

לחברה ציבורית בת״א
דרוש
עורך־דין צעיר
עם 2 — 3 שנות נסיון

נושאי עבודה: נזיקין, הוצל״פ, עבודה לרבות הופעות בבתי משפט.

לקביעת ראיון להתקשר טל. 419751 בשעות הערב או בכתב לת.ד. 16091 ת״א
(עבור חברה צבורית).

למפעל מהכת
בתל־אביב
דרוש
נער
לעבודות משרד
ושליחויות
תחילת העבודה: מיידי
לטלפן 33108, 32176

למפעל תעשייתי גדול
בענף המתכת
בסביבות תל־אביב
דרושים:

★ **מנהל מחסן טכני**
נסיון: לפחות 3 שנים
גיל 30—45

★ **מנהל עבודה**
נהול צוות עד 15 עובדים

★ **מחסנאי משלוחים**
נסיון קודם במשלוחים לפחות 3 שנים

★ **משלח סחורה**

המועמדים המתאימים העונים על הדרישות הנ״ל, יפנו בכתב לת.ד. 1101, ת״א עבור „ר" בציון קורות חיים.
סודיות מובטחת

הטכניון
מכון טכנולוגי לישראל
מודיע על המשרות הבאות הפנויות:

באגף פתוח ותחזוקה
מזכירה

הכשירויות הדרושות: השכלה תיכונית; שליטה טובה בשפות עברית ואנגלית; כושר מגע עם קהל; נסיון קודם בניהול משרד.
הערה: המשרה הינה זמנית.
מס׳ המשרה: פת. ד/34.

במרכז המחשבים
משגרת

הכשירויות הדרושות: השכלה תיכונית; ידיעת השפה האנגלית; כושר מגע נאות עם קהל.
הערה: העבודה הינה במשמרות.
מס׳ המשרה: מר. מח. ד/43

*

מועמדים מתאימים העונים לדרישות יפנו בכתב בציון מס׳ המשרה עד יום 15.2.74; אל אגף כח אדם, בטכניון, קרית־הטכניון, חיפה, מיקוד 32.000.

קונטרול דאטה (ישראל) בע״מ
CONTROL DATA ISRAEL LTD.

דרושות:

*\ **מזכירה**
למח׳ מכירות
✱ ידיעת השפות עברית ואנגלית על בורין, כולל הדפסה
✱ נסיון בתפקיד דומה — 3 שנים לפחות

* **עוזרת**
למנהל חשבונות
רצויה כתבנות עברית ואנגלית

נא לפנות בכתב תוך פירוט קורות חיים ונסיון לת.ד. 30023 תל־אביב
— סודיות מובטחת —

לחישולי כרמל בע״מ
דרושים
1. **חשב/פקיד משכורת**
2. **מנהל חשבונות**

למועמדים המתאימים — מובטחים תנאי שכר הולמים, ואפשרויות קדום.
— סודיות מובטחת —
לפנות: חישולי כרמל בע״מ — אגף כח אדם, ת.ד. 30 טירת הכרמל או טלפון 4־539202—04.

המרכז לאינפורמציה בישראל
דרושות כתבניות
עם נסיון בעבודה על מכונת פלקטריק חשמלית הדפסה מעולה בשפות אנגלית — צרפתית
העבודה חלקית והתשלום לפי שעות.
נא לפנות לטלפון 30013—02.

דרושה מפעילה
למכונת ניישונל - 32
בעלת נסיון ברישום בחנה״ח

נא לפנות בצרוף פרטים אישים ומשכורת מבוקשת לת.ד. 18078 תל־אביב

האגודה לקידום החינוך — ירושלים
בית הספר התיכון ע״ש בויאר
דרוש חצרן
ידיעה בתקוני נגרות, זיגוג, בנין וטיח

מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב לפי ת.ד. 16028 ירושלים או בטלפון 528297—02.

דרושים
פקיד/ה
1) למח׳ הכנת משכורות
2) למח׳ הנהלת חשבונות
רצוי נסיון והשכלה מתאימה
נא לפנות:
לחב׳ רמט בע״מ קבלני בנין — רחוב קרליבך 7 ת״א
בימים: א׳, ג׳, בין 9.00 — 1300

רופא/ת שיניים
דרוש
למרפאת שיניים
אפשרות לשותפות בעתיד
ת. ד. 14038 עבור „רופא" תל־אביב

דרוש
רכב
מסחרי
סגור וקל
עד 1 טון
לחלוקת מוצרי תעשיה חשמליים לבתי לקוחות
העבודה בתל־אביב והסביבה
נא לפנות:
לטל. 524161—02

למפעל תעשייתי
בענף הדפוס
באזור תל־אביב

דרושים:
• **מזכירה כתבנית**
שליטה מוחלטת בשפה האנגלית, רצוי גם ידיעת השפה הגרמנית והעברית.
• **מחסנאי ראשי**
לנהול מלאי חמרי גלם, נסיון בנהול מלאי בהיקף גדול, ידע בהנהלת חשבונות, כושר ארגון ונהול, ידע בהעברת חומר למחשב. המעוניינים מתבקשים לפנות בכתב יד בפרוט קורות חיים ונסיון קודם לת.ד. 2926, ת״א עבור 1985.

אורט ישראל

דרושים
למילוי מקום
של
מורים מגויסים

1. מורה לפרקי מכונות וחוזק חומרים
בסביבות תל־אביב
2. מורה לכתבנות
בכפר סבא
3. מורה לפיסיקה
4. מדריך למקצועות המחקר
בבנימינה
5. מדריך למסגרות ותרטות
בגדרה
6. מדריך לחשמל
7. מדריך לימאות מעשית
באשדוד
ובנוסף, מורה לעברית ולתנך
במשרה חלקית בבנימינה

על המועמדים/ות לפנות למחלקה הטכנית־פדגוגית, שדרות דוד המלך 39 ת״א טל. 269165

למשרד הנדסת בנין דרושים בעלי נסיון
1. מהנדס/הנדסאי בנין —
לתאום ופקוח על מבנים
2. מהנדס/הנדסאי —
לתאום ופקוח על עבודות צבוריות
3. שרטט/ת קונסטרוקציה

למתאימים תנאים טובים
להתקשר טלפון: 234022, 241196
בין השעות 8.00—15.00

שירות התעסוקה
שרות התעסוקה מציע:
משרות פנויות

מכרז פומבי מס׳ 3/74

תואר המשרה: **פקיד השמה ורישום**
מדרגה: י״ב (יוד בית) — י״ד (יוד דלת) בדרוג האחיד
מקום העבודה: לשכת עבודה באר־שבע.
דרישות התפקיד: השכלה תיכונית או השכלה מקצועית מקבילה, ידיעת חוק שרות התעסוקה (התמצאות בחוקי עבודה ב־ארץ) נסיון בעבודה ארגונית או סוציאלית; כושר קיום מגע עם מעבידים ודורשי עבודה; כושר הבעה בכתב ובעל פה; שליטה בשפה העברית.
על המועמד לגור במקום.
הערה: המשרה היא בלתי צמיתה אשר עשויה להיות צמיתה. במשרה מועסק עובד ארעי.

מכרז פומבי מס׳ 5/74

תואר המשרה: **פקיד השמה וגיוס לימאים**
מדרגה: י״ב (יוד בית) — י״ד (יוד דלת) בדרוג האחיד.
מקום העבודה: לשכת עבודה לימאים חיפה
דרישות התפקיד: השכלה תיכונית או השכלה מקצועית מקבילה, נסיון ימי, רצוי בדרגת רב־מלחים או דרגה ימית מקצועית מקבילה; ידיעת חוק שרות התעסוקה והתמצאות בחוקי העבודה בארץ, ידיעה ונסיון בעבודה ארגונית ובדרוגים ימיים. שליטה בשפה העברית, רצויה ידיעת שפה נוספת.
על המועמד לגור במקום.
הערה: במשרה מועסק עובד ארעי.

• על המעוניינים במשרות הנ״ל למלא שני טפסי בקשה למשרה פנויה, מדף 1061 (אפשר לקבלם בכל בית־דואר) לצרף תעודה על השכלה או העתק מאושר ממנה ולהעבירם למשרד הראשי של שרות התעסוקה, במדור המנגנון, הקריה, בנין מס׳ 3, ירושלים, עד ליום 10.2.74.

כפר הנופש הבינלאומי
בראש הנקרה בע״מ
טל. 968155—04 ת.ד. 350 נהריה
לקראת פתיחת העונה
דרושים
טבח ראשי
(למטבח צרפתי)
מלצר ראשי
אחראי לחדרים
2 פקידות קבלה
לפנות בכתב עם קורות חיים לפי הכתובת הנ״ל

דרוש
נהג־מחלק
לחברה גדולה בחדרה
לחלוקת מוצרים בחנויות מזון

מתנאים: מקום המגורים — חדרה או סביבתה. רשיון נהיגה למשאית קלה ונסיון בהיגה קודם. התפקיד דורש אחריות, הופעה מסודרת וכשר טפול בלקוחות. רכב מסחרי חדיש מסופק ע״י החברה.

תנאים מצויינים למועמד המתאים

לפנות עם ציון פרטים מלאים (שם, כתובת, נסיון ועבודות קודמות) לת.ד. 16284 תל־אביב, עבור „נהג־מחלק".

דרושים
עובדים
קהילתיים
לעבודה
במרכזים קהילתיים

בישובים: קרית שמונה, חצור, טבריה, עפולה, נצרת עלית, כרמיאל, שלומי, ערד, ירוחם, מצפה רמון, חוף אשקלון.

תיאור התפקיד:
1. תכנון וארגון הפעלת חושבים וקבוצות בקהילה.
2. קשרים ותיאום עם מוסדות ושירותים.

התכונות הדרושות:
1. השכלה אקדמאית בעבודה סוציאלית וקהילתית, או במדעי החברה, פסיכולוגיה או חינוך.
2. התמצאות בבעיות חברתיות של ישראל.
3. כושר במשא ומתן ויכולת בהפעלה תושבים.
הדרגה תיקבע לפי כישוריו, נסיונו והשכלתו של המועמד.

המעונינים יפנו בצירוף תאור קורות חיים ותעודות, לפי הכתובת: החברה למרכזי תרבות וספורט, שד׳ הרצל 82, ירושלים. נא לציין הישוב או הישובים בהם יש לך ענין לקבל המשרה הנ״ל, וע״ג הפניה לציין „מכרז עובד קהילתי".

לחברה פרטית בגבעתיים
דרושה מיד למשרה מלאה
מנהלת חשבונות עצמאית
סוג ד׳, לעבודה במחלקת החשבונות.
מועמדות בעלות כישורים מתאימים תפנינה בכתב בצרוף פרוט נסיון עבודה קודם לת.ד. 826 גבעתיים.

למפעל תעשייתי גדול
בענף המתכת
דרוש:
מנהל
אספקה
בכיר

התפקיד כולל:
✱ נהול מחסנים בהיקף גדול
✱ נהול מלאי, טפול בחומר גלם, שריקה, אחסון וניפוק
✱ ארגון הובלות ומשלוחים.

רק מועמדים בעלי נסיון, ויכולת שליטה של צוות עובדים גדול, מתבקשים לפנות בכתב לת.ד. 1101, ת״א עבור „ר" בציון קורות חיים.
סודיות מובטחת.

למלון גדול בתל־אביב
דרושים
★ **פקיד קבלה**
(בוגר בית־ספר „תדמור")
★ **פקידה**
למחלקת אחזקה
★ **מרכזנית**
★ **חדרניות**
★ **פועלי נקיון**

בדבר פרטים נא לפנות למרגלית, מחלקה המנגנון, טלפון 241252 (קו 428)

ל„פטרולגז", חברת הגז הישראלית בע״מ
דרושים
1. עוזר/ת למנהל חשבונות
2. מחלק גז בעל טנדר/משאית

לפנות במשרד החברה רח׳ רמב״ם 24. תל־אביב טלפון: 624315, 624316, 623340

ל„אמפא" תל־אביב
דרושים
נהגים וסבלים
להובלה כבדה
על המעונינים לפנות למר נ. פיינשטיין רחוב המסגר 9, תל־אביב.

לחברה גדולה עם רשת סניפים
בכל הארץ
דרושים
למשרד הראשי בתל־אביב
מנהלי חשבונות
לטיפול בחשבונות ספקים
תשלומים, התאמות וכו׳
ידיעה בסיסית באנגלית רצויה

נא לפנות בכתב אל ה„חשב"
ת.ד. 21095 תל־אביב

מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע״מ

מודיע על המשרות הפנויות הבאות: —
בפקולטה לכימיה
כימאי אנליטי
או כימאי פיסיקלי
לעבודה במעבדת וואקום גבוה.
הכשירויות הדרושות: — בעל רקע טוב בכימיה פיסיקלית, בעל תואר P.h.D רצוי נסיון קודם בטכניקות ואקום גבוה וכימית השטח.
מכרז מספר 112/73.

במכון המתכות
מכנאי כימיה או מכונות
במעבדה ליציקה לעבודה מעבדתית במחקרים.
הכשירויות הדרושות: — בוגר בי״ס למקצועות במגמות כימית או מכונות, עם נסיון של 5 שנים לפחות בתעשיה או במשרד תכנון.
הערה: המשרה היא לתקופה של 6 חודשים, עם אפשרות להארכה.
מכרז מספר 12/74.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב, בצרוף קורות חיים, פירוט השכלה והנסיון המעשי ליחידת המנגנון, מוסד הטכניון למחקר ופתוח בע״מ, בית הסנט, קרית הטכניון חיפה — 32000 — עד יום ה׳ 28 בפברואר 1974 בציון מספר המכרז המתאים.